Vigoarea și tinerețea partidului sînt la fel ca și ale anotimpului în care s-a născut. El este veșnic tînăr și devine an de an tot mai viguros, deoarece își trage seva dătătoare de viață din legăturile indestructibile cu poporul, cu glia strămoșească, din concepția despre lume și viață a clasei muncitoare — materialismul dialectic și istoric.

NICOLAE CEAUȘESCU

Ordinea de zi a Congresului

In Consiliul Comun, intrunit Marți seara 17 Martie s'a fixat ordinea de zi definitivă a congreselor din Mai.

Ordinea de zi a congresului Partidului

1. Darea de seamă morală și materială, *rap. Gh. Cristescu.*
2. Raportul delegației în Rusia, *rap. Gh. Cristescu.*
3. Afilierea și Programul, *rap. Gh Cristescu și D. Fabian.*
4. Problema Agrară, *rap. Al. Dobrogeanu.*
5. Cooperativele, *rap. L. Negru și D. Stoiculescu.*
6. Presa și propaganda, *rap. P. Constantinescu.*
7. Modificarea Statutelor, *rap. Margulies.*
8. Chestiunea naționalităților, *raportor dr. Rozvani-Tiron Albani.*
9. *a)* Mișcarea tineretului, *rap. I. Roșianu.*
   b) Mișcarea Femenină, *rap. Mina Neuvirt.*
10. Alegerea Comitetelor.
11. Diverse.

magazin istoric
ANUL X Nr. 5 (110) MAI 1976

magazin istoric

Revistă de cultură istorică
Anul X - Nr. 5 (110)
mai 1976

Redactor şef
CRISTIAN POPIŞTEANU

Redactor şef adjunct
NICOLAE MINEI

Colegiul redacţiei
DUMITRU ALMAŞ
CONSTANTIN ANTIP
ADOLF ARMBRUSTER
VIRGIL CĂNDEA
NICOLAE COPOIU
LUDOVIC DEMENY
TITU GEORGESCU
DINU C. GIURESCU
ŞTEFAN PASCU
M. PETRESCU-DÎMBOVIŢA
ŞTEFAN ŞTEFĂNESCU

COPERTELE NOASTRE

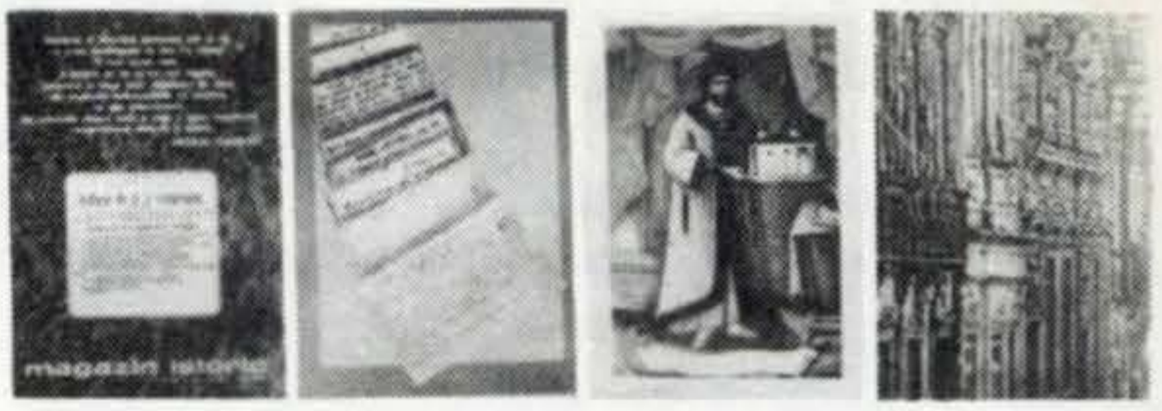

① ④ ② ③

① 8 mai 1921: în Capitală încep lucrările

④ primului Congres al Partidului Comunist Român. Telegrame sosite din toate colţurile ţării exprimă adeziunea entuziastă a clasei muncitoare din întreaga ţară **(Partidul Comunist Român 1921-1976,** p. 2**)**

② Miron Barnovschi (1626-1629, 1633) domnul Moldovei. Pictură din secolul XIX, aflată la Muzeul de Istorie din Iaşi **(Un domnitor şi o epocă,** p. 43**)**

③ Sao Salvador de Bahia, la cîteva secole după descoperirea Braziliei (p. 33)

Macheta artistică a copertelor I şi IV, arhitect P. Carp

SUMAR

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN 1921-1976

NICOLAE CEAUŞESCU: ŢELUL SUPREM AL PARTIDULUI — SERVIREA DEVOTATĂ A INTERESELOR POPORULUI, ALE PATRIEI 2
Un nesecat tezaur de experienţă politică, revoluţionară: GHEORGHE ZAHARIA 7
Trepte ale afirmării istorice: PARASCHIVA NICHITA 10

La temeliile României moderne: N. COPOIU 13
O inscripţie medicală în Dacia, subiect al unei lucrări germane din 1742: STANISLAW SCHWANN 16
Avionul curier a decolat la timp: MATEI I. OROVEANU 17
Cele două misiuni ale flotei: N. G. KUZNEŢOV 20
„Dosarele" istoriei contemporane. Asasinarea lui Georges Mandel: ROBERT ARON 24
Oracolul din Delfi: JEAN RIVERAIN 28
Cronici în piatră ale Independenţei. La Calafat prima jertfă: FLORIAN TUCĂ .. 31
După descoperirea Braziliei: ROCHA POMBO 33
Dicţionar istoric. Neamuri şi triburi tracice — Ausdecensii, Harpii, Briantii: D. TUDOR, GH. BICHIR, BUCUR MITREA 36
Semnificative mărturii ale monedelor geto-dacice: CONSTANTIN PREDA 38
Dacia Antiqva, una din „fiicele" lui Martin Opitz: IOANA URSU 41
Miron Barnovschi — un domnitor şi o epocă: AUREL H. GOLIMAS 43
Anastasie Crimca: G. ŞTEFAN 48
Pe fronturi — situaţie nedecisă: WINSTON CHURCHILL 50
Austria 1925-1934. „Autrichelieu" face mărturisiri: GEORGE E. R. GEDYE 54
„Un viitor 24 ianuarie" — studenţii în lupta pentru unitate naţională: ŞERBAN RĂDULESCU-ZONER 58

● **Cărţi sosite la redacţie** ... 40 ● **Poşta** Magazin istoric ... 62 ● **Concursul** Magazin istoric, **ediţia 1975**... 63

Istoria poporului nostru, a proletariatului și a mișcării revoluționare — înfățișată în Program — demonstrează cu putere că partidul clasei muncitoare, creat în 1893, apoi Partidul Comunist Român, creat în 1921, au continuat pe o treaptă superioară tradițiile revoluționare ale maselor populare, ale forțelor progresiste, revoluționare, ale poporului român. Continuînd aceste luminoase tradiții, Partidul Comunist Român s-a identificat întru totul cu năzuințele întregii națiuni, fiind primul partid politic din România care și-a făcut un titlu de onoare din lupta pentru dezvoltarea economico-socială a țării, pentru întărirea independenței și suveranității naționale, pentru o viață mai bună și îmbelșugată a întregului popor[1].

NICOLAE CEAUȘESCU:

ȚELUL SUPREM AL PARTIDULUI — SERVIREA DEVOTATĂ A INTERESELOR POPORULUI, ALE PATRIEI

Congresul general al Partidului Socialist Român, care și-a deschis lucrările la București, în ziua de 8 mai 1921, a hotărît transformarea partidului socialist în Partidul Comunist Român.

Rezultat obiectiv al unui complex proces istoric de dezvoltare a societății românești, al evoluției pe care a cunoscut-o mișcarea muncitorească și primul partid politic al clasei noastre muncitoare, înființat în 1893, crearea P.C.R. s-a înscris ca un moment crucial în istoria mișcării revoluționare din România. „Crearea Partidului Comunist — **se arată în Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism** — pe baza ideologiei marxist-leniniste a marcat o etapă nouă, superioară, atît pe plan politic și ideologic, cît și organizatoric în mișcarea revoluționară din România, în dezvoltarea detașamentului de avangardă al clasei muncitoare, a dat un nou și puternic avînt luptelor politice și sociale desfășurate de masele largi populare din țara noastră".

Preluînd și continuînd pe trepte superioare întreaga experiență de luptă a poporului român pentru dreptate socială și independență națională, partidul comunist a dat istoriei noastre noi sensuri și dimensiuni. Încă din primele momente ale existenței sale, el s-a afirmat ca exponent al celor mai înalte idealuri ale clasei muncitoare — forța cea mai înaintată a societății — a acționat în spiritul atașamentului profund față de interesele vitale ale poporului din sînul căruia s-a născut. Prin întreaga sa activitate, partidul s-a dovedit conducătorul înțelept și călit în lupte al maselor muncitoare, capabil să le călăuzească la înfăptuirea marilor aspirații pentru care au luptat nenumărate generații și în prezent să insuflețească energiile întregii națiuni spre încununarea lor — realizarea civilizației comuniste pe pămîntul României.

Rodnicia politicii partidului, clarviziunea acestei politici și-au găsit expresia vie în profundele transformări revoluționare petrecute în societatea noastră în deceniile de construcție socialistă care au trecut de la eliberarea patriei. Sub conducerea P.C.R., marele arhitect de țară nouă, poporul român a înfăptuit și înfăptuiește cele mai cutezătoare programe transformatoare din întreaga sa istorie. O importanță excepțională prezintă în șirul acestor decenii, ultimii zece ani, marcați de Congresele IX, X și XI, perioadă în care gîndirea vie, creatoare, spiritul dinamic, novator ale partidului comuniștilor s-au manifestat cu remarcabilă forță. Activitatea dinamizatoare a partidului, marile succese obținute în acest răstimp în înnoirea întregii noastre vieți social-politice și de stat sînt legate indisolubil de faptul că în acest deceniu în fruntea partidului și statului s-a aflat revoluționarul înflăcărat și dîrz, eminentul militant pentru cauza socialismului, păcii și prieteniei între popoare, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Proeminenta sa personalitate și-a pus puternic amprenta pe istoria acestor ani și sîntem martorii acelei profunde fuziuni între conducător — partid — națiune, izvor de noi și nesecate energii creatoare.

Prin respectul și pasiunea cu care s-a oprit asupra istoriei multimilenare a patriei noastre, desprinzîndu-i sensurile adînc pilduitoare pentru prezent, prin modul în care a evocat de nenumărate ori momentele hotărîtoare din viața partidului și a mișcării muncitorești din țara noastră, inseparabil legate de viața și lupta poporului român, secretarul general al partidului ne-a înfățișat un autentic model de înțelegere și interpretare marxist-leninistă a fenomenului istoric.

Din numeroasele sale referiri la trecutul și activitatea partidului clasei noastre muncitoare s-ar putea constitui o adevărată și înălțătoare istorie a P.C.R. Să răsfoim, în cele ce urmează, cîteva din aceste pagini consacrate ideilor călăuzitoare și momentelor celor mai semnificative din existența de 55 ani a partidului nostru.

Moment calitativ nou

Crearea Partidului Comunist Român a fost rezultatul unui proces istoric obiectiv, al particularităţilor dezvoltării noastre sociale, al luptei revoluţionare a celor ce muncesc din România, al maturizării politico-ideologice a clasei muncitoare şi al creşterii rolului ei în viaţa politică a ţării. [...] Realizarea unităţii politice şi organizatorice a proletariatului, crearea unui puternic partid politic de avangardă în stare să conducă lupta tuturor celor ce muncesc împotriva exploatării şi asupririi, pentru libertate şi dreptate socială, au fost un vechi deziderat al militanţilor revoluţionari, al luptătorilor pentru progres social din România. Intrînd în arena luptelor sociale împotriva regimului burghezo-moşieresc, clasa muncitoare a simţit încă de la început nevoia de a-şi strînge rîndurile şi de a acţiona unită pentru împlinirea misiunii istorice ce-i revenea în crearea noului destin al poporului român[2] *[...]. Formarea Partidului Comunist Român în condiţiile istorice cunoscute a marcat un moment calitativ nou în mişcarea muncitorească revoluţionară din România, a consfinţit triumful concepţiei revoluţionare marxist-leniniste în mişcarea muncitorească din ţara noastră, a ridicat pe o treaptă superioară lupta de clasă* [...][3].

Eroica luptă

Desfăşurîndu-şi activitatea [din anul 1924*] *în condiţiile ilegalităţii, partidul comunist a împletit munca ilegală cu cea legală [...]. În acelaşi timp, partidul îşi îndreaptă eforturile spre închegarea unităţii de acţiune a clasei muncitoare, spre crearea alianţei muncitoreşti-ţărăneşti*[4]*. [...] Partidul Comunist Român a fost singura forţă politică consecventă care, între cele două războaie mondiale, în anii premergători dezlănţuirii agresiunii hitleriste, s-a ridicat cu hotărîre împotriva politicii cercurilor reacţionare burghezo-moşiereşti, a militat pentru unirea tuturor forţelor antifasciste, democratice, pentru apărarea cuceririlor democratice şi a intereselor maselor largi populare, pentru o politică de pace şi colaborare cu Uniunea Sovietică şi alte state*[5]*. Eroica luptă dusă în acei ani de partidul comunist în fruntea clasei muncitoare şi a unor largi forţe progresiste sub steagul democraţiei şi independenţei ţării, atitudinea lucidă a unor grupări politice ale claselor conducătoare au stăvilit pentru un timp ascensiunea spre putere a organizaţiilor fasciste şi înrobirea ţării Germaniei naziste*[6]

În anii premergători celui de-al doilea război mondial, lupta pentru unirea forţelor antifasciste, democratice s-a intensificat şi mai

---

* Textele cuprinse între paranteze drepte aparţin redacţiei *Magazin istoric*.

mult. Toate marile acţiuni împotriva fascismului şi războiului din perioada anilor 1930-1940 s-au desfăşurat pe baza unităţii de acţiune a clasei muncitoare, pe baza colaborării tot mai largi a forţelor democratice, antifasciste şi antirăzboinice din ţară. Grevele din anii 1932-1933, care au culminat cu puternicele lupte muncitoreşti de la Ploieşti şi Griviţa, s-au sprijinit pe Frontul unic muncitoresc, ridicînd unitatea de acţiune a clasei muncitoare pe o treaptă mai înaltă.

Colaborarea forţelor revoluţionare, democratice, antifasciste a căpătat o formă politică superioară în anii 1934-1936 prin formarea Frontului popular şi realizarea victoriilor din alegerile parţiale ţinute în 1936. Luptele din această perioadă, rezultatele alegerilor au demonstrat existenţa în ţara noastră a unor puternice forţe sociale în stare să bareze calea fascismului şi să asigure o dezvoltare democratică a României. Din păcate, în acei ani nu s-a acţionat cu destulă fermitate pentru consolidarea succeselor dobîndite. Aceasta a permis forţelor reacţionare să treacă la măsuri represive, la dizolvarea partidelor politice şi organizaţiilor muncitoreşti, la instaurarea dictaturii regale. Trebuie spus însă că măsurile represive, dictatura regală nu numai că nu au înăbuşit mişcarea muncitorească, democratică, dar au dat chiar un nou impuls luptei pentru unitatea clasei muncitoare, a forţelor progresiste [...]

Marea demonstraţie de la 1 Mai 1939, organizată pe baza Frontului unic între comunişti şi socialişti, a constituit răspunsul ferm faţă de capitularea de la München, faţă de politica forţelor reacţionare din România de înfeudare a ţării Germaniei hitleriste. Toate acestea reflectau hotărîrea şi voinţa poporului român de a lupta pentru apărarea independenţei şi integrităţii naţionale, împotriva fascismului, a războiului, pentru o politică nouă, de colaborare cu Uniunea Sovietică şi cu celelalte forţe antihitleriste[7].

În anii întunecaţi ai dictaturii militare-fasciste, Partidul Comunist Român s-a manifestat drept cel mai activ şi mai ferm apărător al intereselor vitale ale patriei; el a unit cele mai largi forţe democratice şi patriotice, a organizat şi condus rezistenţa antifascistă, lupta maselor largi din România împotriva războiului antisovietic, pentru răsturnarea regimului fascist şi eliberarea ţării de sub dominaţia hitleristă[8].

Întotdeauna partidul nostru a ţinut sus steagul luptei pentru apărarea intereselor oamenilor muncii, fără deosebire de naţionalitate, pentru deplina egalitate în drepturi a tuturor cetăţenilor ţării. Ca rezultat al poziţiei marxist-leniniste, precum şi al lichidării unor greşeli săvîrşite în problema naţională în trecut, în anii din ajunul celui de-al doilea război mondial unitatea de luptă a oamenilor muncii români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi a constituit un factor de mare importanţă în lupta împotriva fascismului şi războiului, în apărarea independenţei naţionale, a intereselor maselor largi populare [...]

Forţele democratice, antifasciste, în frunte cu comuniştii, au constituit factorul principal al împotrivirii faţă de subordonarea ţării noastre Germaniei naziste şi participarea României la războiul antisovietic. Înţelegînd pericolul pe care-l reprezenta Germania hitleristă pentru interesele poporului român, ca şi ale tuturor popoarelor, Partidul Comunist Român a nesocotit recomandarea Cominternului de a nu îndrepta ascuţişul luptei împotriva Germaniei fasciste. Considerînd această recomandare ca greşită, contrară intereselor naţionale ale României, cauzei democraţiei şi păcii, Partidul Comunist Român a chemat masele populare la luptă hotărîtă contra hitlerismului[9].

Făurar al Marii Eliberări

Din momentul izbucnirii războiului, Partidul Comunist Român a acţionat cu toată forţa împotriva politicii agresive a Germaniei naziste, a politicii forţelor reacţionare din ţara noastră, chemînd şi organizînd în această luptă masele largi populare. În aceste condiţii, partidul nostru a intensificat colaborarea cu Partidul Social-Democrat, cu alte forţe democratice, pentru unitatea de acţiune a clasei muncitoare, realizînd în 1942-1943 Frontul patriotic antihitlerist şi înţelegeri de colaborare cu o serie de forţe democratice. Partidul a trecut, de asemenea, la organizarea acţiunilor de sabotare a maşinii de război, la crearea formaţiunilor de partizani, precum şi a detaşamentelor de luptă patriotică, ce aveau să joace un rol deosebit de important în înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944.

O mare însemnătate în desfăşurarea luptei împotriva războiului au avut crearea, în 1944, a Frontului unic muncitoresc şi a Blocului naţional-democratic, colaborarea cu armata, inclusiv cu generali şi ofiţeri din comandamentele superioare şi cu palatul regal. S-a realizat o largă colaborare cu toate forţele ce se pronunţau, într-o formă sau alta, pentru ieşirea României din războiul dus împreună cu Germania fascistă, pentru trecerea ţării alături de Uniunea Sovietică şi de celelalte ţări ale coaliţiei antihitleriste[10].

Insurecţia armată din august 1944 a constituit o strălucită încununare a eroicei lupte revoluţionare purtate de oamenii muncii [...], *în frunte cu partidul comunist, împotriva fascismului şi războiului, a dominaţiei imperialismului străin, pentru eliberarea socială şi naţională*[11]. *Lupta antifascistă, democratică s-a transformat rapid într-o mişcare socială de mare amploare, fără precedent în analele ţării noastre, care a deschis calea desăvîrşirii revoluţiei burghezo-democratice, realizării unor profunde schimbări revoluţionare în viaţa socială, înfăptuirii idealurilor de libertate şi dreptate socială ale poporului român*[12].

Trecînd, imediat după 23 August, la desfăşurarea activităţii revoluţionare pe baze noi, legale, partidul şi-a reorganizat atît rîndurile sale, cît şi ale organizaţiilor de masă şi obşteşti. Nucleul uriaşei activităţi organizatorice şi politice pe care a desfăşurat-o l-au constituit miile de membri ai partidului ieşiţi din ilegalitate şi din închisori, precum şi zecile de mii de simpatizanţi comunişti. În scurt timp, partidul nostru

dispunea de un detaşament puternic organizat, de zeci de mii de cadre ferme, călite în luptă, hotărîte să înfrunte eroic forţele reacţionare, polarizînd în jurul partidului forţele revoluţionare ale proletariatului, ale maselor largi populare. [...]

[...] *Întărind unitatea clasei muncitoare, a Frontului unic muncitoresc, dezvoltînd colaborarea cu celelalte forţe democratice, Partidul Comunist Român a acţionat pentru realizarea unor profunde reforme sociale revoluţionare, pentru lărgirea libertăţilor democratice şi apărarea intereselor clasei muncitoare, ale întregului popor. Pe prim plan a fost pusă refacerea economiei naţionale, dezvoltarea economico-socială independentă a ţării*[13].

Valul luptelor revoluţionare declanşat după victoria insurecţiei a înlăturat primele guverne instaurate după 23 August 1944, care încercau să împiedice democratizarea ţării, şi a instaurat — la 6 martie 1945 — guvernul Petru Groza, în care rolul preponderent îl aveau reprezentanţii clasei muncitoare şi ţărănimii[14].

Partid unic al clasei muncitoare

Un moment de seamă în desfăşurarea evenimentelor politice a fost Conferinţa Naţională a partidului din octombrie 1945, care, făcînd bilanţul succeselor realizate în organizarea insurecţiei şi a revoluţiei populare, a trasat sarcinile noii perioade istorice în care intra ţara noastră[15].

[...] *În procesul desfăşurării luptei revoluţionare, al conlucrării dintre partidele comunist şi social-democrat, dintre reprezentanţii acestora, au avut loc largi contacte şi, în practică, s-a trecut la constituirea şi realizarea unor organizaţii politice unice ale clasei muncitoare, cu conducere unică. Aceasta s-a concretizat pînă la urmă într-o hotărîre comună a conducerii celor două partide şi în elaborarea unei platforme care a fost dezbătută şi adoptată în cadrul organizaţiilor partidelor respective* [...] *În aceste condiţii a avut loc, la 21 februarie 1948, congresul de unificare, care a consfinţit de fapt realitatea din ţară, revenindu-i sarcina de a proclama în mod public şi solemn unificarea celor două partide într-un partid unic, pe baza concepţiei revoluţionare materialist-dialectice despre lume şi viaţă, creîndu-se astfel partidul unic al clasei muncitoare, căruia i-a revenit sarcina conducerii luptei poporului român de transformare socialistă a ţării* [...] *Prin originalitatea căii pe care s-a produs şi a formelor pe care le-a îmbrăcat acest proces de unificare, experienţa clasei muncitoare din România constituie o contribuţie însemnată la îmbogăţirea tezaurului teoretic şi practic al mişcării comuniste şi muncitoreşti internaţionale*[16].

Triumful socialismului în România

Îndeplinind cu succes rolul de stat-major în opera de transformare socialistă a societăţii, partidul a organizat naţionalizarea principalelor mijloace de producţie industrială, de transport, a sistemului bancar şi financiar, a înfăptuit trecerea la cooperativizarea agriculturii, a pus bazele planificării economiei naţionale, a dezvoltat puterea de stat pusă în slujba poporului muncitor. [...] *Într-o perioadă istoricească scurtă relaţiile de producţie socialiste s-au generalizat în întreaga economie; s-a încheiat trecerea de la capitalism la socialism.* În România, socialismul a învins deplin şi definitiv. De la o ţară cu industrie slabă, în care monopolurile imperialiste deţineau poziţii dominante, cu agricultură înapoiată, în care mai continuau să existe rămăşiţe ale relaţiilor feudale — la ţara socialistă de azi, cu o industrie dezvoltată şi o agricultură în continuu progres; de la monarhia burghezo-moşierească — la Republica Socialistă România este o întreagă epocă istorică, pe care poporul român a străbătut-o cu succes, sub conducerea Partidului Comunist Român[17].

Întreaga activitate a Partidului Comunist Român porneşte de la studierea temeinică a realităţilor economico-sociale din ţara noastră, are în vedere aplicarea creatoare a adevărurilor universal valabile la condiţiile concrete din România. Tocmai datorită acestui fapt, partidul nostru a ştiut să-şi elaboreze linia politică generală, strategia şi tactica, corespunzător fiecărei etape de dezvoltare a ţării noastre, să asigure mersul ferm înainte al poporului pe calea făuririi societăţii socialiste. [...]

Marile realizări obţinute [...] *de la eliberare de către poporul român, sub conducerea partidului, în transformarea revoluţionară a societăţii, în făurirea noii orînduiri sociale atestă cu putere justeţea politicii marxist-leniniste a partidului nostru*[18].

[În ansamblul acestor realizări, un rol deosebit de important l-au avut ultimele trei Congrese ale Partidului Comunist Român].

[...] *Congresul al IX-lea al partidului a elaborat programul ridicării pe o treaptă superioară a operei de desăvîrşire a construcţiei socialiste, înfloririi multilaterale a României*[19].

Pornind de la analiza stadiului atins în construcţia socialistă, Congresul [al X-lea al partidului] *a stabilit ca obiectiv fundamental al activităţii partidului, a întregului popor făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate. Trăsăturile esenţiale care definesc această etapă sînt creşterea intensivă a forţelor de producţie, crearea unei economii moderne, bazată pe tehnica avansată, asigurarea unui înalt nivel de productivitate şi de eficienţă a muncii sociale, dezvoltarea susţinută a ştiinţei, culturii şi învăţămîntului, ridicarea bunăstării materiale şi spirituale a tuturor oamenilor muncii. Societatea socialistă multilateral dezvoltată se va caracteriza în acelaşi timp prin perfecţionarea continuă a relaţiilor de producţie şi a organizării societăţii, prin înfăptuirea repartiţiei bunurilor produse de societate în spiritul echităţii socialiste*[20].

Congresul al XI-lea [...] *a adoptat Programul partidului, carta teoretică, ideologică şi politică fundamentală a partidului nostru, expresia marxism-leninismului creator în România,*

precum şi Directivele privind dezvoltarea economico-socială a ţării în următorul cincinal — 1976-1980 şi, în perspectivă, pînă în 1990. Aceste documente istorice, toate hotărîrile Congresului al XI-lea, care a trasat linia politică generală, internă şi externă, a partidului — luminează calea activităţii întregului nostru partid, a întregului popor în lupta pentru făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintarea fermă a României spre comunism, pentru ridicarea continuă a bunăstării materiale şi spirituale a întregii naţiuni[21].

Pentru cauza socialismului şi păcii în lume

Istoria mişcării revoluţionare, istoria partidului nostru constituie o dovadă grăitoare a felului în care comuniştii români — iar în anii construcţiei socialiste întregul nostru popor — au ştiut şi ştiu să răspundă acestor înalte îndatoriri internaţionaliste. Am fost prezenţi şi pe barricadele Comunei din Paris şi ale revoluţiei din Rusia, am luptat împotriva fascismului din Spania şi din alte ţări; în timpul celui de-al doilea război mondial, comuniştii şi antifasciştii români şi-au dat din plin contribuţia de sînge la victoria finală asupra fascismului; de asemenea, armata română, poporul român au luptat şi au dat grele jertfe în bătăliile pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste. Aş putea spune că nu este moment mai important în mişcarea revoluţionară din ultimii o sută de ani în care revoluţionarii români să nu fi fost prezenţi, să nu-şi fi adus contribuţia lor la lupta forţelor revoluţionare pentru progres social şi pace, pentru victoria socialismului[22].

Partidul nostru a simţit şi simte tot timpul sprijinul frăţesc al partidelor comuniste, al clasei muncitoare internaţionale în munca şi lupta sa pentru construirea socialismului, pentru pace şi progres social. Experienţa partidului nostru, ca şi a altor partide, demonstrează că solidaritatea de luptă a clasei muncitoare, a partidelor comuniste şi muncitoreşti reprezintă o armă invincibilă în lupta pentru victoria idealurilor celor ce muncesc, împotriva exploatării şi asupririi, pentru pace şi socialism[23]. *Partidul nostru consideră că între sarcinile naţionale şi cele internaţionale există o strînsă unitate dialectică, că, îndeplinindu-şi obligaţia naţională, asigurînd edificarea cu succes a noii orînduiri sociale, el răspunde atît îndatoririi faţă de propriul popor, cît şi faţă de clasa muncitoare din ţările socialiste, de forţele revoluţionare, progresiste de pretutindeni*[24].

Vorbind de internaţionalismul proletar şi de îndeplinirea îndatoririlor noastre internaţionale, trebuie să ne referim nu la lozinci, ci la fapte concrete [...]

În internaţionalismul proletar intră solidaritatea cu toate ţările socialiste, lupta pentru unitatea lor, pentru depăşirea divergenţelor [...]

Internaţionalismul partidului nostru se reflectă în dezvoltarea continuă a relaţiilor cu toate partidele comuniste şi muncitoreşti, în sprijinirea activă a luptei pe care o duc aceste partide, în faptul că înţelegem că numai întărind colaborarea şi unitatea cu partidele comuniste, pe baza marxism-leninismului, a respectării dreptului fiecărui partid de a-şi elabora de sine stătător linia politică, contribuim la unitatea şi dezvoltarea mişcării progresiste şi revoluţionare [...]

Internaţionalismul nostru proletar se manifestă în sprijinirea activă a luptei de eliberare naţională a popoarelor care mai gem sub dominaţie străină, în solidaritatea cu ţările care au scuturat jugul colonial şi luptă pentru dezvoltarea lor independentă [...]

În acest spirit acţionează în viaţa internaţională partidul şi guvernul României socialiste; în acest spirit vom continua să acţionăm şi în viitor, considerînd că în felul acesta ne facem datoria faţă de poporul nostru, cît şi faţă de cauza socialismului, a colaborării şi păcii în întreaga lume[25].

[...] *Ţara noastră desfăşoară o susţinută activitate pe plan internaţional, în sprijinul aspiraţiilor înaintate ale omenirii contemporane, pentru colaborare între state, pentru respectarea dreptului fiecărui popor de a-şi hotărî singur soarta, pentru preîntîmpinarea unui nou război mondial. Desfăşurînd o politică activă de întărire necontenită a legăturilor de prietenie şi colaborare cu toate ţările socialiste, România dezvoltă, totodată, legături cu toate ţările, indiferent de orînduirea lor socială.*

Ţara noastră militează neobosit pentru promovarea în relaţiile dintre state a principiilor respectării independenţei şi suveranităţii naţionale, neamestecului în treburile interne, egalităţii în drepturi şi avantajului reciproc — aceste principii constituind singura bază raţională, acceptabilă, pe care pot fi aşezate azi relaţiile dintre ţări, care poate asigura instaurarea şi menţinerea păcii în lume[26].

Texte selectate de Valentina POPOVICI

INDICE BIBLIOGRAFIC

NICOLAE CEAUŞESCU: România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate, volumele 1 -11: **1)** vol. 11, p. 103; **2)** vol. 8, pp. 159-160; **3)** vol. 10, p. 525; **4)** vol. 1, p. 357; **5)** vol. 10, p. 620; **6)** vol. 1, p. 371; **7)** vol. 10, pp. 240-241; **8)** vol. 5, p. 800; **9)** vol. 10, pp. 241-242; **10)** vol. 10, pp. 620-621; **11)** vol. 4, p. 366; **12)** vol. 8, p. 278; **13)** vol. 10, pp. 628-630; **14)** vol. 10, p. 604; **15)** vol. 10, p. 630; **16)** vol. 8, pp. 162-165; **17)** vol. 1, pp. 113-114; **18)** vol. 11, pp. 365-366; **19)** vol. 2, p. 27; **20)** vol. 4, p. 843; **21)** vol. 11, p. 365; **22)** vol. 6, p. 453; **23)** vol. 1, p. 401; **24)** vol. 6, pp. 520-521; **25)** vol. 6, pp. 440-442; **26)** vol. 2, p. 59.

UN NESECAT TEZAUR DE EXPERIENȚĂ POLITICĂ, REVOLUȚIONARĂ

Dr. GHEORGHE ZAHARIA

Aniversarea memorabilului eveniment de acum cinci decenii și jumătate impune evocarea bogatei istorii a mișcării noastre muncitorești, a tradițiilor revoluționare, democratice și umaniste ale poporului român, ale comuniștilor, de care sînt legate marile transformări înfăptuite în societatea românească sub conducerea lor, în epocile modernă și contemporană, toate succesele revoluției și construcției socialiste.

Făurit în 1893, partidul politic al clasei muncitoare din România a constituit un moment de cea mai mare însemnătate pentru dezvoltarea mișcării muncitorești, pentru evoluția ei revoluționară, pentru dezvoltarea națiunii noastre pe calea progresului neîntrerupt și afirmarea independentă a țării.

O caracteristică majoră a mișcării noastre muncitorești o constituie faptul că, încă din primii ani ai existenței lui, proletariatul român și-a pus problema organizării sale, considerînd-o drept singura condiție esențială pentru desfășurarea cu succes a luptei politice pentru realizarea obiectivelor sale revoluționare, pentru eliberarea națională și socială a tuturor celor ce muncesc, împotriva asupririi claselor exploatatoare și a dominației străine. „Nu vom avea o zi, un ceas de odihnă — scriau socialiștii în revista lor sugestiv intitulată **Dacia viitoare** — pe cît timp un frate de-al nostru va geme în lanțurile sclaviei..."

Odată cu progresele în organizarea clasei muncitoare au fost cunoscute și propagate în țara noastră ideile socialiste, începînd cu cele ale socialismului utopic, care cîștigaseră adepți în rîndul unor intelectuali ca Teodor Diamant ș.a., preocupați de găsirea unor căi de dezvoltare, a făuririi unei orînduiri sociale mai drepte și care duseseră la organizarea, în 1835, a falansterului de la Scăeni-Prahova, desființat de organele represive după aproape doi ani de existență[1].

Pe un astfel de teren, pregătit și de generația de la 1848, din rîndul căreia unii conducători, ca Eliade Rădulescu, cunoscuseră atît ideile lui Marx și Engels, cît și pe aceștia înșiși, principiile socialismului științific au pătruns în România la puțin timp după apariția lor. Adepții renovării societății românești au tradus în limba română și au difuzat lucrări ca **Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință, Originea familiei, a proprietății private și a statului, Manifestul comunist** ș.a.

În cadrul procesului de unire a mișcării muncitorești cu socialismul științific s-a pus la ordinea zilei problema necesității creării partidului politic al clasei muncitoare. Discuțiile purtate în legătură cu principiile programatice ale acestui partid au relevat cu consecvență, atît în preajma făuririi, cît și pe parcursul evoluției lui, **două probleme fundamentale ale învățăturii marxiste: problema cuceririi puterii de către proletariat și aceea a folosirii acestei puteri în scopul transformării societății, instaurării egalității între oameni, pe baza naționalizării mijloacelor de producție.** „Numai **egalitatea economică** între oameni — se spune în proiectul de program al cercurilor socialiste din 1880 — va aduce adevărata libertate, egalitate și fraternitate, fiindcă numai oameni economicește egali sînt în adevăr egali și numai oameni **adevărați egali** pot fi **liberi și frați** [...]. Egalitatea economică poate fi realizată într-un mod durabil numai prin sechestrarea instrumentelor mari de producțiune, care sînt astăzi proprietatea individuală a oamenilor deosebiți, și trecerea acestor instrumente în proprietatea colectivă a societăților de muncitori". Șase ani mai tîrziu, în lucrarea sa **Ce vor socialiștii români? Expunerea socialismului științific și programul socialist,** Constantin Dobrogeanu-Gherea scria că: „Poporul, proletariatul, ajungînd la putere, după revoluția socială proletară, va întrebuința dictatura de clasă ca mijloc pentru a-și întări domnia, pentru a organiza formele de viață ale societății socialiste". Cunoscînd orientarea revoluționară a socialiștilor români, Friedrich Engels avea să aprecieze, pe bună dreptate, în 1888, că aceștia au inclus „în programul lor principiile de căpetenie ale teoriei care a izbutit a aduna într-un mănunchi de luptători pe mai toți socialiștii din Europa și America — e vorba de teoria prietenului meu, răposatul Karl Marx".

Sintetizînd tot ce gîndirea socialistă afirmase anterior, dovedind o clară viziune istorică în privința rolului proletariatului, a socialismului și a partidului politic al clasei muncitoare în societatea modernă, socialiștii români au înscris în Programul Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, adoptat la Congresul din 31 martie-3 aprilie 1893, aprecierea că proletariatul este „clasa ale cărei interese cer din ce în ce mai cu tărie desființarea proprietății private asupra mij-

[1] Vezi **Magazin istoric**, nr. 2/1975.

loacelor de producere şi prefacere a lor în proprietate socială. Astfel, avînd ca îndemn interesul material, avînd pentru el forţa materială numerică, avînd pentru el tendinţele întregii dezvoltări economico-sociale moderne, proletariatul e acea clasă a cărei menire istorică este distrugerea societăţii burgheze şi întemeierea societăţii socialiste, după cum menirea istorică a burgheziei a fost distrugerea societăţii feudale şi întemeierea societăţii burghezo-capitaliste.

Socialismul e reprezentantul teoretic al acestei clase; social-democraţia e avangarda conştientă şi organizatoare".

Activitatea partidului, legăturile sale cu organizaţiile clasei muncitoare din alte ţări, participarea şi contribuţia sa la discutarea şi clarificarea unor probleme teoretice ce se puneau în faţa mişcării muncitoreşti şi socialiste internaţionale din epocile respective, l-au situat pe un loc însemnat printre partidele socialiste europene. Experienţa vieţii sociale din România, marile răscoale ţărăneşti îi conduseseră pe socialiştii români la concluzia justă că ţărănimea reprezenta un potenţial revoluţionar important, ceea ce o impunea ca o rezervă a clasei muncitoare, ca un aliat potenţial în lupta pentru transformarea revoluţionară a societăţii. Această teză teoretică originală, proprie socialiştilor români, şi pusă în practică prin înfiinţarea cluburilor socialiste la sate[1], avea să fie acceptată de celelalte partide socialiste din ţări cu condiţii de dezvoltare social-economice şi politice similare celor din România.

Radicalizarea mişcării noastre muncitoreşti, concomitent cu maturizarea ideologică a socialiştilor, a dus — spre sfîrşitul secolului trecut — la apariţia unor contradicţii ireductibile cu elementele nelegate de clasa muncitoare, inconsecvente din punct de vedere politic şi ideologic, aflate în partid şi în conducerea sa. Confruntarea nu viza ţelurile fundamentale ale partidului, ci prevederile programatice minimale, corespunzătoare sarcinilor cu caracter burghezo-democratic nerealizate de revoluţia din 1848 şi pe care partidul proletar trebuia să le ia în consideraţie în anii respectivi, ca şi mai tîrziu. Părăsirea partidului de către aceste elemente, cunoscută în istoriografie sub numele de „trădarea generoşilor", a dus la dezorganizarea vremelnică a partidului, dar a deschis un nou proces de clarificări ideologice în diferite cercuri şi organizaţii muncitoreşti. Evoluînd în cadrul unor bătălii de clasă, acest proces a scos la iveală o pleiadă de noi militanţi socialişti proveniţi din sînul clasei muncitoare, care şi-au unit eforturile pentru reorganizarea partidului pe aceleaşi baze marxiste.

Congresul socialist din 1910 avea să marcheze o nouă etapă în dezvoltarea partidului politic al clasei muncitoare, reorganizat sub denumirea de **Partidul Social-Democrat din România** şi care se proclama „vlăstar al vechii rădăcini socialiste, pe care nimic nu a putut-o distruge". Dezvoltînd, în condiţiile primelor decade ale secolului nostru, linia politică a mişcării revoluţionare, partidul clasei muncitoare declara, în programul adoptat de Congresul din 31 ianuarie-2 februarie 1910, că el „urmăreşte desfiinţarea exploatării muncii sub orice formă şi înlocuirea ei prin socializarea mijloacelor de producţie, inclusiv solul, a mijloacelor de transport şi de schimb. În acest scop Partidul Social-Democrat vrea să cucerească puterea guvernamentală ca unul din mijloacele de prefacere socială.

Ca bază a activităţii sale, Partidul Social-Democrat admite lupta de clasă şi solidaritatea internaţională a lucrătorilor".

Situat pe astfel de poziţii revoluţionare cu caracter social, P.S.D.R. a acordat atenţia cuvenită şi problemelor de ordin general, naţional, sprijinind făurirea statului naţional unitar. Ascuţirea contradicţiilor sociale şi naţionale în timpul primului război mondial a generat o puternică efervescenţă revoluţionară. Sub loviturile maselor s-au prăbuşit imperiile multinaţionale habsburgic şi ţarist, a fost puternic afectată dominaţia imperialistă şi colonială. În aceste împrejurări s-a produs Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie 1917, care a deschis epoca trecerii omenirii de la civilizaţia burgheză, la civilizaţia socialistă, dînd un puternic imbold luptelor revoluţionare de pretutindeni.

Poporul român, ca şi alte popoare, a reuşit să-şi înfăptuiască visul secular de a trăi şi munci într-un stat naţional unitar, proces încheiat la 1 decembrie 1918[2]. Salutînd „cu bucurie dezrobirea naţională a poporului român" şi „legăturile de unire hotărîte", ziarul **Socialismul** scria la începutul anului 1919 că „România nouă de astăzi trebuie să devie România socialistă de mîine".

Concomitent, partidul luase cunoştinţă de concepţiile leniniste ale Partidului Comunist (bolşevic) din Rusia, de principiile lui teoretice, tactice şi organizatorice, care îşi dovediseră viabilitatea în victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie 1917.

Problemele deosebit de stringente cu caracter politic, economic şi social aflate la ordinea zilei şi care se cereau a fi soluţionate, creşterea numerică şi calitativă a proletariatului impuneau în mod necesàr reorganizarea partidului clasei muncitoare, astfel încît el să poată acţiona cu deplin succes ca organizator şi conducător al întregii lupte revoluţionare ce se anunţa. Intensa activitate ideologică şi organizatorică desfăşurată a determinat transformarea întregului partid socialist în partid comunist la Congresul din mai 1921[3], ceea ce a constituit un moment de răscruce în dezvoltarea gîndirii şi acţiunii revoluţionare româneşti.

Continuator direct al mişcării socialiste, al partidului clasei muncitoare făurit în 1893, în noile condiţii ale României din anii inter-

[1] Vezi **Magazin istoric**, nr. 12/1975.

[2] Vezi **Magazin istoric**, nr. 2/1976.
[3] Vezi **Magazin istoric**, nr. 5/1971.

belici, Partidul Comunist Român a ridicat pe un plan superior lupta de eliberare socială și pentru independență națională. În acest scop, deși a fost nevoit datorită măsurilor represive ale regimului burghez să-și desfășoare activitatea timp de două decenii, în condiții grele de ilegalitate, Partidul Comunist Român a militat pentru **unirea tuturor forțelor muncitorești, democratice și patriotice, în primul rînd pentru făurirea și întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare. Aceasta a constituit o trăsătură caracteristică a politicii partidului comunist și elementul esențial care a asigurat victoria maselor muncitoare în toate momentele mari ale luptei revoluționare, împotriva fascismului și războiului hitlerist.**

Este suficient să amintim aici — pentru ilustrare — doar trei momente: 1933, 1939 și 1944. Marile bătălii de clasă din anii crizei economice au culminat, în lunile ianuarie și februarie 1933[1], cu puternicele lupte ale muncitorilor petroliști și ceferiști, care, pe lîngă caracterul lor economic și politic intern, au avut și un caracter antiimperialist, de apărare a independenței României, înscriindu-se printre primele acțiuni ale proletariatului mondial după venirea la putere a nazismului în Germania. Deși reprimate sîngeros, burghezia a trebuit să țină seama de protestul vehement al maselor iar reprezentanții monopolurilor occidentale, care controlau economia țării, au fost obligați să plece. Acest succes a fost posibil tocmai pentru faptul că la baza acțiunilor hotărîte ale muncitorilor a stat frontul unic muncitoresc larg, pentru că în jurul muncitorilor aflați în luptă s-au unit numeroase alte categorii sociale, organizații democratice și personalități politice.

Experiența politicii de alianțe a fost larg folosită de partid în lupta antifascistă, din anii 1934-1940, care și-a avut punctul culminant în marile demonstrații antifasciste din 1939[2], recunoscute de mișcarea antifascistă europeană.

Exemplul cel mai grăitor îl reprezintă rezistența împotriva dictaturii militare-fasciste, a războiului hitlerist și dominației celui de-al treilea Reich, al cărei corolar l-a constituit insurecția națională, antifascistă și antiimperialistă, din august 1944 și participarea la războiul contra Germaniei naziste pînă la zdrobirea acesteia. Încă din primele zile ale acestei epoci întunecate din istoria României[3], P.C.R. a văzut necesitatea unirii tuturor forțelor nefasciste, într-un front național-patriotic antihitlerist, care să înfăptuiască răsturnarea regimului instaurat în septembrie 1940, să scoată țara de sub dominația Germaniei naziste, să o alăture coaliției antihitleriste, să statornicească în țară un regim de largi drepturi democratice și să restabilească independența națională deplină. Unicul criteriu pus la baza acestei alianțe era atitudinea antifascistă, problemele ideologice, politice, fiind amînate pentru etapele ulterioare eliberării.

Activitatea asiduă, continuă, în acest sens, desfășurată de P.C.R. avea să-și dea roadele. Sistemul de alianțe politice încheiat pe parcursul pregătirii insurecției[4], care reunea, pe o platformă antifascistă și de eliberare națională, clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea și alte categorii sociale mijlocii, burghezia pînă la vîrfurile sale aflate într-o criză acută, avea să asigure baza politică a acțiunilor militare din 23-31 august 1944, la care au participat masele populare și întreaga armată română, succesul de prestigiu internațional al insurecției poporului român, odată cu alăturarea lui coaliției antifasciste[5].

Politica de alianțe cu forțele care militau pentru înfăptuirea unor deziderate vitale cu caracter național și social, inițiată de socialiștii români încă din anii luptei pentru independența deplină, 1877-1878, pentru făurirea statului național unitar, în 1918, avea să fie continuată, în cadre adecvate sarcinilor ce se puneau în anii 1944-1947[6], ca și în perioada construcției socialiste, pînă la Frontul Unității Socialiste de astăzi.

Din această îndelungată experiență a mișcării revoluționare și democratice din țara noastră, în care partidul socialist și continuatorul său pe o treaptă mai înaltă, partidul comunist, au constituit fermentul, catalizatorul și nucleul conducător, izvorăște lucida apreciere a secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, făcută la Congresul XI, cu privire la necesitatea reconcilierii istorice dintre comuniști și socialiști, dintre aceștia și celelalte forțe radicale, patriotice și democratice, ca una din condițiile esențiale ale succesului luptei contemporane împotriva politicii imperialiste de dominație și dictat, a diverselor forme neocolonialiste, pentru asigurarea dezvoltării libere, progresiste a popoarelor, în conformitate cu propria lor voință și capacitate.

Astăzi, tradițiile glorioase ale partidului nostru dinamizează milioanele de constructori ai noii societăți, care continuă și dezvoltă aceste tradiții în munca însuflețită a întregului popor pentru înfăptuirea obiectivelor mărețe stabilite de Congresul XI, de **Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.**

---

[1] Vezi **Magazin istoric**, nr. 2/1973.
[2] Vezi **Magazin istoric**, nr. 4/1974.
[3] Vezi **Magazin istoric**, nr. 7/1974.
[4] Vezi **Magazin istoric**, nr. 6/1974.
[5] Vezi **Magazin istoric**, nr. 8/1974.
[6] Vezi **Magazin istoric**, nr. 2 și 3/1975.

TREPTE ALE AFIRMĂRII ISTORICE

PARASCHIVA NICHITA

Organizînd şi înfăptuind, în colaborare cu celelalte forţe democratice, patriotice, insurecţia naţională armată antifascistă şi antiimperialistă din august 1944, Partidul Comunist Român s-a afirmat din primele momente ale noii etape în care a păşit ţara ca cea mai puternică forţă politică din România, capabilă să conducă noile destine ale poporului. Odată cu victoria istorică din august 1944, în însăşi situaţia şi activitatea partidului a început o etapă nouă.

În ce mod, pe ce căi şi în ce condiţii concret-istorice s-a produs transformarea Partidului Comunist Român dintr-un partid de opoziţie faţă de regimul politic existent înainte de 23 august 1944 în forţa politică conducătoare a societăţii? Ce factori i-au conferit rolul de a prefigura şi dirija evoluţia naţiunii noastre, de a răspunde în faţa istoriei de prezentul şi viitorul întregului popor?

ÎN PERIOADA CE A URMAT ELIBERĂRII României de sub dominaţia fascistă şi pînă în primii ani ai construirii socialismului, P.C.R. şi-a desfăşurat activitatea în condiţiile existenţei şi participării active la viaţa politică a ţării a unui mare număr de partide şi organizaţii politice, reprezentînd masele muncitoare de la oraşe şi sate: Partidul Social-Democrat, Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioţilor (devenită în ianuarie 1946 Partid Naţional-Popular), Partidul Ţărănesc-Democrat (1945-1949), şi partidele burgheze — P.N.Ţ. (Maniu), P.N.L. (Brătianu) şi P.N.L. (Tătărescu). Toate aceste partide au avut deplină libertate de acţiune în viaţa politică. Ele şi-au putut populariza concepţiile şi poziţia faţă de problemele fundamentale aflate la ordinea zilei, precum şi intenţiile lor de viitor. Toate s-au adresat, prin programe, manifeste, apeluri etc., maselor populare pentru a le cîştiga adeziunea. Poporul a avut posibilitatea să cunoască diversele soluţii, să le confrunte şi, în cunoştinţă de cauză, să opteze.

În viaţa politică a României din acei ani, confruntarea decisivă s-a dus între partidele politice coalizate în jurul P.C.R. şi vechile partide burgheze — P.N.Ţ. şi P.N.L. Primele militau pentru schimbări democratice profunde, efectuate în interesul oamenilor muncii de la oraşe şi sate, cele din urmă, deşi erau dispuse să accepte înfăptuirea unor măsuri democratice, acţionau cu toate forţele pentru a împiedica înlăturarea rînduielilor burgheze.

La 26 septembrie 1944, P.C.R. a înfăţişat ţării o Platformă-program vizînd realizarea pînă la capăt a obiectivelor antifasciste, concomitent cu înfăptuirea unor transformări burghezo-democratice şi pregătirea trecerii la socialism. În acest program se împleteau sarcini generale cu caracter naţional, antifascist, în curs de realizare (participarea la războiul antihitlerist, lichidarea rămăşiţelor fasciste interne, sancţionarea vinovaţilor de războiul pe care l-a dus România alături de Germania hitleristă), cu obiective social-politice indicate încă de Congresul V al P.C.R., ca înfăptuirea reformei agrare şi îmbunătăţirea situaţiei materiale a oamenilor muncii, şi cu o serie de alte sarcini, noi, izvorîte din situaţia concret istorică a ţării: refacerea economiei naţionale, realizarea unei strînse prietenii cu Uniunea Sovietică şi cu ţările democratice, îndeplinirea condiţiilor de armistiţiu ş.a.

Masele populare din întreaga ţară au primit cu însufleţire acest program de acţiune, exprimîndu-şi hotărîrea de a lupta pentru realizarea lui. La platforma propusă de P.C.R. au aderat Frontul Plugarilor, Comisia de organizare a mişcării sindicale unite, Partidul Social-Democrat, Uniunea Tineretului Comunist, Uniunea Patrioţilor, Madosz-ul, Apărarea Patriotică, Partidul Socialist-Ţărănesc, Societatea scriitorilor români, Asociaţia generală a inginerilor români şi alte asociaţii şi grupări politice şi profesionale. La începutul lunii octombrie 1944, pe baza Platformei-program propusă de P.C.R. s-a constituit Frontul Naţional-Democratic — organism de coordonare a acţiunilor comune ale partidelor politice componente.

Ampla rezonanţă a acestui program în rîndul maselor largi ale poporului se explică, în primul rînd, prin faptul că el izvora din situaţia concretă a ţării, că avea în vedere procesul general de schimbare a raportului de forţe pe plan mondial în favoarea democraţiei şi socialismului. Elaborînd Proiectul de platformă al F.N.D., partidul comunist s-a dovedit a fi singura forţă politică capabilă să înfăţişeze poporului un program de acţiune realist, să propună soluţii practice menite să asigure înaintarea României pe calea democraţiei şi progresului social.

Vechile partide burgheze, P.N.Ţ. (Maniu) şi P.N.L. (Brătianu), care continuau să conlucreze cu partidele muncitoreşti în vederea înfăptuirii unor sarcini naţionale, antifasciste — susţinerea războiului antihitlerist, lichidarea rămăşiţelor dictaturii militaro-fasciste — erau şi ele pentru statornicirea unui regim democratic în ţară, dar, aşa cum arătam mai sus, doreau o democraţie limitată la interesele lor, la păstrarea unui cadru politic care să permită perpetuarea şi consolidarea poziţiilor claselor exploatatoare. În politica lor, partidele „istorice" mizau pe folosirea monarhiei, a poziţiilor ce le deţineau în guvern şi în aparatul de stat, pe toate elementele care erau adversare progresului social; în acelaşi timp, ele îşi puneau mari speranţe în sprijinul cercurilor imperialiste străine.

În asemenea condiţii, reînnoirea democratică a ţării şi realizarea obiectivelor propuse în Platforma F.N.D. s-au produs printr-o luptă hotărîtă a forţelor revoluţionare muncitoreşti-ţărăneşti împotriva rămăşiţelor fasciste şi a principalelor grupări conservatoare ale burgheziei reprezentate prin P.N.Ţ. (Maniu) şi P.N.L. (Brătianu).

În anii 1944-1947, în cadrul revoluţiei democrat-populare, masele conduse de partidul comunist au înfăptuit obiectivele politice şi social-economice preconizate în Platforma-program a F.N.D., afirmînd prin aceasta opţiunea lor pentru calea noii democraţii şi a progresului social politic continuu.

LA 23 AUGUST 1944, P.C.R. A DEVENIT partid de guvernămînt, în Cabinetul de uniune naţională antifascistă constituit atunci, fiind reprezentat prin Lucreţiu Pătrăşcanu, în calitate de ministru secretar de Stat şi ad-interim al departamentului Justiţiei. Ulterior, poziţiile deţinute de comunişti în guvern s-au întărit, concomitent cu ale celorlalte partide şi organizaţii politice şi profesionale reprezentînd forţele muncitoreşti-ţărăneşti, cum erau Partidul Social-Democrat, Uniunea Patrioţilor, Frontul Plugarilor şi mişcarea sindicală. Începînd de la 4 noiembrie 1944 şi pînă la 6 martie 1945, P.C.R. a deţinut ministerele Lucrărilor Publice — prin Gheorghe Gheorghiu-Dej şi Justiţiei — prin Lucreţiu Pătrăşcanu. Acestor două ministere li s-a adăugat, la 6 martie 1945, cel al Afacerilor Interne, prin Teohari Georgescu. La sfîrşitul anului 1947, pe lîngă aceste portofolii, P.C.R. mai avea reprezentanţi în fruntea a încă trei ministere: Afacerile Externe, prin Ana Pauker, Finanţe — prin Vasile Luca şi Ministerul Apărării Naţionale — prin Emil Bodnaraş. Sporirea treptată a locurilor deţinute de partidul comunist în guvern exprima, fără îndoială, creşterea prestigiului şi autorităţii sale politice în rîndurile maselor populare şi în cadrul forţelor politice din ţară.

În întreaga perioadă de la 23 august 1944 pînă în decembrie 1947, partidul comunist a avut un rol crescînd în viaţa de stat, dar nu în primul rînd prin numărul de locuri deţinute în guvern, ci prin fermitatea şi consecvenţa cu care a promovat interesele fundamentale ale poporului şi în special cele ale maselor largi muncitoare, prin caracterul realist, constructiv al activităţii desfăşurate de reprezentanţii săi în guvern. **Odată cu instaurarea guvernului revoluţionar democratic cu caracter preponderent muncitoresc-ţărănesc — la 6 martie 1945 — P.C.R. a devenit principala forţă politică în guvernarea ţării.** Programul de acţiune imediată elaborat de partidul comunist şi adoptat de Frontul Naţional-Democrat la 24 ianuarie 1945 a devenit program de activitate al guvernului. Partidul Social-Democrat, Partidul Ţărănesc-Democrat, Partidul Naţional-Popular (creat în ianuarie 1946), Partidul Naţional-Liberal (Gh. Tătărescu) şi Frontul Plugarilor, care colaborau cu P.C.R. în guvern, au acceptat să-şi desfăşoare activitatea în conformitate cu direcţiile preconizate de P.C.R.: legiferarea reformei agrare, refacerea economiei naţionale, continuarea democratizării ţării, politică externă de alianţă cu U.R.S.S. şi celelalte mari puteri din coaliţia antihitleristă, cu ţările vecine democrate. În realizarea unor asemenea obiective erau interesate, dintr-un motiv sau altul, toate partidele politice participante la guvern. Referindu-se la această realitate, Gh. Tătărescu afirma la 3 iulie 1945, în faţa Congresului partidului liberal pe care îl conducea: „Guvernăm pe baza unui program care nu este programul nostru şi care este un program de tranzacţie al tuturor partidelor componente ale guvernului. Colaborarea noastră se face într-o atmosferă de totală încredere şi de prietenie din ce în ce mai crescîndă. Firește, există între noi deosebiri de principii şi de metodă. Răspunderile mari constituie însă factorul de armonizare".

În ciuda unor greutăţi şi piedici întîmpinate, în departamentele conduse de reprezentanţii săi, partidul comunist a asigurat înfăptuirea cu consecvenţă a unor transformări democratice în viaţa politică şi economică a ţării şi pregătire a trecerii nemijlocite la construirea socialismului. Prin întreaga sa activitate, P.C.R. a avut o influenţă puternică asupra politicii guvernului în ansamblul său. Astfel, prin intermediul Ministerului Economiei Naţionale, preluat de Gh. Gheorghiu-Dej în noiembrie 1946, guvernul a realizat o unitate de conducere şi de control asupra tuturor sectoarelor economiei, obligînd pe industriaşi să lucreze în conformitate cu interesele generale ale statului. Eficienţa activităţii desfăşurate de miniştrii comunişti în guvernele din anii revoluţiei democrat-populare s-a datorat şi colaborării tot mai strînse cu Partidul Social-Democrat, cu toate celelalte partide şi organizaţii democratice, precum şi participării tot mai active a maselor populare la lupta revoluţionară.

Creşterea continuă a rolului P.C.R. în viaţa de stat a avut o determinare firească, obiectivă. Transformările revoluţionare înfăptuite în anii 1944-1947 şi în primii ani ai construirii socialismului au produs însemnate mutaţii în sistemul partidelor politice. Spre sfîrşitul primei etape a revoluţiei popu-

lare, vechile partide burgheze, nemaiputîndu-şi motiva prezenţa în viaţa politică a ţării, şi-au încetat existenţa. (P.N.Ţ. — Maniu a fost desfiinţat prin lege, iar P.N.L. — Brătianu s-a destrămat). În luna februarie 1948 s-a încheiat procesul de unificare a P.C.R. cu P.S.D., prin crearea partidului unic marxist-leninist al clasei muncitoare. În anii 1949-1953 şi-au încetat existenţa ultimele partide burgheze — Partidul Liberal (Bejan) şi Partidul Ţărănesc (dr. Lupu). Alte două formaţiuni politice, Partidul Naţional-Popular — partid al păturilor mijlocii — şi Frontul Plugarilor, s-au autodizolvat. **Ca urmare, partidul politic al clasei muncitoare a devenit unicul partid politic, forţa politică conducătoare în stat.**

SINCRONIZAREA PERMANENTĂ A PROGRAMELOR PROPUSE de P.C.R. cu interesele vitale ale poporului — ale maselor muncitoare, dar şi ale grupărilor burgheze cu orientare democratică — capacitatea comuniştilor de a organiza şi uni toate forţele revoluţionare şi progresiste în interesul asigurării dezvoltării libere, independente şi democratice a ţării, au creat o puternică unitate a majorităţii poporului în jurul P.C.R.

Fiecare document programatic elaborat de partid în acea perioadă a fost expresia intereselor fundamentale ale celor mai largi pături muncitoare şi, în acelaşi timp, o dovadă convingătoare a consecvenţei cu care comuniştii militau pentru unirea întregului popor, a tuturor forţelor democratice în larga acţiune pentru rezolvarea problemelor majore ale ţării.

Prin întreaga muncă organizatorică şi de propagandă, partidul comunist a stimulat activizarea politică a maselor largi şi a determinat participarea lor efectivă la lupta revoluţionară. Totodată, conlucrarea strînsă a P.C.R. cu P.S.D. şi cu celelalte partide şi grupări politice ce se pronunţau pentru rezolvarea democratică a problemelor fundamentale ce se aflau în faţa ţării şi receptivitatea sa faţă de propunerile constructive ale partenerilor de coaliţie ca şi clarificarea operativă a divergenţelor apărute, au mărit prestigiul partidului clasei muncitoare în cadrul coaliţiei forţelor democratice, sporind în acelaşi timp eficienţa acţiunilor întreprinse.

Victoria insurecţiei din august 1944, întărirea treptată a poziţiilor forţelor revoluţionare muncitoreşti-ţărăneşti în viaţa de stat şi instaurarea, la 6 martie 1945, a guvernului revoluţionar-democratic, cu pronunţat caracter muncitoresc-ţărănesc, precum şi victoria obţinută de Blocul Partidelor Democrate în alegerile parlamentare de la 19 noiembrie 1946, măsurile politice şi economice cu caracter anticapitalist înfăptuite în anul 1947, care au culminat cu înlăturarea monarhiei şi proclamarea republicii, toate acestea au confirmat în mod strălucit justeţea liniei strategice şi tactice a P.C.R., realismul politicii sale bazate pe principiile socialismului ştiinţific, pe cunoaşterea profundă a condiţiilor concrete interne şi externe şi pe încrederea neţărmurită în forţa şi capacitatea maselor populare. Toate aceste evenimente au exprimat, în ultimă instanţă, adeziunea imensei majorităţi a populaţiei ţării la politica şi acţiunea P.C.R.

În toate marile bătălii revoluţionare din anii 1944-1947, Partidul Comunist Român s-a modelat şi s-a afirmat ca principala forţă politică a României. La 30 ianuarie 1948, în cuvîntarea rostită în faţa Comitetului Central al Frontului Plugarilor, dr. Petru Groza, remarcînd acest rol al P.C.R., menţiona că totul se „datoreşte faptului că partidul comunist şi-a păstrat rolul de iniţiativă în momentele cele mai grele, ocupînd acum locul pe care îl merită. El a ajuns în această situaţie mulţumită faptului că, prin linia lui politică, prin ideologia lui, prin concepţia lui asupra lucrurilor, el se află într-adevăr pe linia procesului de dezvoltare a societăţii, de la care nu s-a abătut nici o clipă". Cîţiva ani mai tîrziu, în decembrie 1955, C. Titel-Petrescu (preşedinte al P.S.D. pînă în martie 1946, cînd fusese exclus din acest partid din cauza orientării sale scizioniste), printr-o scrisoare dată publicităţii, afirma următoarele: „Astăzi sînt în situaţia de a recunoaşte ceea ce a devenit evident: justeţea politicii Partidului Muncitoresc Român, bazată pe conducerea societăţii de către proletariat şi pe alianţa cu masele largi ale ţărănimii. Dacă eu şi cei care m-au urmat în împrejurările anilor de după 23 august 1944 ne-am avîntat spre alianţa cu Partidul Naţional-Ţărănesc, astăzi este limpede că opera pozitivă pe linia constructiv-socialistă nu se putea înfăptui decît de proletariat în unire cu masele ţărănimii obijduite".

Constituţia României adoptată în septembrie 1952 a înscris pentru prima dată drept coordonată esenţială a vieţii politice din ţara noastră faptul că partidul comunist este forţa politică conducătoare în stat. Această calitate a Partidului Comunist Român exprimă o realitate. Încă din primii ani ai construirii socialismului, el a acţionat ca diriguitor politic al întregii societăţi, recunoscut ca atare de toate clasele şi categoriile sociale. Programul său privind industrializarea ţării, transformarea socialistă a agriculturii, crearea noii suprastructuri socialiste, a fost înfăptuit pe tot cuprinsul ţării şi prin participarea entuziastă a întregului popor, asigurînd victoria deplină şi definitivă a socialismului şi trecerea la înfăptuirea, în patria strămoşească, **a societăţii socialiste multilateral dezvoltate.**

LA TEMELIILE ROMÂNIEI MODERNE

Divanurile ad-hoc, alese în 1857 în Moldova și Țara Românească[1], au pus la ordinea zilei realizarea aspirațiilor celor mai înalte ale poporului: Unirea, respectarea autonomiei, recunoscută în toate actele internaționale din trecut, neutralitatea țării, domnitor străin. Aceste obiective, cu excepția ultimului, au fost îndeplinite pînă în ianuarie 1862, cînd prin constituirea unui singur guvern și a unei singure adunări, unirea celor două principate a intrat în faza sa finală. În dezbaterile celor două Divanuri s-au aflat, însă, și alte obiective privind reorganizarea generală a țării, obiective care, pînă în 1859, nu au fost avansate pe primul plan al vieții publice, tocmai pentru a nu stingheri realizarea Unirii. În cea mai arzătoare problemă, de pildă — situația țărănimii — deputații acesteia în Divanuri au recunoscut prioritatea pe care o avea realizarea Unirii față de problemele lor speciale: „Dacă noi, țăranii români, am votat să nu cercetăm trebile dinăuntru ale țării — spunea deputatul Tănase Constantin — aceasta nu o facem nici din neștiință, nici de frică să nu pierdem vreun folos oarecare, dar din dorința fierbinte ca să nu vătămăm noi înșine autonomia țării noastre“[2].

Dar din clipa în care Unirea definitivă și-a căpătat și confirmarea internațională, forțele progresiste au inițiat un amplu program de măsuri menite să schimbe radical structurile economico-politice și sociale ale țării.

Dintre toate reformele adoptate în cadrul acestui program, în perioada 1862-1866, aceea care a determinat dezbaterea cea mai amplă[3] — și pe bună dreptate, pentru că ea a produs modificările cele mai profunde în viața socială și economică a țării — a fost Legea rurală. Sub acest nume inofensiv s-a aflat, de fapt, o măsură cu caracter revoluționar — eliberarea țăranilor de regimul iobăgist al clăcii și împroprietărirea lor cu pămînt din moșiile pe care se aflau. 511 896 familii țărănești au primit o suprafață totală de 2 038 640 ha. Loturile repartizate țăranilor, în raport cu potențialul lor economic (cei cu vite de muncă mai multe au primit o suprafață de pămînt mai mare) urmau să fie plătite de către țărani cu sume fixe, eșalonate pe timp de 15 ani. Reforma agrară, înfăptuită de domnitor și forțele progresiste ale țării, în ciuda opoziției dîrze a moșierimii conservatoare, a avut consecințe majore pentru întărirea unității poporului în cadrul luptei decisive pentru obținerea independenței sale absolute. Țăranii români și-au îmbunătățit starea materială, și-au întărit sentimentul de dragoste față de țară, astfel încît faptele lor de eroism din războiul de la 1877 și-au avut, de fapt, unul dintre izvoarele lor principale în reforma din 1864.

Deși din punct de vedere economic și juridic, Legea rurală a avut o importanță deosebită, din punct de vedere politic și al relațiilor sociale, consecințele ei au fost mai puțin progresiste. Moșierimea și-a păstrat cea mai mare parte a pămînturilor sale și prin acestea locul principal în viața politică a țării, iar despăgubirile au împovărat ani de zile viața țăranilor.

O importantă măsură menită, de asemenea, să modernizeze structurile societății românești a constituit-o Legea pentru comunele urbane și rurale, votată de Adunare la 9 martie 1864. Cu doi ani înainte se dezbătuse un alt proiect de lege privind împărțirea întregului teritoriu în patru prefecturi generale. Proiectul a căzut, deoarece mulți deputați au văzut în cele patru mari diviziuni administrative un element de subminare a unității statului.

Legea din martie 1864 a fixat cadrul juridic al fiecărei așezări (oraș, orășel, sat). Unitatea administrativă s-a numit Comună și aceasta putea fi rurală (compusă din unul sau mai multe sate și cătune) sau urbană (oraș). O comună trebuia să cuprindă cel puțin 100 familii sau 500 persoane. Conducerea comunei revenea unui Consiliu comunal, alcătuit în funcție de numărul locuitorilor, din 5 pînă la 17 membri. De remarcat că membrii consiliilor comunale erau obligați să știe carte. Ei erau aleși de către toți locuitorii comunei care plăteau un anumit impozit sau îndeplineau anumite condiții (erau învățători, preoți, medici, avocați, ingineri etc.). Alegerile se făceau din patru în patru ani. La intrarea în funcție, membrii consiliilor comunale depuneau următorul jurămînt în fața unui delegat al guvernului: „Jur credință domnitorului, supunere legilor țării și sprijin intereselor comunei. Așa să-mi ajute Dumnezeu“. Primarii comunelor rurale erau aleși odată cu membrii consiliilor și erau aprobați de prefect. În orașe, primarul era numit de către domnitor dintre primii trei consilieri care întruniseră cele mai multe voturi în alegeri.

Legea pentru organizarea comunelor urbane și rurale a fost una dintre cele mai democratice înfăptuiri pe plan social, politic și, în elementele ei esențiale, a continuat să fie în vigoare și în perioada următoare domniei lui Cuza.

Pe linia adîncirii Unirii, s-a impus și necesitatea revederii și unificării legislației, sarcină încredințată de domnitor unor comisii speciale, în care un rol important l-au avut V. Boerescu și Gh. Costa-Foru.

La 14 iunie 1865, Adunarea Electivă a României a votat Legea pentru organizarea judecătorească. Pre-

[1] Vezi **Magazin istoric**, nr. 4 și 5/1975.
[2] Vezi **Magazin istoric**, nr. 6/1975.
[3] Vezi **Magazin istoric**, nr. 10/1974.

vederile ei confirmau independenţa totală a justiţiei faţă de orice putere din afară. „Justiţia se dă în numele domnului“ (art. 1); „funcţionarii judecătoreşti se numesc sau se întăresc de domn“ (art. 2). Justiţia se realiza prin: a) Judecătoriile de plasă, b) Tribunalele judeţene, c) Curţile cu juraţi în materie criminală, d) Curţile de apel şi Curtea de casaţiune. Curţile de apel, în număr de patru, îşi aveau sediul la Bucureşti, Iaşi, Craiova şi Focşani.

Prin această lege au fost abrogate toate reglementările anterioare privind organizarea justiţiei în Moldova şi Ţara Românească.

La 1 mai 1865, a intrat în vigoare Codul penal, care fusese sancţionat de Cuza cu un an mai înainte, în aprilie 1864. În genere, legile au fost inspirate după Codul lui Napoleon. Tot după modelul Codului napoleonian şi al Codului civil italian a fost alcătuit şi Codul civil care a fost promulgat în decembrie 1864 şi a intrat în vigoare în ianuarie 1866. În 1865 a fost înlăturat regimul jurisdicţiei consulare, ceea ce a dus la întărirea autonomiei interne a statului.

Tot în vederea consolidării Unirii, s-au adoptat importante măsuri de unificare administrativă: înfiinţarea Direcţiei Centrale a Poştelor, fuziunea şcolilor militare din Iaşi şi Bucureşti, cu sediul în Capitală, unificarea serviciilor sanitare.

La 12 februarie 1864, Adunarea a adoptat una dintre cele mai importante legi privind asigurarea independenţei noului stat — Legea organizării puterii armate în România. Ea nu a fost sancţionată atunci de domnitor, deoarece la puţin timp a survenit actul de dizolvare a Adunării Elective. Principiile ei de bază, însă, au fost aplicate cîţiva ani mai tîrziu şi ele au stat la temelia armatei române ce avea să se acopere de glorie în timpul războiului din 1877-1878.

De altfel, urmările pozitive ale măsurilor luate în privinţa organizării armatei s-au văzut în scurtă vreme, atît în ceea ce priveşte efectivele oastei, cît şi dotarea lor.

În momentul Unirii, forţele armate ale principatelor nu dispuneau decît de 4-5 000 puşti ruseşti, datînd din timpul domniei împărătesei Ecaterina şi de zece tunuri de provenienţă turcă, rusă şi austriacă. La 1 octombrie 1865, existau 70 000 puşti ghintuite, cumpărate din Franţa şi 72 tunuri ghintuite. În timp ce la 1859, armata era alcătuită din 3 000 oameni, proveniţi exclusiv din rîndul ţărănimii, în cîţiva ani s-au creat unităţi care numărau 12 000 graniceri, 8 000 jandarmi pedeştri şi călări şi o armată regulată de 20 000 oameni, recrutaţi din rîndul tuturor claselor sociale, bine înarmaţi şi bine echipaţi.

Primii ani de existenţă ai statului român modern au marcat o intensificare a preocupărilor pentru ridicarea culturală a poporului. Şi în această direcţie, ca şi în altele, s-a trecut la aplicarea în practică a principalelor idei înscrise în programul revoluţiei de la 1848 şi rămase în gestaţia tumultuoaselor evenimente petrecute în ţară timp de un deceniu. „Instrucţia egală şi întreagă pentru tot românul de amîndouă sexele“ era un deziderat al Proclamaţiei de la Islaz. În mesajul său din 6 decembrie 1859, domnitorul Cuza afirma — cu alte cuvinte — acelaşi principiu: „Instrucţie elementară şi primară ne este neapărată spre a răspîndi o viaţă nouă în toată ţara“. Colaboratori destoinici pentru acest domeniu, cum au fost D. Bolintineanu, Al. Odobescu, V. Boerescu au sesizat cu acest prilej şi însemnătatea învăţămîntului profesional. „... Starea de azi a României şi viitorul ei cer numaidecît o facultate de ştiinţă economică şi administrativă, precum şi o facultate de ştiinţă agronomică, industrială şi comercială“.

Perfecţionarea învăţămîntului a început odată cu Unirea prin reglementări parţiale succesive. Astfel, de la 1 011 şcoli primare cu 22 940 elevi, existente în 1858 în cele două principate, în 1860 numărul acestora s-a dublat, atingînd 2 129 unităţi, cu 53 580 elevi. S-au înfiinţat o serie de şcoli medii („gimnazii“), dintre care unele aveau să dobîndească cu timpul un prestigiu pe măsura numelor primite: „Mihai Viteazul“, „Matei Basarab“, „Gheorghe Lazăr“ ş.a. S-au creat Universităţile din Iaşi (1860) şi din Bucureşti (1864). O dezvoltare remarcabilă a cunoscut învăţămîntul superior medical pe care l-au frecventat, alături de români, numeroşi tineri veniţi din alte ţări.

Legea învăţămîntului, votată în 1864, ce avea să rămînă în vigoare 34 ani, a introdus pe scară naţională reglementări unice cu privire la desfăşurarea instrucţiunii şcolare. Cea mai importantă prevedere a constituit-o, fără îndoială, obligativitatea şi gratuitatea învăţămîntului primar. Deşi această prevedere nu s-a aplicat totdeauna în practică din cauza situaţiei grele economice a numeroaselor familii de ţărani şi de muncitori, ea a constituit, totuşi, un factor de progres al ţării.

Interesul pentru istoria naţională continuă să fie deosebit şi după realizarea Unirii. Făuritorii acesteia readuc în memoria contemporanilor numele fostului lor tovarăş de la 1848, Nicolae Bălcescu. Acum se publică opera sa capitală Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul.

S-a luat în discuţie în Adunarea legislativă ideea alcătuirii unei comisii care să redacteze o istorie naţională a ţării. Grija pentru păstrarea tezaurului istoric a fost exprimată şi prin înfiinţarea Direcţiei Generale a Arhivelor Statului şi a Muzeului Naţional de Antichităţi din Bucureşti.

Prezenţa lui Mihail Kogălniceanu în funcţia de primministru a impulsionat activitatea de înlăturare a piedicilor care mai existau în afirmarea atributelor de independenţă a statului român. În decembrie 1863, Adunarea a votat Legea secularizării averilor mănăstireşti. A fost încă un pas pe linia consolidării independenţei ţării, deoarece statul român a reintrat în posesia unei importante părţi din teritoriul său naţional, care fusese, în decursul timpului, „închinat“ mănăstirilor din afara ţării.

În atenţia forurilor conducătoare ale ţării s-au aflat şi alte probleme menite să asigure dezvoltarea României pe baze moderne.

Deşi pînă în 1866 nu s-a dat în folosinţă nici o cale ferată, ideea modernizării economiei prin crearea căilor ferate a constituit o permanentă preocupare a acestor foruri. La data aceea, simbolul progresului economic era reprezentat de căile ferate. „Aşadar — spunea Kogălniceanu în şedinţa Adunării din 22 iunie 1862 — cu orice preţ trebuie să avem drum de fier, căci altfel sîntem pierduţi [...] Sînt pentru drumul de fier, căci el aduce nu numai îmbunătăţirea materială, dar şi morală, care să aducă nu numai capitaluri, dar şi idei“. După depăşirea mai multor greutăţi provocate de ofertanţi care, fie că cereau preţuri prea mari, fie că se angajau şi renunţau ulterior la contracte, statul român a angajat încă sub domnia lui Cuza construcţia unor căi ferate, în primul rînd cea care lega Capitala cu artera cea mai rapidă atunci — Dunărea — prin Giurgiu.

Activitatea legislativă atît de novatoare şi tumultuoasă din timpul domniei lui Cuza a atins înseşi bazele Convenţiei din august 1858. Cuza a supus ratificării poporului, printr-un plebiscit în mai 1864, un act numit Statutul dezvoltător al Convenţiei de la Paris, care aducea unele modificări Convenţiei.

Merită să fie menţionate de asemenea — deşi aveau să rămînă în vigoare puţin timp — prevederile democratice ale noii legi electorale din 1864, care ridicau numărul alegătorilor de la cîteva mii la peste şapte sute de mii. Toate legiuirile adoptate în perioada 1862-1866 au marcat un imens salt în dezvoltarea statului român unit. Faptul a îngrijorat unele dintre marile puteri. După cum o ilustrează documentele ce le vom publica în numerele viitoare ale revistei, aceste puteri speraseră că Unirea Principatelor era o problemă „temporară“ şi că se va reveni la separarea lor.

Reproducem după Suplimentul nr. 27 al Monitorului oficial, din decembrie 1863, Raportul către domn pentru secularizarea averilor mănăstireşti şi Proiectul de lege pentru secularizarea averilor mănăstireşti.

N. COPOIU

Raport către domn pentru secularizarea averilor mănăstireşti

Prea înălţate Doamne!

De patruzeci de ani, România reclamă soluţiunea cestiunii naţionale a averilor mănăstirilor pămîntene zise închinate. Martore sînt anaforalele Divanelor ţării de la 1822 pînă la 1828, încheierile Adunărilor regulamentare de la 1832 pînă la 1848, şi lucrările Divanurilor extraordinare şi ale foştilor domni Grigorie Ghica şi Barbu Ştirbei de la 1849 pînă la 1856. Adunarea mumă, Adunarea ad-hoc din Moldova din anul 1857, chemată, în virtutea Tratatului de la Paris, spre a rosti dorinţele ţării în privinţa viitoarei ei organizaţii, s-a rostit asemenea în unanimitate, ca această cestiune în care se atinge de a cincea parte a tărîmului României, nu putea şi nu se cuvenea a se hotărî decît în ţară şi prin ţară. În raportul către Congresul din Paris, adresat de Comisiunea internaţională din Bucureşti, cinci din şapte comisari ai marilor puteri europene, ce au fost luat sub scutul lor regenerarea naţiunii române, au recunoscut legitimitatea drepturilor noastre în privinţa cestiunii mănăstirilor zise închinate.

De la 1859 şi pînă astăzi, adică de la introducerea noului regim creat prin Convenţiunea din 7/19 august 1858, şi Comisiunea Centrală şi Adunările Elective, în fiecare sesiune, au revendicat pentru ţară dreptul de a hotărî această cestiune în deplina sa libertate de legislaţiune garantată prin Tratatul de Paris. Toate ministerele cîte în acest interval s-au succes la putere, interprete a patrioticelor cugetări ale Înălţimei Voastre, au luat în faţa puterii legiuitoare îndatorirea că această cestiune se va hotărî în ţară şi prin ţară; şi naţiunea întreagă fără deosebire de partid, unită ca un singur om, a aplaudat la aceste declaraţiuni naţionale!

Şi nici că se putea altmintrelea, Prea Înălţate Doamne. Cînd străbunii noştri au zidit pe pămîntul românesc lăcaşuri sfinte româneşti; cînd le-au înzestrat cu bunuri ale naţiunii; cînd apoi, numai spre o mai bună îngrijire şi conservare le-au închinat locurilor de jos, ei au făcut aceste acte din propria lor mişcare, în deplina lor libertate de români, şi fără nici o intervenţiune străină; şi pururea au păstrat ţării dreptul de a privi şi lăcaşurile sfinte şi bunurile atîrnate de dînsele ca proprietăţi ale ţării. Cine dar alţii decît această ţară şi guvernul ei pot astăzi hotărî despre soarta acestor mănăstiri şi a bunurilor lor care, în mîna călugărilor greci, au degenerat cu totul din primitiva lor destinaţiune? Inspirată de principiile civilisatrice ale secolului şi de adevăratele sale interese care nu pot a mai permite ca o a cincea parte din pămîntul românesc să continue a fi avere de mînă moartă în posesiunea uzurpată a unor comunităţi religioase străine, care de secole calcă toate condiţiunile dedicaţiunilor primitive, naţiunea română, urmînd exemplul dat de naţiunile cele mari ale Europei, reclamă secularizarea averilor de mînă moartă. Aşa în seanţa sa din 22 decembrie anul curent, Adunarea Electivă a votat în unanimitate înscrierea veniturilor averilor mănăstirilor pămîntene zise închinate în bugetul veniturilor statului, şi a pus îndatorire guvernului, că încă în cursul acelei sesiuni să prezinte Adunării Legislative un proiect de lege, care să hotărască în fond această cestiune şi anume în ţară, prin ţară şi pentru ţară.

Prea Înălţate Doamne! România, sigură de a întîlni pe Înălţimea Voastră pretutindeni unde sînt interesele şi aspiraţiunile ei, este în drept de a aştepta de la iniţiativa Înălţimei Voastre şi soluţiunea unei cestiuni atît de naţională ca aceea a averilor mănăstireşti. Subscrişii, miniştri ai Măriі Tale, ar lipsi dar ţării, ar lipsi Înălţimii Voastre, ar lipsi simţămintelor de români, dacă ar mai întîrzia cu respectuoasa propunere către Înălţimea Voastră, de a se da satisfacţie unor cereri atît de des repetate, atîta de unanime, atît de naţionale.

Cunoaştem, Măria Ta, motivele de înaltă prudenţă care au amînat pînă acum soluţiunea acestei cestiuni; dar cunoaştem totodată şi simţămintele patriotice ale Înălţimei Voastre. Şi, în faţa împrejurărilor actuale, în faţa legiuitei nerăbdări a naţiunii fără deosebire de partid şi de clasă, în faţa iniţiativei luate de capii bisericii române, cestiunea nu mai înveleşte amînare.

Subscrişii dar, în deplină conştiinţă a responsabilităţii lor ministeriale, înaintea lui Dumnezeu, a Înălţimii Voastre şi a ţării, au onoare a vă cere autorizaţiunea de a înfăţişa Adunării alăturatul proiect de lege, pentru care şi supun cuvenitul mesaj la Domneasca Voastră semnătură.

(Subscrişii)

M. KOGĂLNICEANU, General A. IACOVACHE, L. STEEGE, AL. PAPIU ILARIAN, N. ROSETTI BĂLĂNESCU, D. BOLINTINEANU, P. ORBESCU

Proiect[1] de lege pentru secularizarea averilor mănăstireşti

Art. I. Toate averile mănăstireşti din România sînt şi rămîn averi ale statului.

Art. II. Veniturile acestor averi se înscriu între veniturile ordinare ale bugetului statului.

Art. III. O indemnitate va fi acordată locurilor sfinte către care erau închinate unele din mănăstirile pămîntene, şi aceasta numai sub titlu de ajutor, în conformitate cu intenţiunea dedicaţiunii.

Această indemnitate se va mărgini în maximum cifrei de 82 milioane lei, cursul Constantinopol, odată pe totdeauna cuprinzîndu-se în această sumă şi 31 milioane ce locurile sfinte datoresc Ţării Româneşti după stipulaţiuni anterioare.

Art. IV. Capitalul de 51 milioane va fi pus sub garanţia colectivă a Înaltei Porţi, a Puterilor Garante şi a României.

Art. V. Comunităţile religioase ale locurilor de jos vor fi datoare a da socoteli anuale despre întrebuinţarea veniturilor sus-zisului capital.

Art. VI. În nici un caz şi sub nici un cuvînt, comunităţile religioase nu vor putea atinge cea mai mică parte din capital, nici a întrebuinţa veniturile afară de destinaţia lor specială, adică întreţinerea Bisericii ortodoxe din Orient şi a stabilimentelor de binefacere lipite către ea.

Art. VII. Guvernul va lua înapoi de la egumenii greci ornamentele, cărţile şi vasele sacre, cu care pietatea strămoşilor noştri înzestrase aceste aşezăminte; precum şi documentele ce au fost încredinţate zişilor egumeni şi aceasta conform cu inventarele ce se găsesc în arhivele ţării.

Art. VIII. Se afectează încă o sumă de 10 milioane lei, bani cursul de Constantinopol, pentru fondarea la Constantinopol a unei şcoli laice şi a unui spital, în care vor fi primiţi creştini de toate riturile.

Art. IX. Stabilimentele citate la art. VIII vor fi puse sub direcţiunea unui consiliu prezidat de către agentele României din Constantinopol şi compusă de doi membri români, numiţi de guvernul român şi de doi membri aleşi de către comunităţile religioase ale locurilor sfinte.

---

[1] Proiectul a fost votat în şedinţa din 13 decembrie 1863, fără modificări.

O inscripție medicală în Dacia, subiect al unei lucrări germane din 1742

Prof. dr. STANISLAW SCHWANN
Universitatea „Karl Marx", Leipzig[1]

În 1742 apărea la Altdorf, centru universitar din apropierea Nürnbergului, o scurtă lucrare a doctorului Ferdinand Jakob Baier intitulată **Expositionem veteris inscriptionis de Aesculapio et Hygiea, diis philanthropois** („Prezentare a unei vechi inscripții despre Esculap și Hygiea, zei iubitori de oameni"). Textul data de aproape două decenii, fiind supus discuției la 27 octombrie 1725. Baier, pe atunci student, îl comunicase în cadrul Facultății de medicină a Universității Protestante din Altdorf.

Inscripția mai apăruse în ediția din 1707 a faimoasei culegeri epigrafice **Inscriptiones antiquae totius orbis Romanorum** („Inscripții antice din întreaga lume romană"), alcătuită de umanistul olandez Janus Gruter (1560-1627). Ea figura pe un monument din epoca romană păstrat în **„vicus St. Mariae"** (satul Sîntămăria-Orlea, din Țara Hațegului); Baier credea că așezarea se găsește pe ruinele Ulpiei Traiane, probabil că monumentul fusese adus aici de la Sarmizegetusa.

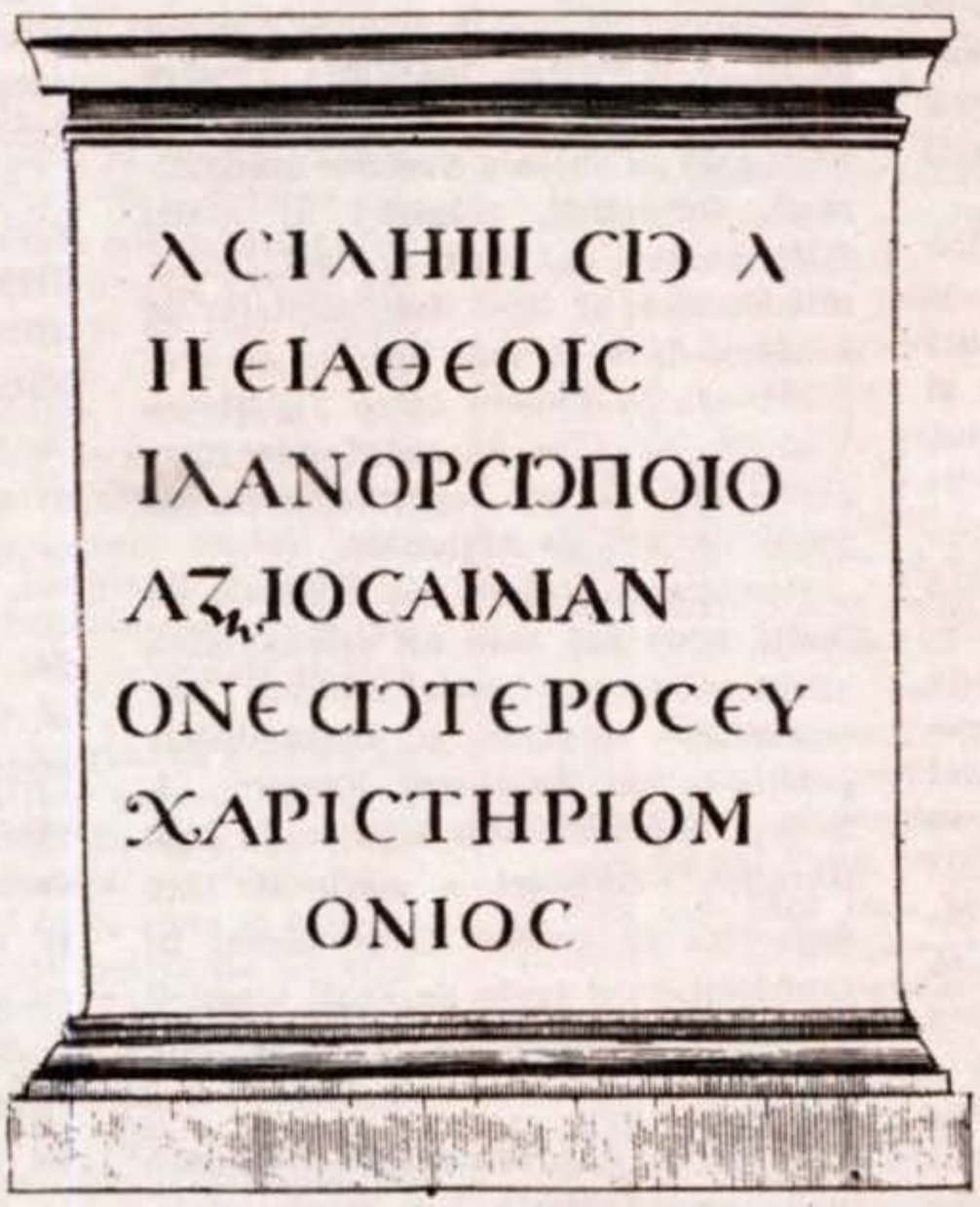

Inscripția reprodusă de J.F. Baier după L.F. Marsigli

Scrisă nu în latină, ci în greacă, inscripția i-a îndemnat pe istoricii mai recenți să presupună că dedicatorul provenea dintr-o regiune elenizată. Altarul pe care era gravată, a fost înălțat de un anume Axius Aelianus Iunior, identificat corect de Baier ca fiind fiul fostului procurator al Daciei Apulensis, Axius Aelianus Vetus, de la care de asemenea au rămas inscripții consemnate de Gruter.

La numai un an după ce medicinistul din Altdorf prezentase comunicarea, la Haga a apărut o monumentală descriere a ținuturilor dunărene, datorată generalului austriac de origine italiană Luiggi Ferdinando Marsigli (1660-1730). Acesta vizitase Țara Românească, însărcinat fiind cu o misiune pe lîngă Constantin Brîncoveanu și întreținuse o importantă corespondență științifică cu stolnicul Constantin Cantacuzino. În scrierea sa, Marsigli a transcris și el inscripția grecească a lui Axius Aelianus, consacrîndu-i și o gravură, reprodusă și în broșura din 1742.

Cine era autorul acestei broșuri? Jakob Ferdinand Baier, fiul celebrului medic și naturalist Johann Jakob Baier (1677-1735) s-a născut în 1707 la Altdorf, unde a și încetat din viață în 1770. A studiat medicina în orașul natal, după care s-a ocupat mai ales de cercetarea calităților unor ape termale. A călătorit mult și a practicat la Würtzburg, Leyda, Amsterdam, Hamburg și Nürnberg, unde a funcționat ca decan al Colegiului medicilor. A fost, ca și tatăl său, membru și președinte al Academiei Leopoldine, ocupîndu-se de editarea documentelor acesteia. A publicat numeroase lucrări medicale, precum și cîteva scrieri istorico-arheologice.

Dizertația sa asupra inscripției închinată lui Esculap și Hygiea de către Axius Aelianus are meritul de a fi atras încă odată atenția cercurilor științifice europene din sec. XVIII asupra străvechii romanități a țărilor române.

[1] Vezi **Magazin istoric**, nr. 5/1975.

File din cronica războiului antihitlerist

AVIONUL CURIER A DECOLAT LA TIMP

MATEI I. OROVEANU

Inițiată, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă din august 1944 a marcat un moment de importanță excepțională în istoria poporului nostru. După înlăturarea regimului antonescian, România a ieșit din alianța cu Germania nazistă și s-a alăturat coaliției antifasciste. Între 23 și 31 august 1944, trupele române și gărzile patriotice, avînd sprijinul întregului popor, au lichidat rezistențele hitleriste din țară; cot la cot cu ostașii sovietici, au început apoi operațiile pentru completa eliberare a teritoriului național. Continuînd luptele pe teritoriile Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, armata română, alături de celelalte forțe ale coaliției antifasciste, și-a adus o importantă contribuție la înfrîngerea definitivă a fascismului.

Iată un episod semnificativ al cooperării forțelor armate românești cu trupele aliate.

La începutul lunii septembrie 1944, Statul major al aerului a primit vizita de lucru a unei delegații a Forțelor aeriene aliate din Mediterana (MAAF)[1]. Delegația aliaților s-a deplasat la București, între altele, și cu scopul de a solicita și perfecta cu reprezentanții noștri participarea aviației militare române la lupta împotriva dușmanului comun. În acea perioadă, Germania nazistă pierduse mai multe „sisteme" strategice care i-ar fi permis organizarea unei rezistențe de mai lungă durată în fața presiunii tot mai puternice a coaliției antihitleriste. Surpriza și deruta provocate de insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă a poporului român, loviturile puternice ale forțelor sovietice și ale trupelor armatei de eliberare iugoslave aveau ca efect direct prăbușirea frontului german din sud-estul Europei.

Cu toate acestea, în perimetrul delimitat aproximativ de frontierele iugoslavo-bulgară-Dunăre, româno-iugoslavă și ungaro-iugoslavă și o linie ce lega această ultimă graniță de punctul de vărsare a Savei în Dunăre, la nord-vest de Belgrad, se semnalau mișcări de trupe ale inamicului care puteau deveni periculoase atît pentru forțele sovieto-iugoslave, cît și pentru cele româno-sovietice. În același timp, o eventuală redistribuire a trupelor hitleriste masate în zona menționată ar fi permis nazi-știlor să trimită unele divizii către Triest, și de acolo, pe frontul din nordul Italiei, unde se aflau în ofensivă trupele americane și britanice, comandate de feldmareșalul H. Alexander[2]. Pe măsură ce se retrăgeau din Bulgaria și Grecia, unitățile germane afluiau spre Belgrad — puternic nod de comunicații — propice grupărilor și regrupărilor, ca și transporturilor. Atîta timp cît hitleriștii erau masați în această zonă, nu se elimina nici eventualitatea unei bătălii pentru capitala iugoslavă. Exista deci un spațiu în care germanii își puteau constitui o masă de manevră aptă să acționeze în direcțiile amintite mai sus, producîndu-se astfel o conjunctură ce ar fi facilitat depășirea teatrului de operații est-european, vizînd nordul Peninsulei Balcanice și frontul din nordul Italiei, deci o bună parte din întreg teatrul de război continental.

[1] Vezi **Magazin istoric**, nr. 8/1974.

[2] Alexander, Harold George (1891-1969) a comandat forțele britanice în Orientul Mijlociu (1942-1943); în 1943-1944 a fost comandant șef al operațiilor militare din Mediterana — **n.r.**

Misiunea nu suferea nici o amînare

Încă înainte de luna august 1944, MAAF executase bombardamente sistematice asupra obiectivelor militare naziste din Iugoslavia și Ungaria. Odată cu schimbarea situației strategice din zona respectivă, Comandamentul MAAF a trebuit să-și modifice planul de operații, inclusiv prin includerea în acesta a unor acțiuni de cooperare cu România.

Cu toate că, în situația existentă atunci, mijloacele aeriene românești erau modeste, în comparație cu ale celorlalte forțe aeriene angajate în luptă, participarea românească a fost rapid organizată și a intrat imediat în acțiune, prin intermediul unui grup de ofițeri aero români, din care făceam și eu parte[1].

Una din primele întîlniri de lucru ale ofițerilor americani și români a avut loc într-o zi cu ploaie torențială. În scopul urgentării acțiunilor de cooperare, după primele noastre contacte cu ofițerii americani, pentru cîteva zile, s-a deplasat la București chiar comandantul șef al MAAF, generalul Ira C. Eacker. Aliații ne-au întrebat ce informații aveam despre mișcările de trupe inamice în zona Belgradului. Împreună cu locotenentul Beverley Bowie, am avut o discuție detaliată cu șeful Biroului de informații, căpitanul-aviator Titus Ceaușu. Datele furnizate de noi erau însă incomplete. Locotenentul Bowie, ca și superiorul său, locotenent-colonelul Bradford Magill (șeful „Grupei de analiză operațională" din cadrul grupului de ofițeri americani ai MAAF sosiți la București) au insistat asupra necesității obținerii unor date cît mai cuprinzătoare și mai precise asupra efectivelor inamice din zona Belgradului și a dispunerii lor, pentru ca aviația aliată să poată organiza acțiunea de anihilare.

[1] La început, grupul a fost format din (în ordinea numirii lor): sublocotenenții D. Giurcăneanu, M. Oroveanu și căpitanul I. Ginga; ulterior li s-au adăugat și alți ofițeri români — **n.a.**

În acest sens, aliații ne-au solicitat concursul, cerîndu-ne să efectuăm unele recunoașteri aeriene în zona amintită.

Dar condițiile meteorologice îngreunau mult o astfel de misiune. După cîteva zile însorite, începuse o vreme rece, cu plafon jos și încărcat, ceea ce constituia o reală piedică pentru misiunile de cercetare aeriană, mai ales cînd trebuiau folosite și mijloacele fotografice.

În ciuda acestor dificultăți, Statul major al aerului a dat dispoziții Corpului 1 aerian să efectueze o recunoaștere în zona indicată de aliați. Ordinul care trebuia executat fără nici o întîrziere a fost transmis în seara zilei de 7 septembrie 1944 Escadrilei 2 recunoaștere (îndepărtată), care sosise de cîteva zile pe un aeroport din Transilvania, ca urmare a încadrării ei în cadrul Corpului 1 aerian, destinat operațiilor împotriva trupelor hitleriste și horthyste din această parte a țării: **„...Se va cerceta imediat teritoriul mărginind axa Bela Krkva-Vrsaç-Belgrad-Seghedin-Mako, cu luare de fotografii la toate obiectivele ce comportă acțiuni de bombardament, insistîndu-se asupra spațiului Belgrad și împrejurimi".**

Itinerarul era foarte lung: o bună parte din teritoriul sîrbesc, mai ales zona orașului Belgrad și o fîșie din sudul Ungariei. O asemenea misiune implica un echipaj „tare", îndeosebi un observator-șef de bord de înaltă competență. Pentru această acțiune a fost desemnat căpitanul Ilie Teodorescu.

„Pozele" erau încă ude

La București, așteptare încordată. A doua zi, 8 septembrie, către prînz, teleimprimatorul ne-a adus o primă veste. Echipajul căruia i se încredințase executarea misiunii pornise pe itinerarul indicat de Statul major al aerului. După întoarcere, urma să transmită raportul informativ, inclusiv fotografiile, dacă va fi fost posibilă efectuarea lor. La scurt timp ne-a sosit un nou mesaj din partea Corpului 1 aerian: misiunea a reușit; avionul a reintrat în spațiul aerian român, dar a comunicat că fusese lovit și existau răniți la bord. În ceea ce privește raportul scris, acesta urma să ajungă la București abia peste o zi-două, ceea ce era foarte tîrziu. M-am deplasat la Statul major al aerului, unde l-am găsit pe generalul aviator G. Gîrleanu și pe șeful meu, comandorul aviator Octav Grigoriu. Le-am comunicat cele întîmplate, solicitîndu-le ajutorul pentru a intra cît mai repede în posesia rezultatelor cercetării. S-a luat legătura cu Corpul 1 aerian și s-a stabilit ca fotografiile să fie developate imediat și să fie întocmit un prim raport, îndată după sosirea echipajului din misiune. În același timp, am primit aprobarea să mă deplasez cu un avion la Escadrila 2 recunoaștere.

Peste două ore eram acolo. Căpitanul Ilie Teodorescu, care abia fusese pansat, dicta: **„La Bela Krkva, circa 300 vagoane cu material militar; în gara Pancevo, aproape 400 vagoane similare; pe aerodromul de la nord de Pancevo, 20 avioane, atît monomotoare, cît și bimotoare; în portul Pancevo, 18 nave ancorate, parte fiind șlepuri încărcate cu material militar; la Belgrad, două poduri peste Dunăre încă în folosință, iar în port circa 70 nave de diferite tipuri, multe fiind încărcate cu materiale acoperite cu rețele de camuflaj; pe aerodromul Belgrad-Zemun, 34 avioane, dintre care trei ME-323 Gigant; la Seghedin, în gară, vreo 500 vagoane, din unele se descărca materialul militar; podul peste Tisa în folosință; în gara Mako, aproape 400 vagoane".** În raport se menționa, de asemenea, că

pe traseu apărarea antiaeriană inamică era slabă, cu excepția zonei Belgrad, îndeosebi în partea de sud a orașului, unde era foarte puternică (schijele ei loviseră și avionul care executase cercetarea).

Pînă și-a încheiat căpitanul Teodorescu raportul, s-a efectuat și developarea clișeelor. Cu ciorna raportului în mînă și cu „pozele" încă ude, am sărit în avion și pe înserate am fost înapoi la București. L-am găsit pe comandorul Grigoriu puțin îngrijorat. Aviația hitleristă executa încă incursiuni în zona terenurilor noastre de zbor din vestul Olteniei și din sudul Transilvaniei și un avion de legătură, neînarmat și destul de lent, ca cel cu care făcusem deplasarea, ar fi fost o pradă ușoară.

Am prezentat documentele aduse și, intrînd la căpitanul Ceaușu, l-am convocat telefonic pe locotenentul Bowie. Am tradus în grabă datele asupra obiectivelor, în timp ce Ceaușu verifica și completa interpretarea fotografiilor aeriene. Bowie n-a rămas cu noi decît vreo 10 minute. Se grăbea să se înapoieze spre a pregăti raportul pentru MAAF. A doua zi, în zori, avionul curier american, ce aștepta pe aerodromul Popești-Leordeni pentru a prelua datele rezultate, a decolat.

La cîtva timp, Bowie ne-a anunțat că Armata 15 aeriană americană, principala componentă strategică a MAAF, a executat o serie de bombardamente „pline de rezultate". La 17 și 19 septembrie, ca și în zilele următoare, Escadrila 2 recunoaștere a continuat să îndeplinească și alte misiuni, fie pentru a constata efectele bombardamentelor efectuate de americani, fie pentru a indica diferite obiective bombardierelor grele aliate. Cît privește eficacitatea acestora, într-un comunicat publicat de aliați în 18 septembrie 1944, se anunța că MAAF a executat în acea perioadă 2 000 ieșiri-avion, pierzînd 11 aparate proprii, și că bombardierele grele din Armata 15, escortate de avioane de vînătoare, au atacat obiective feroviare, poduri, aerodromuri și parcuri de material militar din nord-estul Iugoslaviei și sudul Ungariei. Rezultate foarte bune au fost obținute asupra obiectivelor din zona Belgrad.

În noiembrie, generalul-comandant aviator R. Enescu — șeful Statului major al aerului, generalul Gîrleanu și comandorul Grigoriu au primit vizita „protocolară" a colonelului aviator J. Batjer, locotenent-colonelului B. Magill, locotenentului B. Bowie și a altor doi ofițeri americani. În numele Comandamentului MAAF și în special al Armatei 15 aeriană americană, colonelul Batjer a exprimat mulțumiri și cuvinte de laudă pentru cooperarea forțelor aeriene române cu comandamentele și marile unități aeriene aliate în lupta pentru înfrîngerea Germaniei fasciste. La rîndul său, generalul R. Enescu a arătat că partea românească era tot atît de mulțumită pentru rezultatele obținute în acțiunea comună pe frontul antihitlerist.

FIȘIER BIBLIOGRAFIC

Arhiva Ministerului Apărării Naționale, dosarul 1 377/88 (fost 686/58); Statul Major al Aerului, filele 1 000, 1 005, 1 016, 1 018, 1 079 și 1 080; colecția Keesing, vol. 1944, p. 6 703.

. Clio anunță . Clio anunță . Clio anun

Muzeul clopotelor

La Apolda, un mic oraș din Republica Democrată Germană, există, din 1952, un muzeu unic în lume: Glockenmuseum *(Muzeul Clopotelor). În sălile lui te întîmpină forme și sunete dintre cele mai variate, oferite de clopote egiptene, babiloniene, asiriene, indiene, grecești, romane, chinezești, japoneze, polineziene, amerindiene sau de altă proveniență. Tot acolo poți afla istoria fiecărui exponat confecționat din bronz sau fier, din ceramică, alamă sau chiar din strălucitorul porțelan alb-albastru de Meissen.*

În Apolda a existat, încă din 1702, cea mai vestită turnătorie de clopote din Germania; astăzi încă se mai produc aici clopote din bronz. Și tot în această localitate a fost realizat, în 1956, clopotul memorial al lagărului de la Buchenwald, ale cărui sunete sînt menite să cheme la reculegere în memoria milioanelor de martiri ai flagelului hitlerist.

Faptul că originalul muzeu este cuprins în rețeaua de instituții culturale socotite de UNESCO drept reprezentative pentru civilizația umană este o mărturie concludentă a valorii sale.

V. I.

Clopot din bronz, încadrat în abanos sculptat (China, secolul XV)

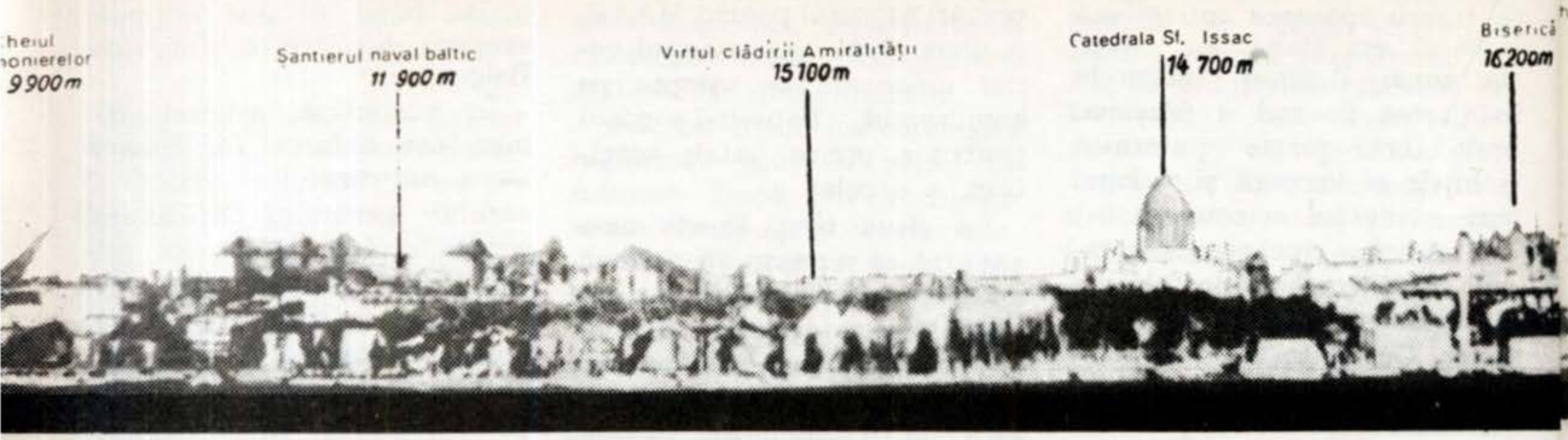

CELE DOUĂ MISIUNI ALE FLOTEI

N. G. KUZNEȚOV
amiral al Uniunii Sovietice

În anii celui de-al doilea război mondial, flota militară sovietică a luptat cu eroism, alături de celelalte forțe armate ale U.R.S.S., împotriva dușmanului hitlerist. Pierderea vremelnică, la începutul războiului, a unei însemnate părți din teritoriul sovietic, unde erau situate o serie de importante baze navale, ca și caracterul hotărîtor imprimat ostilităților de luptele terestre, au determinat, mai ales în prima fază, modificări serioase în planul de luptă al forțelor navale. În acea perioadă, flota a depus mari eforturi pentru asigurarea dinspre mare a flancurilor forțelor terestre și sprijinirea operațiilor lor de apărare. Au luptat cu abnegație navele care își apărau bazele, aviația flotei — folosită mult și în spațiul aerian deasupra uscatului — submarinele care atacau comunicațiile dușmanului. De o binemeritată glorie s-a acoperit infanteria marină. În total, în cursul războiului, unitățile navale au pus la dispoziția fronturilor terestre 42 brigăzi de pușcași marini și un număr de batalioane independente, cu un efectiv de peste 400 000 oameni.

În fazele ulterioare ale războiului, forțele navale au participat la operațiile ofensive ale armatei sovietice în zonele de litoral și au continuat să atace cu intensitate crescîndă comunicațiile dușmanului. Cooperînd cu trupele terestre, flota a executat peste 100 debarcări de desanturi operative și tactice la flancurile grupărilor inamice și în spatele frontului lor. În același timp, pe mare, inamicul a pierdut circa 1 300 nave de transport și peste 1 200 nave de luptă și auxiliare. Forțele navale au efectuat, de asemenea, un mare volum de transporturi de trupe și au participat la operațiile de asigurare a convoaielor de nave cu tehnică de luptă și alte materiale destinate U.R.S.S.

Vitejiei și spiritului de jertfă, dovedite de marinarii sovietici în lupta pentru înfrîngerea Germaniei fasciste, le este consacrată și lucrarea memorialistică[1] scrisă de fostul comisar al poporului pentru Flota maritimă militară a U.R.S.S., amiralul N. G. Kuznețov, erou al Uniunii Sovietice.

Cartea pune la dispoziția cititorului o informație bogată despre operațiile importante ale marinei sovietice, activității comandamentelor, dezbaterii problemelor flotei la Comandamentul suprem, legăturile și colaborarea cu aliații.

Firește, însă, ca orice lucrare din genul memorialistic, ea reflectă, într-o viziune proprie autorului acele fapte pe care el le-a cunoscut mai îndeaproape și le-a reținut sau reîmprospătat în memorie în momentul elaborării cărții. Însuși amiralul Kuznețov ne atrage atenția în prefață asupra acestui aspect.

În acest context, remarcăm, de pildă, lipsa unor informații importante ca și contrazicerile ce apar în paragraful în care, vorbind de acțiunile Flotilei dunărene sovietice în timpul și după ofensiva de la Iași-Chișinău, autorul amintește de insurecția din august 1944 din

[1] N.G. Kuznețov, **Spre victorie.** Editura Militară a Ministerului Apărării al U.R.S.S., Moscova, 1975.

Fotografie executată prin teleobiectiv, de către un observator al Wehrmacht-ului, asupra unor repere din Leningradul încercuit. Cifrele arată depărtarea obiectivelor de punctul de observație

țara noastră și de faptul că noul guvern român a declarat război Germaniei hitleriste. Fără unele explicații necesare, pe care amiralul Kuznețov nu le dă, cititorul nu poate înțelege, însă, de ce autorul scrie, cu referire la zilele de 27-28 august, despre capitularea Flotilei dunărene române, sau afirmațiile sale că sute de nave și ambarcațiuni germane s-ar fi retras nestingherite pînă la punctul Prahova pe Dunăre, unde ar fi fost oprite de trupe ale Frontului 2 ucrainean. Lucrurile apar mai clare, dacă completăm cele relatate de amiralul Kuznețov cu informațiile conținute într-o lucrare de cercetare — monografia lui I. I. Loctionov[1] consacrată Flotilei sovietice de Dunăre, scrisă pe baza materialelor de arhivă și a consultării foștilor comandanți ai flotilei. Autorul acestei lucrări ne informează că, atunci cînd, la 26 august 1944, comandantul Diviziei fluviale române s-a întîlnit cu contraamiralul Gorșkov și i-a declarat că are împuterniciri să discute cu Comandamentul Flotilei sovietice de Dunăre problema luptei comune împotriva trupelor și navelor hitleriste, comandantul flotilei sovietice i-a răspuns că nu a primit indicații cu privire la încetarea acțiunilor de luptă împotriva navelor române și a cerut ca acestea să se concentreze în rada Izmailului și să capituleze. Din această relatare, putem deci trage concluzia că, defecțiuni de comunicare sau alte motive au făcut ca, în 26 august, în acest sector să nu se aplice încă ordinul din 25 august al Comandamentului suprem sovietic care indica un alt comportament față de forțele române ce luptau împotriva hitleriștilor și cerea să le fie lăsat tot armamentul, inclusiv cel greu.

În fapt, însă, după cum arată I. I. Loctionov, după concentrarea navelor la Izmail, ele „au acționat împreună cu flotila de Dunăre. În această luptă s-a născut frăția de arme a marinarilor sovietici și români"[2].

În ce privește convoiul hitlerist care a pornit de la Brăila în susul Dunării, I. I. Loctionov precizează că „între 26 și 31 august, navele germane au mers în sus pe Dunăre sub focul artileriei și navelor române. La Cernavodă și Calafat, nemții au pierdut peste 30 nave de luptă și auxiliare și în jur de 1000 morți. În zona Turnu-Severin, artileria română a barat drumul navelor germane"[3]. În cele din urmă, neputînd străbate, în aceste condiții, spre Belgrad și cunoscînd faptul că se apropie trupele Frontului 2 ucrainean, hitleriștii și-au trimis navele la fund lîngă Prahova, cu excepția unui mic număr de ambarcațiuni.

*

Fragmentul pe care îl prezentăm se referă la acțiunea flotei sovietice în timpul luptelor pentru respingerea definitivă a dușmanului de lîngă orașul-erou Leningrad. Paragraful respectiv continuă, de fapt, descrierea acelor acțiuni ale flotei care au fost legate de apărarea eroică a Leningradului și, apoi, de ruperea blocadei în 1943.

Vl. ZAHARESCU

Capul de pod de la Oranienbaum

Încă de la începutul războiului, la direcțiile Comisariatului poporului și la Statul major principal al marinei se lucra zi și noapte. Oamenii se odihneau, în schimburi, cîteva ore pe zi.

Cînd flotele se bucurau de oarecare liniște, șeful Statului major principal al marinei, amiralul I. S. Isacov, iar în lipsa lui, contraamiralul V.A. Alfuzov, îmi prezentau raportul de două ori pe zi. În situațiile „fierbinți", rapoartele îmi parveneau mai frecvent; adesea nu aveam nici eu răbdarea să aștept și mă duceam la ofițerii Direcției operații, unde urmăream pe hartă evoluția evenimentelor.

Așa am procedat și atunci cînd trupele noastre se pregăteau să lichideze blocada Leningradului. În această operație, flotei îi reveneau două misiuni principale: să asigure transportul trupelor spre capul de pod Oranienbaum și să bombardeze cu întreaga putere de foc a artileriei de coastă și de pe nave fortificațiile dușmanului, aflate în fîșia de ofensivă a trupelor noastre.

Nici una dintre aceste misiuni nu era ușor de îndeplinit.

---

[1] I. I. Loctionov, **Dunaiskaia flotilia v godî velikoi otecestvennoi voinî,** Moscva, 1962.
[2] **Op. cit.,** p. 114.
[3] **Op cit.,** p. 116. În legătură cu acest episod vezi și **Magazin istoric,** nr. 7-8/1969, pp. 39-40.

Trebuiau realizate transporturi masive în condiţii de iarnă, cînd golful Finic este prins de gheţuri, şi în aşa fel încît inamicul să nu prindă de veste. Tot în secret, urmau să fie concentrate pe poziţii — dintre care multe noi — un mare număr de piese de artilerie, inclusiv staţionare.

Planul Marelui Cartier General prevedea ca la operaţia pentru eliberarea regiunii Leningrad şi a oraşului Novgorod să ia parte trupele Fronturilor Leningrad (comandant — general de armată L. A. Govorov) şi Volhov (comandant — general de armată C. A. Mereţcov), în cooperare cu Flota baltică, purtătoare a ordinului „Drapelul Roşu" (comandant — amiralul V. F. Tribuţ) şi cu Frontul 2 baltic (comandant — general de armată M. Popov), cu sprijinul aviaţiei cu rază mare de acţiune şi al unor mari unităţi de partizani.

În acea perioadă, aproape întreaga coastă a golfului Finic se afla încă în mîinile duşmanului. Ca şi în lunile precedente de luptă, pe căile de comunicaţie ale hitleriştilor puteau fi utilizate doar submarine şi avioane. În condiţii grele, flota noastră continua să trimită la fund nave de transport fasciste, să dea lovituri legăturilor maritime ale duşmanului.

Flota baltică îşi avea bazele principale la Leningrad şi Kronstadt. În operaţia pentru eliberarea completă a regiunii Leningrad, ea urma să ajute la transferarea Armatei 2 de şoc de la Leningrad la capul de pod Oranienbaum, prin localitatea Lisii Nos. Menţinut de trupele sovietice de la începutul războiului, acest cap de pod era considerat de Marele Cartier General drept cel mai potrivit pentru organizarea uneia din loviturile principale asupra inamicului, care se aştepta mai puţin la un atac din această direcţie. Totodată, spre acest punct era mai uşor să se trimită întăriturii în cursul ofensivei.

Regruparea trupelor se desfăşura într-o situaţie foarte complexă. Să nu uităm că Leningradul abia fusese deblocat, rămînînd, însă, asediat dinspre mare. Golful Finic se afla în mîinile duşmanului, care depusese toate eforturile pentru a-i fortifica litoralul. Bateriile hitleriste erau îndreptate spre Kronstadt, controlînd fiecare metru al suprafeţei golfului Finic. Ştiam că fasciştii îşi vor apăra poziţiile cu disperare, deoarece, în cazul că le-ar fi pierdut, le-ar fi venit foarte greu ca, în condiţii de iarnă, să se întărească rapid pe noi aliniamente.

Transferarea unităţilor Armatei 2 de şoc a generalului I. I. Fediuninschi spre capul de pod de la Oranienbaum s-a transformat într-o adevărată epopee. Îndeplinirea misiunii a revenit forţelor bazei militare navale de la Leningrad, comandată de contraamiralul I. D. Culeşov, şi a celor ale raionului de apărare naval Kronstadt (K.M.O.R.) de sub comanda contraamiralului G.I. Levcenco. La 5 noiembrie, am primit primele comunicări cu privire la începerea operaţiilor de transport. Erau foarte sumare dar, citindu-le, îmi imaginam cu claritate cum se petreceau lucrurile. Întuneric beznă. Ger. Vînt. Sub focul de artilerie al inamicului, trupele se concentrau la Lisii Nos, lîngă Leningrad. Aici avea loc îmbarcarea pe nave.

Într-o primă etapă, de la 5 la 20 noiembrie 1943, la operaţiile de transport au luat parte 2 vase puitoare de mine cu plasă, 2 şlepuri autopurtate de desant, 6 dragoare, 18 şlepuri şi remorchere. Escortarea a căzut în sarcina căpitanului de rangul 1 F. L. Jurcovschi, a comandanţilor de divizioane de dragoare, căpitanii de rangul 3 N. P. Vizirov şi M. A. Oparin. Operaţiile de îmbarcare în rada portului Lisii Nos au fost conduse de căpitanii de rangul 2 P.V. Sceavţov şi F. F. Tîrşclevici, iar cele de debarcare la Oranienbaum — de căpitanul de rangul 2, N. A. Crat şi maiorul A. Bril. În această etapă au fost realizate 93 curse.

Între 23 decembrie 1943 şi 21 ianuarie 1944 a avut loc a doua etapă a operaţiilor de transport, pentru care au fost afectate 2 vase puitoare de mine cu plasă, 4 şlepuri autopurtate, 11 şlepuri remorcate, 21 dragoare, 4 remorchere spărgătoare de gheaţă, 9 remorchere, o navă de transport şi o navă de escortă. Vasele navigau luptîndu-se cu gheţurile groase şi se deplasau, ca şi înainte, numai noaptea. În tot acest timp, o parte a artileriei flotei şi a Corpului 3 de contrabaterie de la Leningrad se aflau în permanentă stare de luptă, avînd gurile de foc îndreptate asupra bateriilor germane.

Toţi acţionau eroic — marinarii, infanteriştii, muncitorii fluviali şi cei portuari. În general, la Leningrad, limitele dintre liniile de luptă şi spatele frontului nu mai existau de mult. La apărarea şi eliberarea oraşului lui Lenin participau toţi, fără excepţie, militari şi civili. În total, prin operaţiile de transport, au fost transferaţi la capul de pod amintit peste 50 000 ostaşi, 211 tancuri şi 670 tunuri.

Pe front, nimănui nu-i este uşor

Un însemnat ajutor au acordat trupelor noastre aviaţia KBF[1] (comandant — general-locotenent de aviaţie M. I. Samohin) şi apărarea de coastă (comandant — general-maior I.V. Malahovschi). În fîşia de ofensivă a Armatei 2 de şoc, 84 din cele 197 tunuri de calibru mare aparţineau artileriei marine. Contribuţia lor a fost însemnată, îndeosebi în prima etapă a ofensivei; ele au distrus puternicele fortificaţii ale inamicului, ţinînd sub foc întreaga fîşie principală a apărării sale şi parţial a doua fîşie. Aviaţia de şoc care a acţionat în spaţiul aerian a fost alcătuită din 52 bombardiere (dintre care 22 avioane purtătoare de torpile), 71 avioane de asalt, 175 avioane de vînătoare, 21 avioane de recunoaştere şi reglare a tirului. Fiind dispuse pe aerodromurile de lîngă coastă şi de pe insule, aceste forţe au fost mai aproape de cîmpul de luptă; în plus, acţionînd dinspre golful Finic, le-a venit mai uşor să străpungă sistemul apărării antiaeriene a inamicului. Aviaţia flotei a executat lovituri asupra obiectivelor inamicului de la Volo-

[1] Krasnoznameonnii Baltiiskii Flot — Flota baltică purtătoare a ordinului „Drapelul Roşu" — n.t.

sovo și Luga pînă la Tallin și Riga.

După o puternică pregătire de artilerie, în dimineața zilei de 14 ianuarie, trupele Armatei 2 de șoc au pornit la atac, avînd sprijinul neîntrerupt al artileriei și aviației flotei. Rupînd fîșia fortificată a inamicului, trupele noastre au înaintat cu hotărîre pe direcția Ropșa. La 15 ianuarie a trecut la ofensivă și Armata 42. După ce a eliberat Krasnoe Selo, s-a angajat și ea pe direcția Ropșa. În același timp, trupele Frontului Volhov, rupînd apărarea inamicului, au desfășurat ofensiva în zona orașului Novgorod. La 19 ianuarie, a fost eliberată Ropșa; rămășițele grupării inamice de la Peterhof-Strelninsc au fost încercuite.

Între 14 și 30 ianuarie, trupele Fronturilor Leningrad și Volhov, cu participarea activă a flotei, au deblocat complet Leningradul și au produs o înfrîngere severă Armatei 18 a inamicului. În această etapă, trupele au primit un ajutor substanțial din partea artileriei maritime, care a executat 1 113 trageri, împroșcînd pozițiile dușmanului cu 24 923 proiectile. Loviturile au fost îndreptate în special împotriva bateriilor inamicului pentru a le împiedica să tragă asupra Leningradului și a dispozitivului trupelor noastre. Din considerente tactice, în cursul operației din apropierea Leningradului, artileriei noastre i-a fost atribuit un rol deosebit.

Cît privește aviația flotei, care a acționat împreună cu Armata 13 aeriană a Frontului Leningrad, numai în cursul primei etape a operației ea a efectuat circa 1 100 zboruri. Participarea cea mai intensă a avut-o aviația de asalt, executînd lovituri asupra dispozitivului de luptă al grupării inamice de la Peterhof-Strelninsc.

Pe front, nimănui nu-i este ușor. Dar în acele zile, cel mai dificil le-a fost, totuși, piloților. Zborul era mult îngreunat de plafonul foarte coborît al norilor, vizibilitatea fiind foarte proastă. Din această cauză, avioanele de asalt acționau în grupuri mici, la o altitudine foarte redusă.

Cooperarea dintre artileria armatei de uscat și cea a marinei a contribuit la ruperea apărării inamicului pe toată adîncimea tactică. Artileria unităților terestre a lovit primele linii de apărare, iar cea a marinei și a Rezervei Comandamentului suprem — obiectivele mai îndepărtate.

În cea de-a doua etapă a ofensivei, 31 ianuarie-15 februarie, inamicul a fost respins dincolo de limitele tirului artileriei de pe nave și al celei staționare. Trupele Frontului Leningrad au fost sprijinite acum, în special, de aviația flotei.

Odată cu ieșirea trupelor noastre pe linia rîului Narva, Consiliul militar al flotei a luat măsuri pentru refacerea rețelei de aerodromuri, ca și pentru o nouă amplasare a unităților de apărare antiaeriană și a artileriei de coastă. Dar marea înghețată și distrugerea căilor ferate de către inamicul în retragere au întîrziat aceste lucrări. Pînă la începerea luptelor pentru linia fortificată Narva am reușit să aducem mai aproape de front numai o parte din aviația flotei și unele baterii ale apărării de coastă; în plus, am dizlocat în zonă 3 canoniere și un număr mic de dragoare și vedete.

Marinari sovietici luînd parte la luptele terestre

„Dosarele" istoriei contemporane

Istoricul și sociologul francez Robert Aron **(1898-1975) este autorul unor eseuri și al unor valoroase lucrări istorice, unele traduse în multe alte limbi, între care:** Décadence de la nation française **(1931);** La révolution necessaire **(1933);** Principes du fédéralisme **(1948);** Victoire à Waterloo **(1937);** Le piège où nous a pris l'Histoire — **cronica anilor 1940-1944 (1950);** Histoire de la libération de la France — **cronica perioadei iunie 1944-mai 1945 (1954);** Les origines de la guerre d'Algérie **(1962);** Les grands dossiers de l'histoire contemporaine **(1962);** Nouveaux grands dossiers de l'histoire contemporaine **(1964) etc. R. Aron a adus o contribuție prețioasă la cunoașterea unor perioade ale istoriei contemporane. Interpretările sale au suferit, însă, uneori, de pe urma unei viziuni subiectiviste, lipsită de armătura științifică a materialismului istoric. Cu puțin înainte de a muri, acest cercetător pasionat ne-a acordat următorul interviu:**

— Ce v-a determinat să scrieți Les grands dossiers de l'histoire contemporaine?

— Reacțiile, de altfel foarte favorabile, cu care publicul a primit două alte cărți scrise anterior — **L'histoire de Vichy**[1] și **L'histoire de la Libération** — mi-au dovedit că unele episoade cuprinse în aceste lucrări se cereau amplificate printr-un plus de informații. Pentru a satisface aceste cerințe ale cititorului de literatură istorică, am reluat o serie de momente din cărțile amintite, pe care le-am tratat separat, slujindu-mă de informații suplimentare foarte bogate. Așa au apărut **Les grands dossiers de l'histoire contemporaine** și **Les nouveaux grands dossiers de l'histoire contemporaine.**

— După părerea dv., ce calități trebuie să posede un istoric?

— În primul rînd, obiectivitatea. **Sine ira nec studio,** scria Tacit, adică să nu fie nici mînios, nici părtinitor față de nimeni. E preferabil, apoi, să nu aibă pofta onorurilor și a titlurilor. Citez în acest sens pe unul din marii noștri filozofi: **„Nu cer patriei mele** — notează Montesquieu în **Carnetele** lui — **nici pensie, nici onoruri, nici distincții. Mă simt pe deplin răsplătit prin aerul pe care-l respir aici. Aș vrea ca nimic să nu-l altereze".**

Fiind obiectiv, istoricul nu trebuie să fie, însă, și indiferent. Se cere ca el să fie sensibil față de frămîntările epocii pe care o abordează spre a-și lua din ele forța necesară căutării adevărului.

— Credeți că adevărul istoric poate fi descoperit și explicat cu ușurință?

— Rareori, adevărul — care, în istorie, trebuie totdeauna spus — este ușor de descoperit și ușor de explicat.

Cercetătorul care se ocupă de istoria contemporană, este, prin forța împrejurărilor, primul care purcede la elucidarea evenimentelor recente, încercînd să explice o epocă încă de nimeni descrisă pînă la el. E cel dintîi care defrișează pădurea virgină a intereselor de tot felul, care generează politica. Pentru asta, trebuie să știe să vadă limpede și să aplice o metodă strict științifică în cercetarea unor evenimente încă confuze.

— Și, rămînînd tot în zona contemporaneității, ce părere aveți despre izvoarele care stau la îndemîna cercetătorului?

— Este vorba de trei categorii de izvoare, inegale ca valoare: mărturiile tipărite, cele verbale și documentele.

Mărturiile tipărite: memorii, cărți sau articole din reviste și ziare, constituie o sursă prețioasă, dar, în același timp, primejdioasă. Este drept, majoritatea sînt scrise de oameni care au asistat sau participat la evenimente și dezvăluie amănunte uneori de mare importanță. Dar nu arareori, aceste mărturii reflectă prea mult concepțiile, părerile, care cum este și firesc, au un caracter subiectiv, ale celor care le-au redactat. Riscul este și mai mare atunci cînd autorii mărturiilor sînt oameni de stat sau comandanți militari de prestigiu, fie că e vorba de Winston Churchill, de Eisenhower sau de de Gaulle; fiecare e, deseori, îndemnat (de altfel, pentru motive majore: rațiuni de stat sau interesul național) să prezinte evenimentele din punctul lui de vedere. Așa se explică cum nici unul din acești trei mari memorialiști nu înfăți-

[1] În colaborare cu Georgette Elbey, 1954 — n.a.

șează același fapt în același chip. Se mai întîmplă ca un eveniment important să fie altfel relatat, la intervale de cîțiva ani, chiar de același autor, atunci cînd circumstanțele sînt altele.

Mărturiile verbale sînt culese direct de la contemporani, pe cale orală. În acest caz, istoricul trebuie să verifice, să confrunte mărturiile culese cu documentele.

În principiu, documentele nu conțin alterări; acte de arhivă, acte administrative, acte militare, acte judiciare contemporane evenimentelor nu așteaptă, uneori, decît să fie scoase la lumină. Contribuția lor în cercetarea istoriei nu poate fi contestată.

— Cum ați utilizat aceste documente?

— Printre documentele pe care le-am folosit la redactarea lucrării mele **Les origines de la guerre d'Algérie,** se numără și așa-numitul **Raport Tubert,** din mai 1945, în care sînt consemnate lucrările unei comisii de anchetă asupra răscoalei din Sétif (în ziua de 8 mai, au izbucnit la Sétif grave tulburări, sîngeros reprimate). Pentru prezența franceză în Alger evenimentul a însemnat un moment decisiv.

Consultarea raportului îmi era absolut necesară. Nu mi-a fost prea ușor. Conform dispozițiilor primite, toate exemplarele raportului trebuiau distruse, afară de trei, păstrate în mare secret. O întîmplare fericită a făcut ca un prieten să-mi transmită, în mare taină, al patrulea exemplar și, astfel, am putut aduce explicații inedite și apropiate de adevăr despre acest eveniment tragic.

— Care este țelul către care tinde istoricul?

— El nu poate fi, firește, decît unul: să explice evenimentele epocii pe care o tratează.

ASASINAREA LUI GEORGES MANDEL

ROBERT ARON

Publicăm, în continuare, un fragment din cartea lui Robert Aron, Marile dosare ale istoriei contemporane, **despre asasinarea de către fasciștii francezi a fruntașului politic radical-socialist Georges Mandel. Rînd pe rînd, șef de cabinet al lui Clemenceau[1], redactor sau director al ziarelor radicale** Journal du Var, L'homme libre **și** L'homme enchainé, **ministru în cîteva guverne, în ciuda pozițiilor sale conservatoare, a fost în permanență adversarul politicii hitleriste de agresiune.**

În 1936, cînd trupele germane au ocupat zona demilitarizată renană, Mandel a cerut mobilizarea generală, dar generalul Maurin, ministru de Război și generalissimul Gamelin au declarat că „sînt incapabili să mobilizeze cinci sau șase corpuri de armată spre a respinge pe malul drept al Rinului cele cîteva unități germane care trecuseră fluviul"[2]. Peste doi ani, în septembrie 1938, la semnarea Acordului de la München, Mandel s-a opus dezmembrării Cehoslovaciei, aliata Franței și, în general, a luptat împotriva politicii conciliatoriste. În septembrie 1939, cînd cea mai mare parte a forțelor hitleriste erau angajate în atacarea Poloniei, fruntașul politic francez i-a cerut lui Gamelin să treacă la ofensivă pe Frontul de vest. Atitudinea sa consecvent antinazistă i-a atras ura hitleriștilor care, după ocuparea Franței, cu complicitatea colaboraționiștilor francezi, l-au arestat și întemnițat, sfîrșind prin a-l ucide în iulie 1944. Dar să-l lăsăm pe Robert Aron să ne povestească faptele.

[1] Georges Clemenceau (1841-1923), om politic francez, lider al Partidului Radical; prim-ministru (1906-1909, 1917-1920), unul dintre autorii Tratatului de pace de la Versailles (1919) — n.t.

[2] Francisque Varenne, **Mon patron, Georges Mandel,** Editions Défense de la France, Paris, 1948 — n.t.

Patru ani prin închisorile și lagărele fasciste

Chiar în ziua înscăunării guvernului Pétain, Georges Mandel a fost prima victimă a arestărilor arbitrare, al căror număr a crescut, după aceea, mereu.

În ziua de 17 iunie 1940, Mandel lua masa, împreună cu prietena sa Béatrice Bretty[1], la restaurantul „Chapon Fin" din Bordeaux. La un moment dat, în sală a năvălit un comisar de poliție care, fără nici un fel de menajamente, l-a somat să-l urmeze. „Haide, sus!", i-a ordonat el celui care, numai cu o zi mai înainte fusese încă ministrul[2] său.

Care era pretextul acestei arestări, hotărîtă de Raphaël Alibert, ministrul Justiției în noul guvern? O scrisoare anonimă, prin care Mandel și generalul Buhrer, comandantul trupelor coloniale, erau acuzați că ar fi strîns arme ca să-i asasineze pe miniștri. Cînd a aflat vestea, Albert Lebrun[3] l-a convocat pe Alibert, cerîndu-i explicații; acesta n-a putut formula nici o acuzație precisă. Cercetînd mai atent lucrurile, șeful statului a constatat că, la Bordeaux, nu existau nici un fel de arme ascunse. Mandel a fost eliberat, iar șeful guvernului, Pétain, i-a cerut scuze.

Joi, 20 iunie. Pachebotul „Massilia" a fost închiriat spre a transporta în Africa de Nord pe unii dintre parlamentarii francezi care urmau să se întîlnească pe celălalt țărm al Mediteranei cu Albert Lebrun, președintele republicii, și cu unii din membrii fostului guvern[4]. În ziua de 21, la ora 12.30, nava a ridicat ancora cu destinația Casablanca, avînd la bord un senator și treizeci de deputați, printre care Daladier, Campinchi, Jean Zay, Mendès France[5] și Mandel; acesta din urmă era însoțit de fiica sa, în vîrstă de zece ani, și de Béatrice Bretty. La sosirea în portul Casablanca, parlamentarii, coborînd pentru o zi pe uscat, au fost primiți în mod oficial de autoritățile din Maroc. În acest timp, Mandel a fost informat că guvernul englez i-a trimis la Casablanca pe Duff Cooper, ministrul Informațiilor, și pe Gort, șeful Marelui stat major imperial, pentru a lua contact cu el. Scopul discuțiilor trebuia să fie continuarea războiului de către Franța și trecerea lui Mandel în Anglia. Informat

Georges Mandel

despre aceasta, guvernul Pétain a interzis întrevederea, englezii trebuind să se înapoieze în patrie fără să-și fi putut îndeplini misiunea. Împreună cu ceilalți pasageri, Mandel s-a înapoiat în aceeași seară pe vapor. A doua zi, parlamentarii au fost debarcați sub supravegherea polițiștilor, masați pe chei. Unul dintre aceștia a ordonat:

— Toată lumea debarcă, afară de domnul Mandel!

Deținutul a fost transportat mai întîi la Fès, apoi la Ifrane, unde Béatrice Bretty, el și fata lui au rămas opt zile, avînd domiciliu obligatoriu într-un hotel păzit de poliție. De aici, a fost transferat la Rabat, apoi la Meknes, pentru a fi judecat. Dar ce culpe i se puteau aduce cînd se știa că venise în Africa de Nord, pe cale oficială, cu avizul guvernului? Judecătorul însărcinat cu instruirea procesului a ajuns la concluzia că nu existau motive ca Mandel să fie pus sub urmărire. Judecătorul a fost mutat disciplinar și afacerea încredințată altui magistrat. Dar și acesta a pus aceleași concluzii. Drept urmare, a fost concediat, fără măcar să i se fi plătit salariul.

Mandel ar fi trebuit să fie pus în libertate. Ceea ce s-a și întîmplat, dar numai pentru două ore. Căci, după aceea, a fost urcat într-un avion și transportat, sub pază polițienească, în Franța.

Mai întîi a fost închis într-o cameră fără foc în castelul din Chazeron, de lîngă Vichy. După două luni, a fost transportat la Tellevoisin, lîngă Châteauroux, și ținut într-o cameră de 2 m pe 3, unde nu se aflau decît un pat de campanie, o chiuvetă și un hîrdău. De aici, a trimis mai multe telegrame guvernului de la Vichy, cerînd să fie judecat; nu a obținut, însă, nici un răspuns.

În decembrie 1940, Mandel a fost mutat într-o închisoare din localitatea Vals, unde a rămas 11 luni, fiind supus celor mai umilitoare vexațiuni. Aici, într-una din zile, a auzit la radio că mareșalul [Pétain — **n.t.**] ar studia cazul său. Această știre a fost urmată de o declarație a lui Pétain care decidea condamnarea lui Georges Mandel la detenție în fortul Portalet.

Deținutul a fost transportat în acest fort din Pirinei, situat pe o stîncă, la o altitudine de 800 metri, într-o celulă fără fereastră, așa că lumina electrică ardea tot timpul; zidurile încăperii șiroiau de apă, care forma adevărate bălțoace. Mandel a rămas aici un an, fără să fi fost măcar interogat vreodată.

La 11 noiembrie 1942, germanii au ocupat zona liberă franceză. Știindu-l pe Mandel amenințat cu moartea (nu declarase oare Abetz[6] că ar vrea să-l gîtuie pe acesta chiar

---

[1] Actriță la Comedia Franceză, cu care Mandel urma să se căsătorească — **n.t.**

[2] Mandel a fost ministru de Interne în guvernul Paul Reynaud, care a demisionat la 16 iunie 1940 — **n.t.**

[3] Om politic francez (1871-1950), președintele republicii (1932-iulie 1940) — **n.t.**

[4] Este vorba de guvernul prezidat de Paul Reynaud, care a demisionat la 16 iunie 1940, sub presiunea mareșalilor Pétain, Weygand și a unor politicieni filo-naziști, în frunte cu Laval. Cei îmbarcați pe pachebotul „Massilia" aveau intenția să formeze un guvern în exil în Africa de Nord, pentru a continua de acolo lupta împotriva Germaniei hitleriste — **n.t.**

[5] Vezi **Magazin istoric**, nr. 4/1973.

[6] Otto Abetz, spion hitlerist iar după înfrîngerea Franței, ambasadorul Reichului la Paris — **n.t.**

cu mîinile lui?), prietenii deținutului l-au rugat pe Laval să-l elibereze cît mai era timp. Laval a refuzat, însă. Și-a dat, totuși, cuvîntul că, atîta vreme cît va fi ministru, deținutului de la Portalet nu i se va întîmpla nimic.

Mandel a întîmpinat noua situație cu curaj și demnitate. „Cel puțin așa, a spus el, lucrurile sînt clare. Prefer să am de-a face cu stăpînii decît cu slugile lor". Iar prima oară cînd o santinelă germană, înarmată pînă în dinți, a fost pusă să-l străjuiască, a conchis: „Dacă au pus un soldat german aici, de pază, înseamnă că aliații au repurtat o mare victorie".

La 22 noiembrie, în ciuda angajamentului luat de Laval, Mandel a fost predat germanilor și internat în lagărul de la Oranienburg, odată cu Paul Reynaud, unde a rămas șase luni. De aci, a fost transferat, din motive rasiale, împreună cu Léon Blum, la Buchenwald, unde a stat un an.

Ultimul drum

Aflînd de moartea lui Philippe Henriot, ministrul Propagandei în guvernul de la Vichy, împușcat la 28 iunie 1944 de un grup din Rezistență, Mandel a spus cu simplitate: „Pentru mine, asta-i tare prost". Într-adevăr, peste cîteva zile, Léon Blum l-a văzut plecînd spre o destinație și un destin care nu erau greu de bănuit. Naziștii l-au predat din nou autorităților de la Vichy.

La Paris, însă, Prefectura de poliție a refuzat să-l primească pe deținutul adus de Gestapo. În cele din urmă, la începutul lui iulie, Miliția fascistă a lui Darnand[1] l-a întemnițat la Santé.

În ziua de 6 iulie, Knipping, unul din șefii Miliției, după ce a discutat cu Gestapoul, a însărcinat pe doi din subordonații săi, Frechoux și Mansuy, să organizeze asasinarea lui Mandel. Cei doi au pus la punct toate amănuntele crimei.

În ziua de 7, ora 14, Knipping, însoțit de cinci milițieni fasciști și de un ofițer german, s-au prezentat la Santé pentru a-l ridica pe deținut. Directorul, voind să împiedice asasinatul pe care îl presimțea, a ridicat obiecții asupra documentelor prezentate de fasciști. Sub amenințarea pistoalelor, a trebuit, însă, să cedeze.

În fața porții închisorii, staționau trei automobile. În primul, condus de Mansuy, se aflau trei fasciști: Pierre Boero, de 33 ani, fost negustor de încălțăminte la Nisa, Georges Neroni, de 27 ani, barman la Paris, și Pierre Lambert, de 30 ani, șofer mecanic la Montreuil-sous-Bois. Aici a fost urcat Mandel. În a doua mașină, condusă de Frechoux, așteptau un ofițer german în civil, Schmidt și doi milițieni fasciști, Vernon și Temple. În cea de-a treia mașină se afla doar Knipping. Acesta, după ce a asistat la plecarea celorlalte două automobile, a poruncit șoferului să întoarcă, plecînd spre birou.

Însoțitorii lui Mandel au luat cu ei provizii de benzină și de mîncare pentru a se lăsa să se creadă că ținta expediției ar fi castelul Brosses, lîngă Vichy, unde Laval ceruse să fie dus prizonierul.

În drum spre Sens, din cauza unui bombardament, automobilele au fost obligate să se oprească. În acest timp, Boero l-a întrebat pe Frechoux:

— Ce facem cu Mandel?

— Îl ducem la castelul Brosses. Acolo, vor face ce vor crede cu el.

Atunci, Mansuy s-a apropiat de Frechoux, l-a tras deoparte și a început să discute cu el în șoaptă.

După ce a încetat alarma aeriană, mașinile au pornit din nou. În tot acest timp, prizonierul nu și-a părăsit nici o clipă locul. După spusele paznicilor săi, le-a vorbit tot timpul despre dragostea lui pentru Franța, a cărei soartă spera că se va schimba în curînd.

Ajungînd la încrucișarea dintre șoseaua națională și aceea ce duce spre Montargis, automobilele au luat-o pe un drum de pădure. După vreo 150 m s-au oprit.

— Nu funcționează carburatorul, a spus Mansuy.

Mandel, care nu bănuia nimic, și-a dat o părere:

— Cred că n-are benzină.

Boero: — Nu-i nimic! Trebuie destupat jiclorul.

Între timp, Mandel și Neroni s-au dat și ei jos din mașină, așteptînd să fie înlăturată pana. Au făcut cîțiva pași împreună, vorbind. În clipa aceea, a răsunat o rafală de pistol automat. Aflat la zece metri în spatele celor doi, Mansuy a tras asupra lui Mandel cu atîta furie încît n-a lipsit mult să-l rănească și pe Neroni. În trupul deținutului au fost descărcate nouă gloanțe. Cinci i-au străbătut toracele; alte două i-au atins mîinile. După ce s-a prăbușit, asasinii au mai tras în el încă două proiectile de la o mică distanță, unul în cap și unul în gît.

Frechoux s-a apropiat și el de cadavru. Stupefiat, Boero i-a strigat lui Mansuy:

— Ești nebun? Ce-i cu tine?

Mansuy i-a răspuns furios:

— Nu tu comanzi aici!

Apoi, Mansuy a mai tras o rafală asupra mașinii, pentru a simula un atentat.

După aceea, asasinii au transportat corpul victimei la Versailles și l-au depus la un spital. Primul căruia i s-a adus la cunoștință vestea a fost avocatul Besseler, un prieten devotat al defunctului. El a alergat imediat la Versailles, după care s-a străduit să anunțe familia celui ucis. Dar autoritățile nu i-au înlesnit demersurile, așa că la înmormîntarea fostului ministru nu au luat parte decît cîțiva amici ai lui Besseler.

Ce s-a întîmplat cu asasinii? După eliberarea Franței, Frechoux a dispărut fără urmă. Unii pretind că se află în America de Sud. În ce-l privește pe Mansuy, după cum susține un martor ocular, el ar fi reușit să se strecoare înăuntrul Primăriei din Paris spre a-l asasina pe de Gaulle în ziua cînd acesta și-a făcut intrarea în oraș. Descoperit, ar fi fost executat în zorii zilei următoare.

Interviu, cuvînt introductiv și traducere de Paul B. MARIAN

---

[1] Joseph Darnand, fascist notoriu și agent al hitlerismului, secretar general al Miliției (poliția fascistă a Franței ocupate) de la crearea ei. La 30 ianuarie 1943, a fost numit secretar de Stat pentru menținerea ordinei, apoi la Ministerul de Interne; a fost judecat și executat în 1945 — **n.t.**

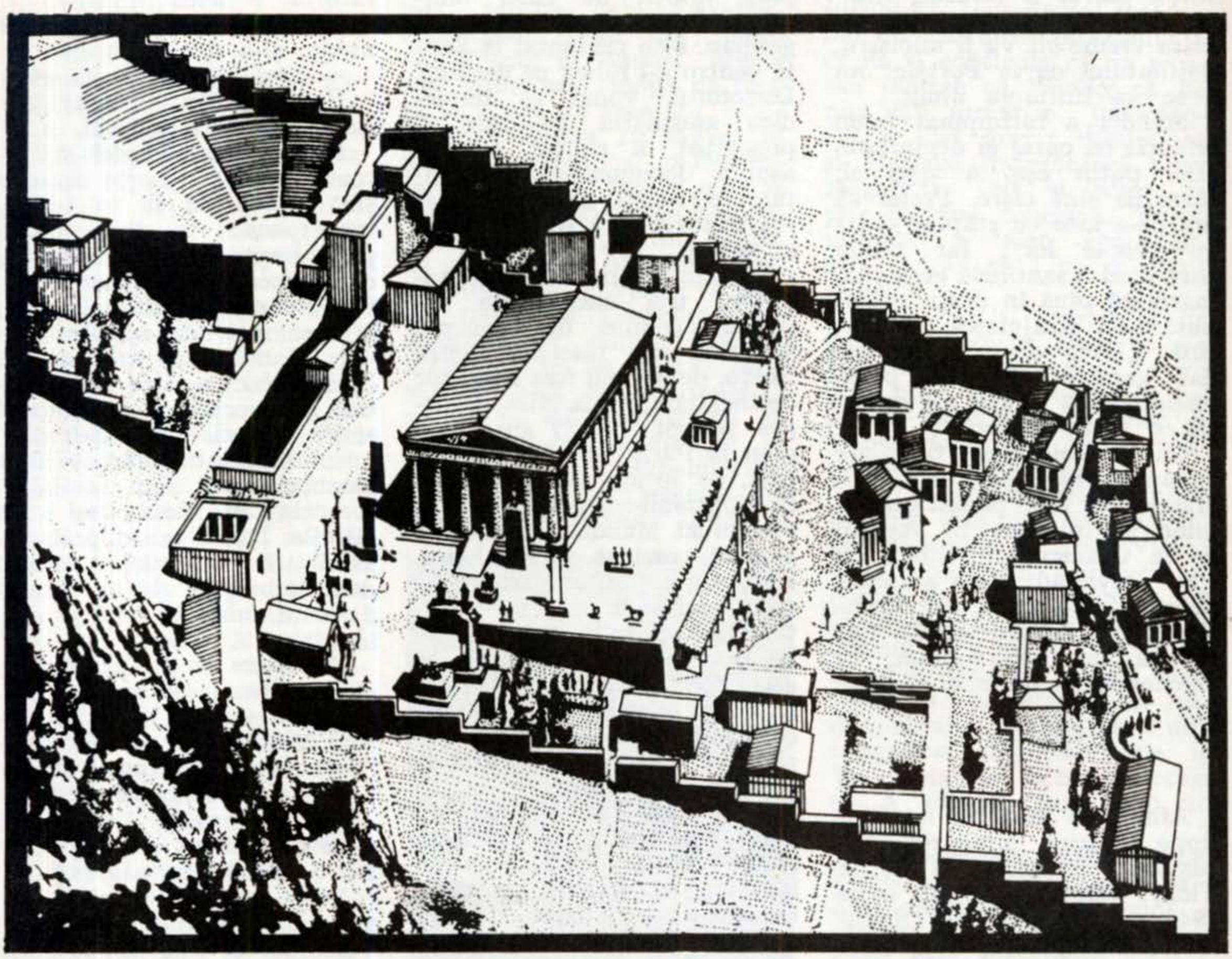

ORACOLUL DIN DELFI

JEAN RIVERAIN

În secolul VI î.e.n. Delfi[1] era unul din orașele înfloritoare din Grecia, important centru comercial și, în același timp, loc de întîlnire a poeților și artiștilor. Începînd din anul 582 î.e.n., aici se organizau, din 4 în 4 ani, Jocurile Pithice, cele mai însemnate manifestări artistice și sportive panelenice după Jocurile Olimpice din acea vreme. Tradiția spunea că ele au fost instituite de însuși Apolo pentru celebrarea victoriei sale asupra șarpelui Pytho[2]. Dar ceea ce a făcut faima acestui oraș a fost templul lui Apolo, unde oficia Pitia — oracolul[3] din Delfi.

Localitatea era un vechi centru al oracolelor. Înainte de a fi fieful lui Apolo, la Delfi existaseră, cu secole înainte, sanctuare ale altor zeități. La începutul sec. VI, locul a fost consacrat fiului lui Zeus, Delfi devenind un oraș sacerdotal de primă importanță în întreaga lume greacă.

Cercetările arheologice întreprinse aici au scos la iveală urmele existenței în același loc a trei temple, dintre care două au fost închinate fiului lui Zeus. Cel dintîi dintre acestea, de construcție mai modestă, a ars în anul 548 î.e.n. Al doilea, mult mai impozant și costisitor, a fost înălțat în 510 î.e.n. prin contribuția mai multor cetăți grecești, ca și a regelui Lidiei, Cresus. Acest templu a fost năruit de un cutremur în 373 î.e.n. și reclădit la scurtă vreme. El a dăinuit peste 700 ani, pînă în 390 e.n., cînd a fost distrus din rațiuni religioase de împăratul roman creștin, Theodosiu.

Săpăturile arheologice au identificat, de asemenea, resturile a numeroase construcții, remarcabile prin arhitectura și decorațiile lor sculpturale, din toate epocile, începînd din sec. VII î.e.n. și pînă în sec. IV e.n. În împrejurimi, au fost descoperite o agora (piață), terme (băi publice), un teatru

[1] Vezi **Magazin istoric**, nr. 4/1969.
[2] Este vorba, potrivit legendei, de „paznicul" templului zeiței Terra, situat la Delfi.
[3] Cuvîntul are mai multe sensuri: sanctuar, profet, profeție.

și un gymnasium[1] din epoca romană. În muzeul care funcționează azi în Delfi sînt păstrate exponate de mare valoare, găsite în zona unde se aflau templele: ceramică, sculpturi etc. printre care și o piesă de bronz celebră — conducătorul unei cvadrige[2], datînd din 407 î.e.n.

Apolo și Zeus au fost zeii care au avut cele mai multe sanctuare, unde oracolii făceau profețiile. Alte zeități aveau și ele oracolii lor: Atena la Atena și Troia, Artemis la Sparta, Poseidon la Mantineea etc. Existau și oracoli „locali", deci de mai mică însemnătate, preferați în chestiunile mai mărunte, deoarece prețul „consultațiilor" era mai redus.

Profețiilor li se acorda o mare însemnătate în viața publică și particulară din vechea Eladă: erau cerute consultații asupra declanșării războaielor și încheierii păcii, în privința fondării de cetăți sau orașe, a unor calamități naturale (epidemii, inundații, incendii), a mersului recoltelor, ca și în chestiuni personale (căsătorie, boală, afaceri). Solicitanții făceau parte din toate categoriile sociale: regi, oameni politici, comandanți de oști, bogătași, ca și oameni simpli.

Cine era Pitia și cum își exercita ea profesia de preoteasă, reușind să cîștige încrederea atîtor naivi? Iată o întrebare la care găsim un răspuns și în fragmentul ce urmează, dintr-un articol al publicistului Jean Riverain, apărut în revista Histoire pour tous, **în care autorul demitizează credința în oracole. Folosind un stil ironic, Riverain — reluînd această temă tratată și de alți autori — dezvăluie o serie de trucuri ale celor ce regizau „profețiile".**

I. D.

Apolo și templele sale

Pitia trebuia să fie o femeie virtuoasă, simplă și, de preferință, analfabetă. Era de dorit ca spiritul său să semene cu o încăpere goală, în așa fel încît comunicarea cu Apolo să nu fie influențată de prea multe amintiri, gînduri și lecturi.

Plutarh, care fusese preot la Delfi, scria despre Pitia: „Provine din una din familiile cele mai cinstite și respectabile de aici și a dus totdeauna o viață fără prihană; dar, fiind crescută în casa unor țărani săraci, nu aduce cu ea, coborînd în locurile profetice, nici o fărîmă de artă sau de cunoștințe și talent".

Alegerea Pitiei se făcea în felul următor: preoții din Delfi, care auziseră vorbindu-se de o femeie oarecare, văduvă sau celibatară, cu reputație bună, mergeau la ea și o chestionau. Dacă examenul decurgea satisfăcător, femeia trebuia să-i părăsească pe ai săi pentru totdeauna, să-și abandoneze casa și să se lase închisă într-o lojă foarte mică din templul lui Apolo, de unde nu ieșea decît pentru a oficia.

Apolo mai avea și alte temple în afara celui din Delfi. Filozoful satiric Lucian de Samosata și-l închipuia astfel pe Zeus deplîngîndu-și fiul, deranjat zilnic cu întrebări și obligat să alerge de la un sanctuar la altul: „Acum trebuie să se afle la Delfi; o clipă mai tîrziu aleargă la Colofon; de aici trece la Xanthos; apoi, în galop, la Claros, Delos și Branchide; într-un cuvînt, pretutindeni unde preoteasa, după ce a băut apa sfințită și a mestecat laur, se agită pe trepied și îi ordonă zeului să apară. El trebuie să sosească fără întîrziere, coordonîndu-și, deci, activitatea la toate oracolele, în așa fel încît să nu compromită creditul pe care îl are meseria sa..."

Apolo

În p. 28: *reconstituire grafică a sanctuarului din Delfi*

Delfi a rămas sanctuarul lui Apolo prin excelență, adevărata capitală religioasă a Greciei. Pentru greci, Delfi era și centrul lumii. Această credință se baza pe legenda, potrivit căreia Zeus, pentru a situa precis acest loc, ar fi dat drumul la doi vulturi, unul din extremitatea de apus a Pămîntului, celălalt din extremitatea răsăriteană. Zburînd o distanță egală, locul lor de întîlnire nu putea fi altul, conform matematicii, decît punctul căutat. Vulturii s-ar fi întîlnit deasupra unei văi a Focidei, acolo unde avea să fie Delfi. Aici, timp de mai multe secole, o piatră alungită, despre care se spunea că ar fi căzut din cer — ca piatra neagră de la Mecca — primea sărutările pelerinilor.

În sec. V î.e.n., cînd civilizația greacă s-a întins de la coastele Asiei pînă la cele ale Italiei, de la Galia, Spania și Pontul Euxin, în nord, pînă la gurile Nilului în sud, centrul acestei lumi se găsea într-adevăr pe lîngă Focida. Mitologia îi susținea astfel pe geografii greci, care au luat obiceiul — urmat mai tîrziu și de cei romani — de a plasa Delfi ca punct central al Pămîntului.

Apolo nu a fost primul care a dat oracole la Delfi: se pare că a fost precedat de zeița Terra. Dar legenda spune că Zeus s-a săturat curînd de procedeul barbar, **oniromancia,** adică ghicitul prin intermediul viselor, prin care Terra își comunica oracolele. Pelerinii, ațipiți sau cufundați într-un somn total, dacă își aminteau visele, le descriau unui „profet", care le explica. „Terra, spune Euripide în **Ifigenia în Aulida,** trezea viziuni nocturne și vise care spuneau trecutul, prezentul și viitorul multor muritori în somnul lor obscur...". Abia după ce a

---

[1] Școală în Grecia în care tinerii între 16 și 18 ani își desăvîrșeau educația fizică și intelectuală.

[2] Cvadrigă — car pe două roți tras de 4 cai, folosit de romani la cursele de circ și la triumfuri.

ucis monstrul subpămîntean, adevărat cîine de pază al Terrei, șarpele Pytho, Apolo și-a stabilit supremația la Delfi. El avea să fie de acum încolo zeul pithic, iar interpreta sa va fi numită, pe baza acestei victorii, Pitia.

Grecii au continuat, totuși, să se intereseze de visele lor și să încerce să le interpreteze, fapt comun tuturor civilizațiilor Orientului. La Epidaur, în Argolida, de pildă, bolnavii se duceau special să-i pună întrebări zeului Esculap și să primească de la el prescripții medicale prin intermediul viselor. Bolnavul trebuia mai întîi să ofere un sacrificiu, după care participa la o procesiune; apoi, bea dintr-un anume izvor sărat și ținea — sub control medical — un post potrivit stării sănătății sale. Într-o zi anume, se ducea să se întindă alături de alți bolnavi, pe o piele de animal, unde adormea în așteptarea unei „vizite" a zeului, care trebuia să aibă ca rezultat o vindecare miraculoasă sau o prescripție medicală.

Consultația la Pitia

Revenind la Delfi, să vedem cum se desfășura o consultație la Pitia. Să ne închipuim un atenian venit să o întrebe: „Mă voi căsători sau nu mă voi căsători?". În paranteză spus, orice întrebare formulată Pitiei trebuia să cuprindă două eventualități diferite sau contradictorii pentru cel care le adresa: să se căsătorească sau nu, să întemeieze o colonie pe coasta Africii sau pe cea a Asiei, să adopte un băiat sau o fată, să elibereze un sclav anume sau să-l mențină în sclavie.

Înainte de consultație, atenianul se informa pe străzile orașului Delfi la cei care fuseseră de-acum la Pitia.

— Ce trebuie să fac?

— Mai întîi un sacrificiu, aceasta este regula.

— Ce fel de animal? Un taur sau un pui?

— Un taur, dacă ești bogat; și fii sigur că atunci preoții vor avea grijă de tine și îți vor imortaliza numele în piatră. Dar taurul este rareori oferit de un individ, mai degrabă de o delegație oficială.

— Atunci, pentru mine un pui e deajuns?

— E de preferat o oaie, ca să fii mai bine văzut... După aceea, nu trebuie să uiți de taxa cerută pentru orice consultație, a cărei valoare este lăsată la latitudinea clientului. Și asta încă nu-i tot! Mai este încercarea cu capra.

— Asta ce mai e?

— Un preot ia o capră, o leagă de picioare, și o stropește cu apă rece. Dacă animalul rămîne nemișcat sub acest duș, preotul o să-ți spună că nu este momentul propice pentru oracol.

— Cum? Va trebui deci să mă întorc la Atena și să revin mai tîrziu?

— Nu, încercarea se mai face odată în aceeași zi; la nevoie, chiar de mai multe ori pe zi și, eventual, se schimbă capra. Preoții evită să-i descurajeze pe credincioși. În fond, din asta trăiesc.

Dar mai este încă ceva: va trebui să te scufunzi gol în apa Castaliei și să bei o gură... Pitia face la fel.

În ziua cînd dădea consultație, Pitia se ducea de dimineață la izvorul Castaliei, însoțită de preoți și de profeți. Pe drum erau culese cîteva ramuri dintr-o pădure de lauri, acest arbust avînd un rol important în cadrul ceremoniei. După ce intra în apă, Pitia se întorcea la templu cu suita ei. Aici parcurgea vestibulul numit **pronaos,** pe ale cărui ziduri erau scrise maximele „Cunoaște-te pe tine însuți!" și „Păstrează măsura!", după care străbătea sala mare a templului sau **cella,** împărțită în trei părți prin două șiruri de coloane. Acolo nu erau bănci, nici scaune ca în bisericile noastre, ci un altar și cîteva obiecte aparent disparate: statuete ale lui Apolo, o statuie a lui Homer, vechiul fotoliu de fier al lui Pindar; fiecare centimetru de perete era gravat cu inscripții. Undeva în această sală, ardea un foc, la care, într-un vas, fierbea un amestec de făină de orz și frunze de laur, din care ieșea abur cu miros pătrunzător.

Preoteasa cobora apoi o scară ce ducea la subsol, la Sfînta Sfintelor, **adyton,** împărțită printr-o perdea în două părți. De o parte a perdelei sta Pitia, de cealaltă parte cel care cerea consultația. În despărțămîntul rezervat Pitiei, solul era fisurat, în urma unui vechi cutremur. Din această fisură se înălța un abur, cu un miros destul de plăcut, amețitor, după cum spune Plutarh, și care o transpunea pe Pitia în stare de medium (s-ar putea să fi fost vorba de un gaz natural, care ieșea dintr-un izvor, azi epuizat).

În jurul preotesei se aflau o serie de obiecte: piatra numită **omphalos,** care marca centrul Terrei și doi vulturi de aur, amintind legenda citată mai sus; o piatră de mormînt purtînd numele lui Dionysos. Acest zeu îl „dubla" pe Apolo în templul său, ținîndu-i locul de la venirea iernii pînă primăvara. Cînd oficia, Pitia stătea așezată pe un trepied deasupra fisurii.

În partea rezervată celui care cerea consultația, exista o statuie aurită a lui Apolo, care amintea prezența zeului ce urma să dea răspunsul.

Interpreții Inspiratei

Solicitantul nu era singur. Lîngă el stătea un „profet", gata să înscrie pe o tăbliță ce spunea „inspirata". Pentru oricine, în afară de el, mormăielile, urletele, țipetele nearticulate ale Pitiei erau de neînțeles. Lui îi revenea sarcina să le „traducă"; scepticii spuneau că oracolul nu era în realitate decît opera „profetului".

(Continuare în p. 61)

CRONICI ÎN PIATRĂ ALE INDEPENDENȚEI

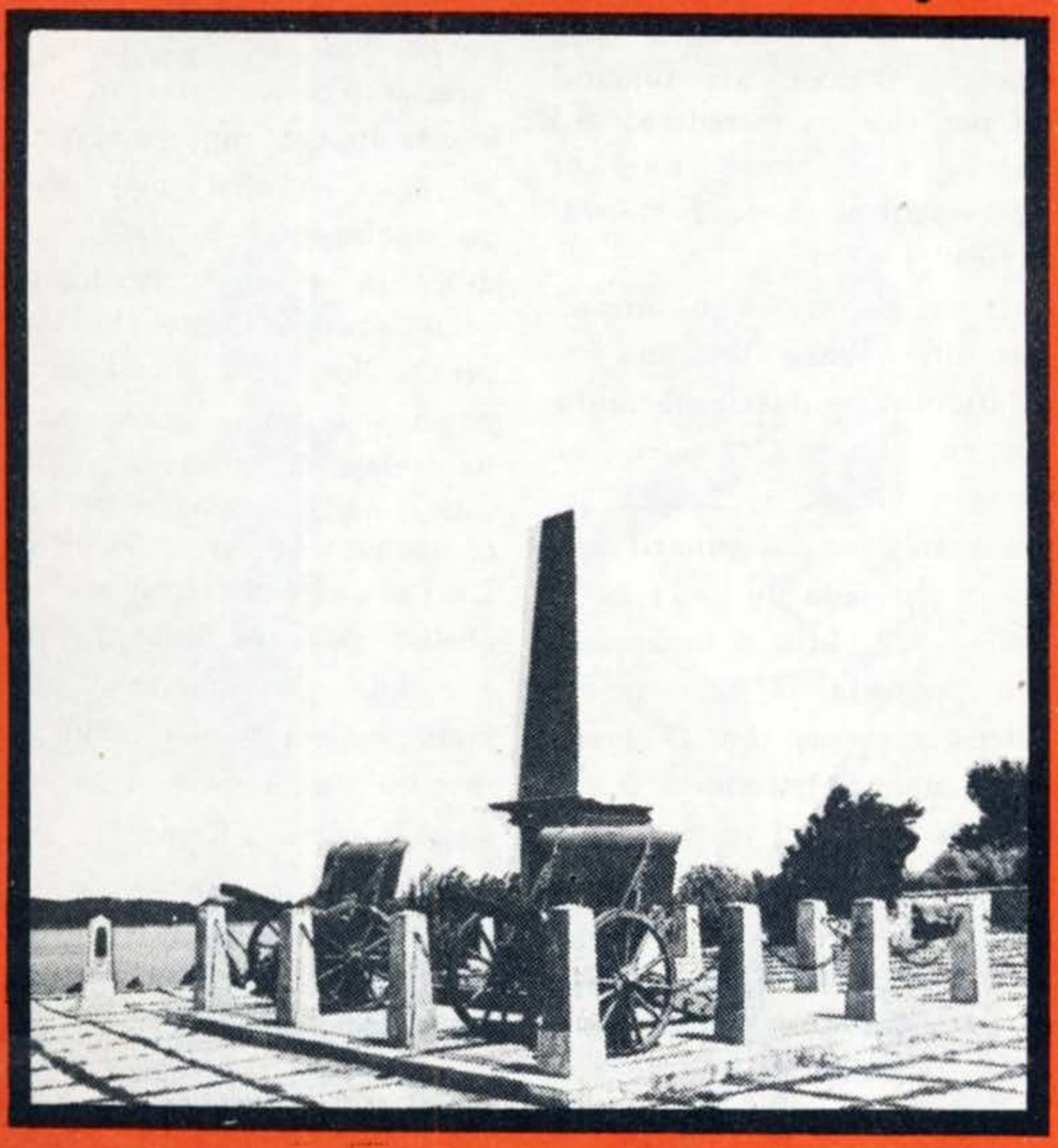

LA CALAFAT PRIMA JERTFĂ

FLORIAN TUCĂ

Fiecare mare moment din istoria poporului nostru şi-a găsit cronicarii de talent care i-au trecut amintirea prin veacuri. Războiul pentru cucerirea deplinei independenţe de stat din 1877-1878 nu putea face excepţie. Poeţi şi prozatori, artişti plastici şi istorici i-au închinat numeroase capodopere.

În rîndul celor ce au consemnat acest important moment al istoriei româneşti un loc important îl ocupă sculptorii. Ei au dăltuit în piatră şi bronz una din cele mai emoţionante cronici ale eroismului, patriotismului şi spiritului de jertfă dovedite de ostaşul român în înfruntările cu duşmanul, o cronică alcătuită din numeroasele monumente ridicate în diferite localităţi ale ţării, ca un omagiu adus celor peste 10 000 eroi căzuţi pe cîmpurile de bătălie şi, prin ei, istoriei glorioase a poporului român.

Începînd cu acest număr, Magazin istoric **va prezenta cele mai semnificative „file" ale acestei emoţionante cronici.**

Calafat. Profilîndu-şi silueta de piatră roşietică pe cer, coloana memorială ridicată pe faleză, este încadrată de două tunuri cu scuturi grele şi roţi de lemn armate cu şină de fier. O inscripţie enunţă simplu: „În amintirea bombardării Vidinului... 1877".

Pentru asigurarea integrităţii graniţei sudice, încă la sfîrşitul anului 1876, prin grija Ministerului de Război s-a început fortificarea zonei Calafatului, într-o concepţie ce avea în vedere ansamblul viitorului teatru de operaţii. Ca atare, s-a construit un lanţ de poziţii de artilerie, care au primit nume definind tradiţii şi idealuri scumpe: „Mircea", „Ştefan cel Mare", „Independenţa", „Mihai Bravu", „Renaşterea" etc. De asemenea, s-au amplasat redute puternice, denumirile lor întregind lumea de gînd şi simţire românească: „Transilvania", „Bucovina", „Libertatea" şi altele.

Situaţia conflictuală complicîndu-se, Marele Cartier General român a ordonat oştirii, la 20 aprilie 1877, să intre în dispozitiv pe linia Dunării. În rîndul unităţilor armatei de acoperire se aflau şi baterii din Regimentele 1 şi 2 artilerie, cu poziţii în sectorul Calafat. Misiunea generală era „de a împiedica pretutindeni orice încălcare a teritoriului nostru". Totodată, regimentele primiseră indicaţia „de a nu trage nici un foc înainte de a fi atacate sau ca trecerea Dunării să fie ameninţată".

Cîteva zile au trecut fără întîmplări ieşite din comun. La 26 aprilie, fără declaraţie de război, artileria inamică din Vidin a deschis focul. Garnizoana Calafatului a fost prima care a suportat rigorile canonadei prelungite a

inamicului. În registrul istoric al Regimentului 1 artilerie găsim această consemnare: „La 26 aprilie, la două și jumătate, turcii au deschis focul [...] Bateriile noastre, sub ordinele maiorului Popescu, ridică drapelul (în semn de alarmare) și după ce lasă pe turci să tragă șase lovituri, a constatat că agresiunea e începută de dînșii. La a șaptea lovitură răspund bateriile călărească locotenent Dănescu și bateria a 2-a, căpitan Grămăticescu". Documentele de epocă ne-au lăsat informația că primul proiectil a fost tras de tunul 1, de calibru 88 milimetri, din secția 7.

Bombardamentul a durat două ore. La început, tunurile noastre au tras asupra vaselor turcești din portul Vidin, apoi și-au dirijat focul spre cetate. Informîndu-i pe cititori despre evenimentele petrecute, ziarul **Telegraful** scria: „Ieri tunul român a bubuit la Calafat, nu însă cum bubuie de peste două sute de ani numai la paradă, ci ca să arate străinilor care ne calcă drepturile, care ne jefuiesc porturile și ne bombardează orașele, că nu putem permite aceasta fără a protesta și în scris, și cu tunul". Referindu-se la același eveniment, ziarul **Românul** arăta: „Astăzi, cînd soldații noștri răspund la focurile ce în contra oricărui drept turcii le asvîrle în orașele noastre dunărene, astăzi grija pe care tot românul o simte în inima sa este o grijă nobilă și întăritoare. În fața oricărui pericol, azi românii își pot zice cu încredere: nici patria, nici lumea nu vor avea întru ce să ne învinovățească".

În zilele care au urmat, bateriile române din zona Calafatului s-au duelat de multe ori cu bateriile inamice din cetatea Vidinului. Trageri intense au executat tunarii noștri în perioada de la 11 la 14 iunie 1877. Iată o întîmplare din perioada la care ne-am referit mai sus. La 14 iunie, comandantul bateriei 1 a trimis pe sergentul rezervist Nicolae Popescu și pe un brigadier al cărui nume, din păcate, n-a putut fi identificat, la un observator pentru a urmări eficacitatea loviturilor. Pe deasupra celor doi porniți călări a zburat un obuz turcesc și s-a înfipt într-o ridicătură de pămînt, fără să explodeze. Cei doi tunari și-au văzut de drum. După îndeplinirea misiunii, la întoarcerea spre baterie, ei s-au oprit la locul în care căzuse obuzul, pentru a-l examina mai de aproape. S-a petrecut atunci una din ciudatele și neașteptatele întîmplări ale războaielor: „În acel moment — se relatează în registrul istoric al Regimentului 1 artilerie — un al doilea obuz aruncat de turci vine și izbește exact în acel loc, se sparge, rupe pe sergent în două, rănind mai grav pe locotenentul Botez și mai ușor, la piciorul stîng, pe brigadierul ce însoțea pe sergent". Sergentul Nicolae Popescu — se mai consemnează în același document — a fost întîia jertfă românească în campania de la 1877-1878. La Calafat i s-a închinat un obelisc pe care sînt gravate cuvintele: „În amintirea primului oștean român căzut în războiul româno-ruso-turc [...] serg. Popescu Nicolae".

În bateriile românești de la Calafat serveau în acele zile și cîțiva voluntari bucovineni, așa cum numeroși bănățeni și transilvăneni se înrolaseră în trupele de dorobanți sau de roșiori — întruchipare vie a participării directe, în linia întîia, a românilor de pe ambele versante ale Carpaților în războiul independenței. Monumentul de la Calafat, ridicat în „amintirea bombardării Vidinului", glorifică și faptele lor.

PLANȘELE NOASTRE

Anastasie Crimca **(planșa 1)** a introdus numeroase elemente laice inspirate din viața moldovenilor contemporani cu el — costume, arme, instrumente muzicale — în miniaturile sale cu subiecte religioase **(planșele 2, 3, 4;** p. 48**)**

DUPĂ DESCOPERIREA BRAZILIEI

ROCHA POMBO

Evenimentele pe care cititorul le va urmări în aceste pagini sînt redate, într-o formă prescurtată, după versiunea în limba rusă, apărută la Moscova în 1962, a lucrării istoricului brazilian Rocha Pombo (1857-1933), intitulată História do Brasil. **Ele s-au petrecut în a doua jumătate a secolului în care navigatorul portughez Pedro Alvares Cabral a ajuns, primul dintre europeni, pe țărmurile Braziliei (1500) și în care compatriotul lui, Diego Alvares Correa, s-a stabilit în această țară (1509), colonizînd-o. În primele decenii ale aceluiași secol procesul de colonizare s-a intensificat, în 1532 creîndu-se o administrație condusă de un guvernator general. Pe la mijlocul secolului, Thomé de Souza, primul guvernator portughez din Brazilia, a întemeiat orașul Sao Salvador de Bahia, devenit capitala coloniei.**

Momentul ales este cel în care, un deceniu mai tîrziu, guvernul portughez Mem de Sá, instalat la Sao Salvador de Bahia, are de înfruntat atît încercările francezilor de a se infiltra pe țărmul Guanabarei, în dreptul actualului Rio de Janeiro, cît și răscoalele indienilor băștinași. Istoricul Rocha Pombo se mulțumește să relateze faptele, evitînd comentariile, mai cu seamă cînd se referă la conflictele dintre coloniști și populația indigenă. În ciuda viziunii autorului și a îngăduinței pe care o arată față de colonizatori, socotim că nu este lipsită de interes lectura acestor file de început ale istoriei unui mare stat latino-american: Brazilia.

Titlul și subtitlurile fragmentului publicat aparțin redacției Magazin istoric.

La scurtă vreme de la venirea sa în calitate de guvernator la Bahia (ianuarie 1558), Mem de Sá a înștiințat Curtea de la Lisabona despre planul său de organizare a ofensivei contra francezilor. Inamicul dispunea de un mare număr de nave ancorate la țărm și, potrivit unor știri, alte opt nave erau în construcție pe șantierul de la Guanabara. Mem de Sá a avertizat totodată Curtea, că inamicul face totul pentru a-și consolida pozițiile cucerite, că dispune de un mare număr de oameni bine înarmați și că primește mereu întăriri importante, iar navigația la Guanabara este din ce în ce mai animată, navele aflate în construcție fiind destinate protecției (în golf și în împrejurimi) operațiilor comerciale de mare anvergură, în care erau angajați numeroși armatori francezi.

Mem de Sá intenționa să-și aplice planul de ofensivă cu toată prudența necesară, prin acțiuni treptate și sistematice, menite să îngreuneze accesul francezilor pe continent, de unde ar fi putut pătrunde ușor mai departe. Pentru început, el a dat de înțeles Curții că, înainte de toate, era necesar, chiar cu prețul unor mari concesii și privilegii, să fie atrași în Brazilia oameni înstăriți, care să ia în stăpînire pămîntul și să-l lucreze. Un pămînt nelocuit era oricînd un cîmp deschis de activitate pentru tot felul de aventurieri. La fel de importantă era construirea, în capitanatul (provincia) Espirito Santo, a unui mare oraș și a unui fort, amplasate cît mai aproape de francezi, de unde să poată fi lansate atacuri împotriva lor.

„Bătălia înotătorilor"

Situația autorității supreme în colonie era, însă, cu mult mai complicată decît părea la prima vedere. Conjunctura internă nu era de natură să-l mulțumească pe noul guvernator. Speculanții storceau profituri enorme din vînzarea proprietăților, procesele se țineau lanț, abaterile de la lege se săvîrșeau pe față. Din inițiativa lui Mem de Sá au fost adoptate măsuri care, într-un timp relativ scurt, au impus respectarea legislației în toate așezările. Mai greu de rezolvat a fost problema războaielor între coloniști și indieni, pe de o parte, și între diferitele triburi indiene, pe de altă parte. Încercînd să le pună capăt, guvernatorul a dispus ca atît băștinași, cît și coloniștii care încep lupta în mod arbitrar să fie pedepsiți cu toată asprimea.

Curînd după ce Mem de Sá și-a luat în primire postul de guvernator, locuitorii orașului Espirito Santo i s-au adresat cu rugămintea de a le acorda de urgență ajutor împotriva indigenilor răsculați. Îndată după aceea guvernatorul a primit știri alarmante din capitanatul vecin, Ilhéus. Indienii dăduseră foc caselor și înconjuraseră așezarea Sao Jorge, unde se refugiase populația din împrejurimi. Mem de Sá a hotărît să plece imediat într-acolo. Cu puținii oameni pe care a izbutit să-i adune în grabă, guvernatorul a ajuns în Ilhéus noaptea, îndreptîndu-se spre tabăra răsculaților, aflată la șapte leghe de așezare și atacîndu-i prin surprindere. În cursul acestor ciocniri a avut loc o luptă celebră între

indieni și colonişti, denumită „bătălia înotătorilor": înaintînd cu oamenii săi de-a lungul ţărmului şi simţind că duşmanii îl urmăresc, Mem de Sá a organizat o ambuscadă, în timpul căreia urmăritorii au fost aruncaţi în mare, lupta continuînd în apă.

O lună încheiată guvernatorul s-a războit cu indigenii răsculaţi, sfîrşind prin a le inspira o teroare atît de mare, încît cei mai mulţi au fugit în munţi, iar o parte din ei au cerut pace, obligîndu-se să reconstruiască locuinţele incendiate.

În desenele primilor călători în Lumea Nouă, realitatea cedează pasul în faţa senzaţiei cu orice preţ

Pe cînd Mem de Sá se mai afla încă în Ilhéus, s-au răsculat indienii din Itaparica şi Paraguaso. Cuprinşi de panică, coloniştii i-au cerut ajutor. Răzmeriţa a avut consecinţe foarte grave, întrucît indigenii au paralizat întreg negoţul din Reconquavo şi nici o navă a coloniştilor nu risca să se aventureze în această zonă. Guvernatorul s-a înapoiat grabnic în Capitală, şi-a pus în ordine armata şi peste opt zile a pornit expediţia contra răsculaţilor. După cîteva ciocniri i-a silit să capituleze şi să i se supună.

Dacă, silit de împrejurări, Mem de Sá a fost adesea necruţător faţă de indigenii cu care se războia, cu cei supuşi de el s-a purtat îngăduitor, i-a promovat în funcţii sociale şi s-a străduit să le trezească conştiinţa rolului ce urmau să-l joace în societatea în care îi chema să se încadreze.

Numai după instaurarea liniştei în aceste posesiuni coloniale Mem de Sá a putut, în fine, să se dedice misiunii principale pentru care venise aici, şi anume alungarea francezilor din golful Rio de Janeiro. Către sfîrşitul anului 1559 aştepta doar întăririle, care trebuiau să-i vină din metropolă. Flotila mult aşteptată a sosit la Bahia în ultima zi a lunii noiembrie.

Pornind neîntîrziat spre sud, la 28 februarie 1560 vasele au aruncat ancora la intrarea în golful Rio. Francezii, risipiţi în golf şi în împrejurimi, s-au adunat în grabă pe o insulă, unde s-a dat alarma. Mem de Sá a cerut inamicului să se predea, dar francezii au respins categoric cererea, ceea ce l-a obligat pe guvernator să treacă la atac.

Pe la mijlocul lui martie a avut loc aşa-numita luptă „pe mare şi pe uscat". A început seara şi, fără să scadă în intensitate, a continuat pînă în noaptea următoare. În timp ce forţele de uscat şi maritime se luptau înverşunat cu duşmanul, un grup de portughezi şi arariboya (căpetenie indiană) cu oamenii săi a reuşit să pătrundă în fortul de pe insulă, silindu-i pe francezi să fugă pe continent, ocrotiţi de întuneric. A doua zi, 17 martie, portughezii au sărbătorit solemn victoria, după ce, dimineaţa, oficiaseră prima Mesă pe această insulă.

Mem de Sá a comis însă o greşeală gravă: neavînd încă posibilitatea să întemeieze aici o aşezare portugheză, el a dispus distrugerea fortului Coligny, după care a părăsit Guanabara, fără a lăsa nici un om pentru paza coastei. Prima consecinţă a acestei imprudenţe a fost războiul declanşat de triburile unite de indieni tamoyo împotriva tuturor localităţilor portugheze din capitanatul Sao Vicente. Francezii, care părăsiseră fortul Coligny refugiindu-se în pădure, au început să-i atîţe pe băştinaşi împotrivă coloniştilor. Pe la mijlocul anului 1562, în întregul capitanat se simţea apropierea furtunii. Oraşelul Sao Paulo a fost atacat. În vilele de pe ţărm domnea panica.

În acel moment de tensiune, misionarii Manuel de Nobrega şi José de Anchieta au hotărît să plece la indieni pentru a duce tratative de pace. După 13 zile de drum istovitor ei au ajuns în locul unde se găseau căpeteniile tamoyo, de la care au aflat că triburile şi populaţiile locale aliate pregăteau o bătălie de mari proporţii pe uscat şi pe apă, avînd la dispoziţie 200 canoe. În plus au aflat că indienii din valea fluviului Paraiba încheiaseră un tratat care prevedea atacul simultan asupra tuturor coloniilor portugheze, jurînd solemn să nu înceteze lupta pînă ce duşmanul nu va fi nimicit. Cu preţul unor mari eforturi, misionarii au reuşit în cele din urmă să obţină acordul indienilor de a încheia pacea.

Un martor supraviețuitor: „Căpățîna de zahăr“

În acest timp, francezii s-au grăbit să reocupe Guanabara. De asemenea, au reconstruit fortul distrus, însă și-au dat seama că principalul lor punct de rezistență trebuia să fie pe continent, unde apărarea se putea organiza mai ușor și unde aveau la dispoziție pădurile. În consecință, și-au consolidat pozițiile în trei puncte: într-un sat de pe țărmul golfului, în orășelul Paranapua (azi insula Govoernador) și într-un vechi fort în curs de reconstrucție. Colonia portugheză s-a trezit astfel, din nou, în fața problemei izgonirii francezilor, a cărei soluționare era însă acum mult mai dificilă.

Aflînd despre situația creată, Curtea de la Lisabona a hotărît să-l trimită în Brazilia pe Eustacio de Sá, în fruntea a două galioane înarmate și cu dispoziția de a transmite guvernatorului ordinul ferm de a organiza o expediție la Rio de Janeiro, pentru a-i izgoni definitiv pe francezi și a coloniza coasta. Eustacio a ajuns la Bahia în anul 1563. După ce a primit întăriri, a pornit spre sud și a ancorat la intrarea în golful Rio la începutul lui 1564. Eșuînd în tentativa de a-i atrage pe francezi în larg și nedispunînd de forțe suficiente pentru a-i ataca pe uscat, el a preferat să se deplaseze la Sao Vicente, spre a-și completa efectivul uman. A ajuns acolo în aprilie, rămînînd pînă în ianuarie anul următor, 1565. Odată pregătit pentru operațiile ofensive, Eustacio a pătruns în golf, debarcîndu-și forțele pe o latură a stîncii Pan de Azucar (Căpățînă de zahăr), loc bine apărat dinspre mare, cu o amplă vedere spre golf.

Îndată după debarcare au început lucrările de fortificare a poziției, construindu-se adăposturi, apoi și primele case de locuit, Eustacio de Sá intenționînd să întemeieze în acest loc un oraș. El a marcat hotarele în conformitate cu legile existente în capitanate și a anunțat oficial înființarea noii așezări. O bucată de timp, inamicul n-a dat nici un semn de ostilitate. La 6 martie, tabăra a fost atacată de indienii tamoyo, care au fost respinși, suferind mari pierderi. Abia la 1 iunie, trei corăbii și circa 30 canoe militare franceze au atacat armata lui Eustacio, dar după cîteva ore au fost nevoite să se retragă. La rîndul lor, portughezii au inițiat cîteva operații ofensive pe uscat și pe apă. Luptele au durat cîteva zile, cu un rezultat incert. Între timp, francezii continuau să primească întăriri și să navigheze în golf de parcă erau stăpînii lui. Pe de altă parte, Eustacio de Sá și oamenii lui, izolați pe o porțiune de țărm, se găseau într-o situație foarte grea, fără hrană suficientă și trăind într-o permanentă stare de alarmă. În aceste condiții dificile, guvernatorul Mem de Sá a adresat o chemare tuturor coloniștilor, iar preoții au apelat la indieni. Rezultatul a fost că, în scurt timp, portughezii au dispus de un mare număr de oameni înarmați și de numeroase nave. La începutul anului 1567 s-a putut fixa data asaltului general: 20 ianuarie.

Observînd că inamicul își intensifică pregătirile de atac, francezii și-au concentrat forțele în tranșee. Focul a fost deschis de ambele părți, pocnetul armelor acoperind strigătele soldaților din cele două tabere inamice. Prima fortificație franceză de pe continent a fost luată cu asalt, iar apărătorii ei au fugit, mulți căutîndu-și scăparea pe corăbii ascunse, pentru orice eventualitate, în loc sigur. A fost apoi atacată a doua linie de tranșee, care, deși mult mai întărită decît primele poziții de pe uscat, a fost cucerită și ea. Victoria a costat viața lui Eustacio de Sá, rănit de o săgeată otrăvită în timpul asaltului primei fortificații și decedat după o lună de chinuri. Francezii rămași în viață și-au căutat salvarea pe bordul a patru nave, cu care au părăsit golful.

Pe meleagurile unde în urmă cu peste patru secole s-au desfășurat aceste evenimente se înalță astăzi, dominat de piscul Pan de Azucar, unul din marile orașe ale Braziliei, Rio de Janeiro, întemeiat de Eustacio de Sá.

Pe teritoriul de astăzi al României s-au succedat de-a lungul mileniilor, corespunzător legilor obiective ale dezvoltării istorice, orînduirile sociale cunoscute pe plan universal, acumulîndu-se o bogată civilizaţie materială şi spirituală. O importanţă deosebită a avut organizarea statală traco-dacică, ce a atins punctul culminant în perioada regatului lui Burebista şi al lui Decebal.

Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism.

agriani
albocensi
aletoi
ansamensi
appiarensi
apuli
apsinthioi
arsietai
artaci
asti
ausdecensi
(usdecensi)
bebrici
beni
berecynti
bessi
bettegeri
biefi
bisalti
bistoni
bitini
bottiai
brianti (priantti?)
brigi
brisi
buri (buridavensi)
caeni
carpi
carpodaci
celagesi
celegerri
ciconi
coilaletae
coralli
corpili
costoboci
cotensi
crestoni
crobizi
crusaei
daci (v. geto-daci)
dantheleti
darsi (darsai)
derroni
digerri
dimensi
diobessi
dioi
dolonsi (dolongi)
drosi
drugeri
edoni
geti (getae, v. geto-daci)
harpi
hypsalti
lai
maedobithyni
moesi (mysi)
mygdoni
napei
nipsaioi (tranipsioi)
obulensi
odomanti
odrisi (odrysi)
oinensi
oitensi
olizoni
orresci
paiopli
paiti
panaioi
piarensi
piefigi
piengeti
pieri
pirogeri
pliasti
potulatensi
pradavensi
ratacensi (racatensi)
rondaioi
saboci
saci
sapei
sargeti
satri
serdi
siensi
sindi
singi
sithoni
suci
terizi
thunati
tilati
tini
trausi
treri
tribali
tynteni
tyrageti
uti
zaieli
zbaleoni
zerani

Ausdecensii (usdecensii)

Puternic trib tracic[1] care a locuit la nord de munţii Haemus (Balcani), între rîurile Utus (Vit) şi Asamus (Osem), afluenţi ai Dunării. Prin secolele I-II e.n., romanii i-au colonizat şi împroprietărit pe ausdecensi la sud de Adamclisi şi în alte părţi ale Dobrogei, în mijlocul populaţiei geto-dacice, ostilă stăpînirii romane.

[1] Vezi Magazin istoric, nr. 1, 2, 3 şi 4/1976.

Se înţelege că asemenea împroprietăriri au dat naştere unor ascuţite lupte pentru pămînt între geto-dacii autohtoni şi tracii balcanici, deveniţi instrumente ale dominaţiei romane la Dunăre.

În urmă cu 75 ani, istoricul Gr. G. Tocilescu a descoperit în satul Cetatea din judeţul Constanţa un stîlp de piatră gravat cu o inscripţie în limba latină şi în care este vorba despre astfel de împroprietăriri. În traducere, textul acestei inscripţii care, la vremea respectivă, a fost publicat cu multe lacune de lectură şi pe care am izbutit să-l definitivez, sună astfel: **„S-au aşezat stîlpii de hotar ai teritoriului comunităţii ausdecensilor, înspre daci. Caius Vexarus a delimitat hotarele, în conformitate cu actele de proprietate ale comunităţii. Dacii sînt obligaţi să lasă dincolo (de aceste semne). Stîlpii de hotărnicie ai teritoriului comunităţii să fie respectaţi. Messalla Pieror (?) a înfipt (în pămînt) stîlpii de hotar ai teritoriului. Ordinul fiind dat de către Helvius Pertinax, guvernatorul de rang consular (al provinciei Moesia Inferior), s-a**

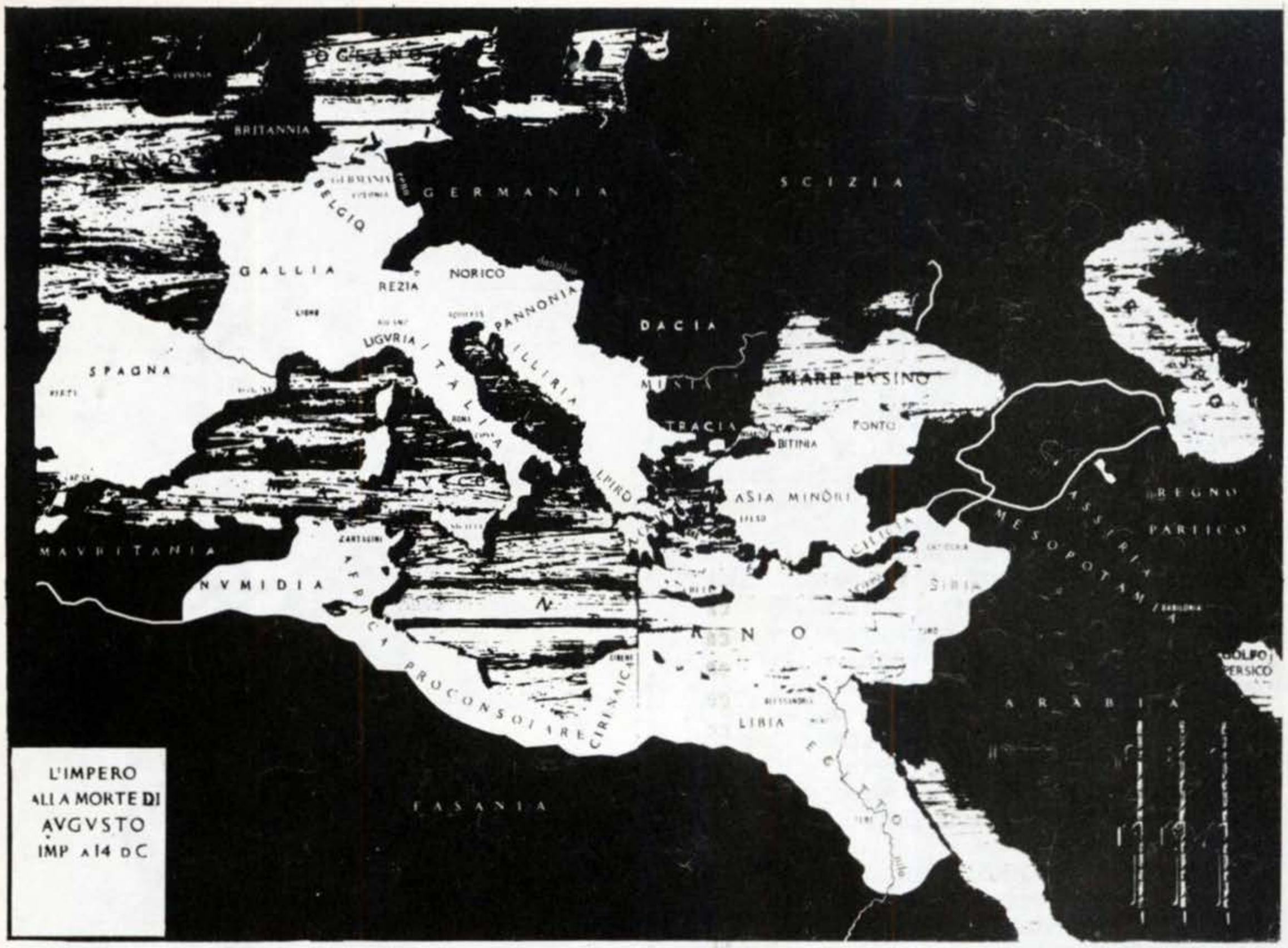

Imperiul roman la moartea împăratului August (14 e.n.). La est, hotarele imperiului se întîlneau cu cele ale Daciei. Hartă dăltuită în marmură şi expusă pe Via dei Fori Imperiali din Roma

executat de Anternius Antoninus, comandantul cohortei I de cilicieni".

Este deci vorba despre un litigiu de proprietate între geto-dacii localnici şi tribul tracic al ausdecensilor.

Inscripţia datează din anii 177-179 e.n., perioadă în care, după cum aflăm din alte documente, Pertinax cumula funcţiile de guvernator al provinciilor Moesia Inferior, Moesia Superior şi al celor trei Dacii. Din textul menţionat rezultă că tracul C. Vexarus, un fel de inginer hotarnic, ajutat de un alt trac, Messalla Pieror (?), a redelimitat teritoriul, aşezînd din loc în loc, stîlpi de hotărnicie. Pentru ca în timpul acestei acţiuni să nu se producă încăierări între părţile în litigiu, prudentul guvernator Pertinax a ordonat tribunului Anternius Antoninus, care comanda cohorta I de cilicieni, cu garnizoana principală la Tomis (Constanţa), să fie prezent la faţa locului cu soldaţii săi. Inscripţia este categorică faţă de daci, cărora li se ordonă să „iasă" din teritoriul acordat ausdecensilor şi, pe viitor, să le „respecte" pămîntul.

În Dobrogea s-au mai găsit şi alţi stîlpi de hotărnicie, care reflectă o aprigă luptă pentru pămînt între băştinaşii geto-daci şi coloniştii de tot felul, veniţi o dată cu acvilele Romei. Doar poetul Ovidiu, în exilul său tomitan, a manifestat simpatie faţă de aceşti autohtoni dîrji, exploataţi în vremea stăpînirii romane pentru că se opuseseră legiunilor imperiale, atunci cînd acestea pătrunseseră între Dunăre şi mare. Aşa se explică de ce, în momentele de criză ale Imperiului roman (năvala costobocilor din anul 170 e.n., războaiele cu marcomanii şi sarmaţii ale împăratului Marcus Aurelius ş.a.), geto-dacii din această parte a Moesiei au căutat să reintre cu forţa în posesia pămînturilor ce le fuseseră răpite. Ei n-au constituit o minoritate de daci alungaţi de peste Dunăre de către Traian, cum greşit afirmă istoricul A. Alföldi, ci s-au aflat aici încă din vremea expediţiei lui Darius I (514 î.e.n.), opunîndu-se invaziei persane, fiind „cei mai bravi şi mai drepţi dintre traci", după aprecierea lui Herodot.

Prof. dr. doc. D. TUDOR

Harpii

Trib carpic (sau înrudit cu carpii) de origine tracogetică, care în secolele II-III e.n. a locuit la nord de gurile Dunării, în zona dintre Prut şi Nistru. Ptolemeu vorbeşte în **Geografia** sa de un „oraş" Harpis. Prezenţa unei populaţii getice în această regiune, respectiv carpi sau harpi, ne este atestată şi arheologic de ceramica descoperită într-o serie de morminte din zona amintită.

Dr. Gh. BICHIR

Briantii

Populaţie tracică menţionată de Herodot (VII, 108) ca locuind pe coasta tracică a mării Egee, în faţa insulei Samotrace. Tot aici mai locuiau şi ciconii, o altă populaţie tracică. Briantii continuă să fie menţionaţi şi de alte izvoare antice din secolele următoare. Ne limităm să amintim pe Titus Livius (XXXVIII, 41, 8) şi pe Plinius (**Naturalis historia,** IV, 41), la care apar sub denumirea de priantae.

Bucur MITREA

Semnificative mărturii ale monedelor geto-dacice

CONSTANTIN PREDA

Geto-dacii, alături de celți, se numără printre puținele populații antice din afara granițelor lumii grecești și romane care s-au remarcat și printr-o bogată activitate monetară proprie. Emisiunile primilor, despre care va fi vorba în continuare, s-au impus în regiunile carpato-dunărene, în timp ce ale celților au dominat vestul și centrul Europei. Și unele și celelalte sînt realizate într-o manieră proprie, caracterizată prin reprezentări schematice, prin lipsa aproape completă a inscripțiilor și prin varietatea tipurilor, în funcție de perioada și locul de emitere. Aceste particularități au pricinuit multă vreme dificultăți serioase în datarea și clasificarea monedelor geto-dacice și chiar în stabilirea triburilor cărora le-au aparținut.

Descoperirile și studiile din ultima vreme au dus la rezolvarea acestor dificultăți, identificarea diferitelor categorii de monede, pe tipuri și pe regiuni, contribuind la cunoașterea istoriei economice și social-politice a populației care a trăit pe meleagurile noastre în secolele III-I î.e.n. Emisiunile locale din Dacia se dovedesc astfel un principal izvor al identificării și delimitării celor mai de seamă uniuni de triburi geto-dace din perioada anterioară domniei lui Burebista.

Detalii de pe monede de argint geto-dacice

Pornindu-se de la ipoteza confirmată de adîncirea cercetărilor, că fiecare tip monetar aparține unui trib și că principalele tipuri monetare urmează să fie atribuite uniunilor de triburi, prin cartografierea, pe tipuri, a tuturor descoperirilor de monede din Dacia s-a obținut o distribuire și delimitare teritorială destul de exactă a celor mai importante uniuni de acest fel.

Studiul monedelor dezvăluie faptul că în evoluția diferitelor formațiuni politice — triburi și uniuni de triburi — se disting două etape cronologice. În prima, corespunzătoare sec. III și primei jumătăți a sec. II î.e.n., se întîlnește o mare varietate de tipuri monetare, reprezentate de cele mai multe ori printr-un număr mic de emisiuni. Pe această bază s-a conchis că, în perioada respectivă, în Dacia a existat un număr relativ mare de triburi și uniuni de triburi, mai puțin închegate și nu îndeajuns de definite teritorial, politic și economic. În etapa a doua, cuprinsă între mijlocul sec. II și primele trei decenii ale sec. I î.e.n., se constată o reducere a tipurilor monetare, crește în schimb numărul de emisiuni pentru fiecare tip în parte. Aceste schimbări în domeniul numismatic sînt o reflectare directă a modificărilor ce s-au petrecut pe plan economic și social-politic în Dacia, geto-dacii fiind constituiți în uniuni de triburi distincte.

Monedele din această perioadă au permis identificarea a patru categorii monetare principale, fiecare dintre ele avînd un stil propriu, o arie de circulație bine definită și purtînd numele localităților cu cele mai reprezentative descoperiri. Din rîndul acestor patru categorii se impune, prin numărul emisiunilor și aria de răspîndire, tipul monetar cunoscut sub numele de Vîrteju-București, care domina în zona centrală a Munteniei, de la Dunăre la Carpați și de la rîul Ialomița

pînă pe malurile rîurilor Vedea și Teleorman. Izolat, monede de acest tip se mai întîlnesc pe valea Siretului, în Moldova, de-a lungul Jiului, în Oltenia, precum și la sud de Dunăre, în regiunea Ruse. Aria principală de răspîndire a monedelor de tip Vîrteju corespunde uneia dintre cele mai bogate zone arheologice

geto-dacice, în care au fost descoperite importantele așezări de la Popești, Crăsani, Tinosul, Cetățeni, Moștiștea, Mînăstirea etc. și în care au pătruns, în sec. III-I î.e.n., numeroase produse ceramice, obiecte și monede grecești.

Toate aceste date au condus la concluzia că în partea centrală a Munteniei a existat una dintre cele mai importante uniuni de triburi getice, ce se caracteriza printr-o unitate politică bine închegată, o viață economică dezvoltată și relații strînse și permanente cu lumea elenistică și traco-getică din sud. În această uniune trebuie să vedem pe urmașii direcți ai geților de la Dunăre, pe care îi găsim menționați de izvoare cu prilejul expediției lui Alexandru cel Mare din anul 335 î.e.n. și care, la începutul sec. III î.e.n., sub conducerea regelui Dromichete, au înfrînt armata lui Lisimah, regele Traciei.

Uniunea getică de tip Vîrteju-București poate fi identificată cu neamul piefigilor, pomenit de geograful antic Ptolemeu. Nu este exclus ca această importantă uniune de triburi, cu capitala la Popești, pe Argeș, să fi constituit nucleul de bază pe care s-a sprijinit Burebista în opera sa de unificare a tuturor geto-dacilor.

Cel de-al doilea centru monetar, cu emisiuni de tip Dumbrăveni și Ipotești-Răcoasa, se situează în nord-estul Munteniei și sudul Moldovei. Monedelor respective le corespunde, pe plan politic, o a doua mare și însemnată uniune de triburi getice, localizată între valea rîului Buzău și cursul inferior al Siretului. De această uniune, în care trebuie să vedem, probabil, pe siensii amintiți, de asemenea, de Ptolemeu, se leagă importantele așezări getice de la Poiana, jud. Galați, Cîndești, jud. Vrancea, Cîrlomănești și Pietroasele, jud. Buzău. Se pare că aceeași formațiune getică a jucat un rol deosebit de important în viața economică și politică a orașului grecesc Histria, în sec. III-II î.e.n. Din unele documente epigrafice, descoperite în ruinele acestei vechi cetăți de pe malul lacului Sinoe, rezultă că orașul a solicitat sprijin economic și protecție politică de la doi regi de origine getică, Zalmodegikos și Rhemaxos, care stăpîneau în nordul Dunării.

Al treilea tip monetar principal cunoscut sub denumirea de Aninoasa-Dobrești, aparține unei mari uniuni de triburi getice care a ocupat aproape întreaga regiune dintre Olt, Dunăre și Carpați — deci actualul teritoriu al Olteniei — și a întreținut strînse legături culturale și de schimb cu populația din dreapta Dunării și cu dacii de peste Carpați. Și aici se constată pentru prima etapă (a doua jumătate a sec. III și prima jumătate a sec. II) un număr mare de tipuri monetare, cu arii restrînse de circulație, ceea ce indică fărîmițarea politică în mai multe triburi; în etapa următoare (mijlocul sec. II pînă în primele două-trei decenii ale sec. I î.e.n.) rămîne un singur tip monetar pentru Oltenia (Aninoasa-Dobrești), ceea ce presupune o unificare a tuturor triburilor de la vest de Olt.

După indicațiile aceluiași geograf antic Ptolemeu și după interpretările lui V. Pârvan, în această parte a Daciei s-ar fi stabilit două neamuri getice: potulatensii și buridavensii[1]. În perioada la care ne referim a existat un singur tip monetar, așadar o singură uniune de triburi; ținînd seama de interesantele descoperiri arheologice din așezarea getică de la Ocnița, probabil Buridava (jud. Vîlcea), am putea identifica pe buridavensi cu uniunea de triburi de tip Aninoasa-Dobrești.

Al patrulea și ultimul centru monetar principal a fost situat în Dacia intracarpatică, în partea de sud a Transilvaniei, cu precădere de-a lungul Mureșului și pe văile afluenților lui. Deși în această zonă se întîlnesc mai multe tipuri de monede (Aiud-Cugir, Rădulești, Chereluș, Petelea), ele se înrudesc, avînd trăsături comune și o arie de circulație unică. În ciuda unor deosebiri de stil între aceste patru tipuri monetare, nu încape îndoială că cei care le-au emis au fost constituiți într-o formațiune unional-tribală. Această uniune de triburi ar putea fi pusă în legătură cu racatensii (sau ratacensii) din **Geografia** lui Ptolemeu.

Cele patru mari uniuni de triburi geto-dace, identificate și localizate pe bază de monede, apar ca unități politice bine închegate, cu o viață economică avansată. Sîntem îndreptățiți să credem că aceste formațiuni unional-tribale geto-dace au stat la temelia regatului lui Burebista și că pe unitatea lor s-a sprijinit vestitul rege geto-dac în opera de făurire a unei Dacii mari și puternice.

---

[1] Vezi **Magazin istoric**, nr. 3/1976.

Cărți sosite la redacție

• **Eugen Bantea, Constantin Nicolae, Gheorghe Zaharia — ROMÂNIA ÎN RĂZBOIUL ANTIHITLERIST.**

Ed. Meridiane, București, 1976, 208 pp.: *sinteză istorică consacrată participării României, alături de popoarele coaliției antihitleriste, la înfrîngerea Germaniei naziste (23 august 1944-12 mai 1945), evidențiind rolul hotărîtor pe care l-a avut Partidul Comunist Român în organizarea și desfășurarea rezistenței antifasciste, în mobilizarea întregului popor la lupta pentru zdrobirea definitivă a hitleriștilor. Lucrarea a apărut în limbile spaniolă și germană.*

• **DICȚIONAR DE ISTORIE VECHE A ROMÂNIEI.**

Elaborat de un colectiv de autori sub conducerea prof. univ. dr. doc. **D.M. Pippidi.** Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, 628 pp., 36 lei: *trecutul pămîntului românesc, de la apariția omului în spațiul carpato-dunărean și pînă la sfîrșitul sec. X, prezentat în articole concise, care valorifică rezultatele obținute de arheologia și istoriografia națională de-a lungul timpului.*

• **Șerban Papacostea — ETIENNE LE GRAND, PRINCE DE LA MOLDAVIE.**

București, 1975, 72 pp.: *glorioasa domnie a lui Ștefan cel Mare; monografie tipărită în limba franceză, precum și în versiunile engleză, germană și spaniolă.*

• **Elena Georgescu, Titu Georgescu — MIȘCAREA DEMOCRATICĂ ȘI REVOLUȚIONARĂ A FEMEILOR DIN ROMÂNIA.**

Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1975, 264 pp., 8,50 lei: *pagini reprezentative din istoria luptei de emancipare a femeii în sec. XIX-XX, analizată în contextul general al luptei întregului popor pentru libertate, dreptate și progres.*

• **G. Zane — N. BĂLCESCU.**

Ed. Eminescu, București, 1975, 416 pp., 22 lei: *studii și articole publicate de principalul exeget al operei bălcesciene între 1927-1974, dedicate personalității marelui revoluționar și istoric, activității sale „închinată cu ardoare măririi poporului român".*

• **BIBLIOGRAFIA ISTORICĂ A ROMÂNIEI.**

Vol. IV, publicat sub egida Academiei de Științe Sociale și Politice a R.S.R., Institutul de istorie și arheologie Cluj-Napoca. Ed. Academiei R.S.R., București, 1975, 516 pp., 57 lei: *9 920 fișe bibliografice ale cărților, precum și majorității studiilor și articolelor din revistele de specialitate apărute în perioada 1969-1974 în țară și peste hotare despre istoria românească.*

• **Leonid Boicu — GENEZA „CHESTIUNII ROMÂNE" CA PROBLEMĂ INTERNAȚIONALĂ.**

Ed. Junimea, Iași, 1975, 152 pp., 8,50 lei: *apariția și cristalizarea ideii, apoi a conceptului de stat național român în politica puterilor europene (sfîrșitul sec. XVII - sec. XIX).*

• **Val. Tebeica — ROMÂNI PE ȘAPTE CONTINENTE.**

Ed. Sport-Turism, București, 1975, 384 pp., 13 lei: *călători și exploratori români, de la N. Milescu și pînă la membrii expediției române transafricane (1970-1971).*

• **Titu Maiorescu — JURNAL ȘI EPISTOLAR.**

Vol. I. Studiu introductiv de **Liviu Rusu,** *ediție îngrijită de* **Georgeta Rădulescu-Dulgheru** *și* **Domnica Filimon.** Ed. Minerva, București, 1975, 752 pp., 29 lei: *însemnările și corespondența din tinerețe (noiembrie 1855-martie 1859) ale cărturarului și omului politic român.*

• **Vasile Firoiu — UN VIRTUOS AL ÎNĂLȚIMILOR. LOCOTENENTUL — AVIATOR OCTAV OCULEANU.**

Ed. Militară, București, 1976, 72 pp., 3 lei: *caldă evocare a regretatului publicist despre un pionier al aviației românești (1902-1931).*

• **Sun Tzî — ARTA RĂZBOIULUI.**

Ed. Militară, București, 1976, 96 pp., 4,50 lei: *prima versiune românească (realizată de* **Felicia Antip** *și* **Constantin Antip***) a uneia dintre operele fundamentale din gîndirea militară a antichității chineze. Traducerea este prefațată de eruditul studiu al generalului-maior* **Constantin Antip** *și însoțită de numeroase note științifice.*

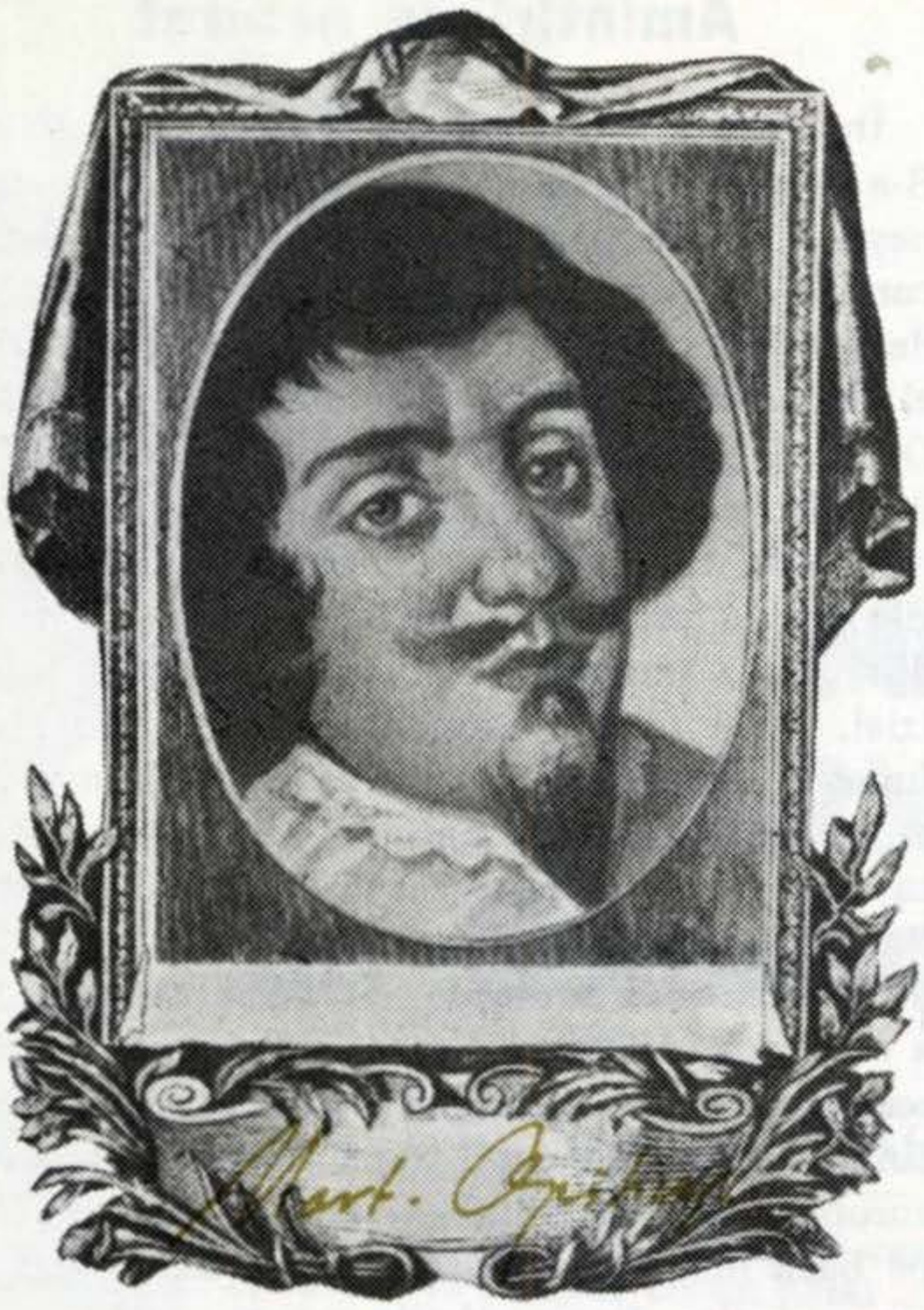

DACIA ANTIQVA, una din „fiicele" lui Martin Opitz

IOANA URSU

Un oaspete mai puțin obișnuit putea fi văzut în primăvara și vara anului 1622, prin satele românești din jurul orașului Alba Iulia: un erudit profesor și poet german ce locuia la strălucita Curte a principelui Gabriel Bethlen (1613-1629), dar căruia îi plăcea ca orele de răgaz să și le petreacă, cum el însuși spunea, „afară din cetate la aer cîmpenesc, să mai răsuflu liber...". Îl atrăgea spre aceste locuri nu numai dorința de a evada din atmosfera curții princiare, ci mai ales interesul pe care i-l stîrneau oamenii din satele vizitate, portul, limba și obiceiurile lor, tradițiile ce se deosebeau de cele ale păturii feudale conducătoare. În contact cu țăranii români, oaspetele german descoperea astfel un popor ce păstra și continua o veche și bogată civilizație cu puternice amprente romane, despre a cărei existență îi ofereau sugestive mărturii și inscripțiile găsite pe pietre și ziduri și pe care și le nota cu grijă.

Rezultatul acestor cercetări și meditații, pe care Martin Opitz, unul din cei mai de seamă cărturari ai vremii sale, considerat, pe bună dreptate, unul dintre părinții literaturii germane, le-a făcut timp de un an cît a funcționat ca profesor la Colegiul academic din Alba Iulia, s-au reflectat și într-un poem de peste 500 versuri alexandrine, intitulat Zlatna **sau** Liniștea sufletească[1]. **Este vorba de o scriere ce merită relevată nu numai pentru calitățile artistice, dar și pentru valoarea sa de document istoric. Poemul reflectă o serie de concluzii firești pe care Martin Opitz le-a desprins din cunoașterea realităților satelor transilvane. În cuvinte avîntate, el exprimă admirația față de poporul român, a cărui existență a continuat pe aceste meleaguri, „prin furia barbară", și față de latinitatea și perenitatea limbii române: „Un sînge nobil spune că limba moștenită / Și azi e tot aceiași, că datinele sînt / Păstrate cu credință...". Privind peste veacuri, poetul își exprimă încrederea că poporul acestei țări devotat sfintei libertăți „nu poate ca să piară / Din contră, el devine viteaz și renumit".**

Interesante sînt și fragmentele cu referiri la locurile istorice, pe care poetul german le-a cunoscut în timpul ședерii sale în Transilvania, ca, de exemplu, vechea vatră a Albei Iulii, „locul, cel pe care/ Cetatea Petrodava cu fală se întindea: /Ruine vechi și triste au mai rămas din ea/ Și printre ziduri, case de oameni îngrădite/ Cu gard de spini. Acolo sînt pietrele scobite/ Și poartă vechi inscripții, pe piepturile lor/ Atît de scumpe mie, oh, nobile popor...".

O deosebită semnificație are și faptul că Martin Opitz și-a intitulat poemul Zlatna, **folosind numele românesc al localității transilvane și nu pe cel de Zalathna sau Schlatten, cum îi ziceau sașii.**

Printre cei mai renumiți profesori ai Europei

Martin Opitz a venit la Alba Iulia la invitația principelui Transilvaniei Gabriel Bethlen, a cărui domnie, sub influența Reformei și a

[1] Singura versiune românească o constituie traducerea făcută de George Coșbuc în anii tinereții și publicată în **Tribuna**, din mai 1885.

umanismului, s-a remarcat prin avîntul general al țării, prin creșterea prestigiului său internațional[1]. Interesat în consolidarea puterii centrale, în slăbirea pozițiilor taberei catolice a nobililor filohabsburgi, principele a sprijinit prin diferite mijloace, inclusiv prin dezvoltarea învățămîntului, propaganda protestanto-calvină. În legătură cu aceasta trebuie amintit că Bethlen a impus Dietei Transilvaniei o hotărîre prin care se îngăduia și fiilor de iobagi români să frecventeze școlile, ceea ce a înlesnit pătrunderea limbii române în învățămînt și în oficierea slujbelor religioase.

În 1622, din inițiativa lui Gabriel Bethlen, a luat ființă Colegiul academic care atît în cele patru decenii cît a funcționat la Alba Iulia, cît și după 1662, cînd a fost mutat la Aiud, a avut un rol important în viața culturală a Transilvaniei. Dornic să dea de la început acestui așezămînt strălucirea cuvenită, principele a invitat pentru a preda la înalta școală pe cîțiva din cei mai renumiți profesori din Europa acelor ani. La acea dată, Martin Opitz era un nume cunoscut în cultura germană. După absolvirea cursurilor universitare, la Frankfurt pe Main și apoi la Heidelberg, publicase o serie de lucrări care, prin forma și conținutul lor, pledau pentru o literatură națională.

Acceptînd invitația lui Gabriel Bethlen, poetul și profesorul german a plecat spre Alba Iulia chiar în primăvara anului 1622. În drum a făcut un scurt popas la Cluj, unde tocmai se țineau ședințele Dietei Transilvane, la care a asistat. Contrastul dintre alcătuirea acestui for și problemele pe care realitățile le impuneau dezbaterilor sale l-a mirat. „În dezbaterile Dietei — remarca el — văd că se discută numai de valahi; unde-s reprezentanții lor?".

La sfîrșitul lui mai, Martin Opitz a ajuns la Alba Iulia, unde a fost primit cu căldură la reședința lui Gabriel Bethlen; însuși principele considera că are de învățat de la oaspetele său. O vreme a locuit la Curte, dar nu s-a putut împăca cu viața agitată de aici și s-a mutat la locuința inspectorului minelor din Zlatna. Prilej de a-și lărgi investigațiile, de a veni în contact cu noi oameni și locuri care-i completau imaginea despre realitățile pe care le descoperea.

[1] Vezi **Magazin istoric**, nr. 5/1974.

Amintiri de neuitat

În 1623, Martin Opitz s-a întors în patrie. S-a despărțit de oamenii și pămînturile românești — aceste pămînturi ale Transilvaniei pe care le cunoscuse și le îndrăgise — cu amintiri de neuitat. „Eu plec, eu plec departe — scria el în poemul **Zlatna** — lăsînd al tău hotar, O, Dacia mea scumpă,/ Rămîi în pace dar!". A continuat să scrie, îmbogățindu-și opera și, în același timp, gloria. Pentru una din lucrările sale a primit, în 1625, Coroana de lauri din partea împăratului Ferdinand II al Austriei. Între timp i s-au încredințat și diverse funcții politice, între care acelea de consilier al ducelui George Rudolf, în Silezia, și secretar al regelui Vladislav IV al Poloniei. Această intensă activitate nu l-a făcut, însă, să uite de „Dacia mea scumpă". A găsit răgazul de a se ocupa de descifrarea și interpretarea inscripțiilor culese în timpul cît s-a aflat la Alba Iulia — trimițînd copii după ele unor savanți europeni de specialitate — și de elaborare — pe baza materialului adunat — a unei lucrări mai ample, **Dacia Antiqva.**

Din păcate, Martin Opitz n-a apucat să-și vadă lucrarea tipărită — la care a lucrat timp de 16 ani — așa cum n-a apucat să-și realizeze nici proiectul pe care și-l făcuse de a mai vizita Transilvania. În august 1639, aflîndu-se la Gdansk, s-a îmbolnăvit de ciumă și a murit. Potrivit procedeului în astfel de cazuri, a fost ars împreună cu toate lucrurile sale. Așa a dispărut și manuscrisul, gata de publicare al **Daciei Antiqva,** rămînînd doar amintirea lui, păstrată în corespondența vremii.

Din mărturiile existente, rezultă că a fost una din operele de seamă ale lui Martin Opitz. Poetul Johann Rist, într-un poem închinat lui Opitz amintea de această lucrare: „Cînd ai însemnat într-o carte, tot ceea ce s-a petrecut în Dacia cu vremuri în urmă". Iar Karl Kurt Klein, fost profesor universitar la Iași (între anii 1930-1939), sublinia că **Dacia Antiqva** era o scriere de largă concepție asupra istoriei Daciei, care folosea drept argument inscripțiile latine din Transilvania. La rîndul lui, referindu-se la reputația pe care o dobîndise lucrarea poetului german despre Dacia încă în stare de manuscris, olandezul Edmond Colerus (1888-1939), biograful său, scria: „Deși nu a fost însurat niciodată, Opitz n-a murit fără urmași. El a lăsat două fiice: una **Poezia germană,** cealaltă **Dacia Antiqva**".

MIRON BARNOVSCHI

un domnitor și o epocă

Prof. univ. dr. AUREL H. GOLIMAS

La 13 ianuarie, 1626, în curțile de la Hîrlău, pe care le reclădise și le făcuse să semene cu un palat „în stil italian", murea chinuit de podagră Radu vodă Mihnea, cel de-al doilea voievod din neamul Basarabilor așezat pe tronul Moldovei. „Cu cinste mare s-au pornit de la Hîrlău" alaiul care i-a dus trupul la București, pentru a fi înhumat în ctitoria sa, mănăstirea Radu vodă. Un raport trimis în acele zile din Istanbul la Veneția arăta că atunci a fost ridicat la cîrma țării „un anume Primoschi**, polon de origine, dar din vechime în Moldova, și destinat a fi ginerele" lui Radu Mihnea. Domnul decedat lăsase o moștenire de 100 000 țechini, alți 50 000 pentru zestrea fiicei sale Ecaterina — pe atunci în vîrstă de 15 ani — și alte sume pentru a se obține de la Poartă confirmarea succesorului său. Cine era în realitate acest** Primoschi **— despre care și Dimitrie Cantemir, indus în eroare de forma polonă a numelui, a scris că era „natione polonus" — ne-o spune Miron Costin, în cronica sa: „După moartea Radului vodă celui Mare, boierii și țara [...] au ales cu glasurile tuturora pre Barnovschii hatmanul de [la —** n.n.**] domnie".**

S.G.

„Om de țară și fără de cuconi"

Noul ales era român din neam de boieri moldoveni; numele de rezonanță polonă i se trăgea de la cel al satului Bîrnova (lîngă Suceava), fiind format după un obicei curent în Moldova medievală. Bunicul său, Toma Barnovschi, a fost unul din colaboratorii apropiați ai lui Petru vodă Kareș în primii săi ani de domnie, cînd a ocupat funcția de staroste de Cernăuți; tatăl său, Dumitru Barnovschi, a fost și el mare dregător în sfatul domnesc. Din cauza unei foarte apropiate înrudiri — de altminteri, încă nelămurită — cu neamul Movileștilor[1], viitorul domn își va spune Miron Barnovschi-Moghilă.

Și-a început cariera de dregător în 1615, ca spătar; în anul următor era — ca și bunicul său — staroste de Cernăuți, pentru ca, peste numai cîțiva ani, să devină pîrcălab al cetății Hotinului, punct-cheie în sistemul defensiv al Moldovei medievale. Din 1622 pînă la urcarea sa pe tron, a deținut cea mai înaltă funcție militară — hatman și portar al Sucevei — acordată de înverșunatul adversar al Movileștilor, Ștefan Tomșa II (1611-1615 și 1621-1623), ca o recunoaștere a calităților sale ostășești. În anii în care Miron Barnovschi s-a aflat la conducerea Hotinului, 1620-1621, au avut loc crîncene lupte turco-polone, purtate pe pămîntul Moldovei. În cursul lor, sultanul Osman II a ajuns pînă la Hotin; era, după Mahomed II Cuceritorul (1476) și Soliman Magnificul (1538), al treilea sultan otoman care călca personal această parte a pămîntului românesc. În octombrie 1621, la Hotin s-a și încheiat un tratat de pace turco-polon, cu care prilej Barnovschi a ajuns să fie „cunoscut împărăției cu slujbele ce

[1] Vezi **Magazin istoric**, nr. 6/1973.

făcusă la Hotin, la sultan Osman". El era, totodată, în bune raporturi de prietenie cu comandantul tătarilor din Bugeac, Cantemir-pașa: „era Cantemir fîrtatu lui Barnovschi hatmanul — scrie Miron Costin — și satele lui, la boerie [pe vremea cînd era boier — **n.n.**], niciodată nu fugiia din calea lor [a tătarilor — **n.n.**], cîndu trecea pe la Cernăuți oardele în Țara Leșască, ce petrecea Cantemir la Toporăuți cu dzilele în casele lui Barnovschi hatmanul".

În relații bune atît cu turcii și tătarii, cît și — prin înrudirile sale — cu polonii, Miron Barnovschi a părut boierilor moldoveni persoana cea mai indicată pentru a i se încredința cîrma Moldovei într-o vreme foarte tulbure și de mare instabilitate. Boierul acesta, „om de țară", avea și un atu în plus: era „fără de cuconi", neputînd întemeia, astfel, o dinastie nouă, ceea ce era și dorința marii boierimi, care tindea spre un regim monarhic după modelul celui polonez: o „republică" cu suverani aleși, în care conducerea adevărată să aparțină marii nobilimi. Barnovschi a fost ales, a doua zi după moartea lui Radu vodă Mihnea, domn al Moldovei, și îndată „au mărsu o samă de boieri la împărăție, de i-au adus steag de domniie".

Căsătoria cu fiica lui Radu vodă Mihnea nu s-a mai realizat; Ecaterina a devenit, peste puțini ani, soția lui Moise vodă Movilă (unul din fiii lui Simion Movilă).

Un remarcabil diplomat

La 28 februarie 1626, la Iași, reprezentanții Porții au înmînat lui Miron vodă cuca și steagul, însemnele de domnie. În acel moment, țara era amenințată de primejdia unei noi năvăliri tătărești. De curînd, tătarii din Bugeac și cei din Crimeea, conduși de un frate al hanului, Galga sultan, făcuseră o expediție în Polonia, dar fuseseră înfrînți de trupele polone, conduse de hatmanul Koniecpolski și Ștefan Chmielecki. Învinuindu-l pe Radu Mihnea „că au datu știre leșilor de dinsii", tătarii au intrat în Moldova. Aflînd, însă, că în Moldova domnea acum Miron Barnovschi, tătarii — care erau deja în apropiere de Iași, aducînd cu ei și un candidat la domnie — au renunțat la planurile lor și „n-au stricat în țară nimică, fără ce au fost de hrana cailor". Îi mai convinseseră, spre aceasta și bogatele daruri — între care și 30 000 țechini — trimise de Barnovschi căpeteniilor tătare. Acestea se petreceau la sfîrșitul lunii martie; faptele aveau să se repete, aproape întocmai, în toamna aceluiași an, și tot datorită relațiilor și darurilor lui Miron vodă a scăpat țara de prădăciuni.

Așa cum otomanii dispuneau de tătari pentru a acționa prin ei acolo unde ei înșiși nu voiau sau nu puteau ajunge, la fel aveau și polonii o „oaste de pradă", în veșnică stare de alarmă și oricînd gata pentru incursiuni prădalnice: cazacii. Spre sfîrșitul anului 1626, cînd tătarii prădau în Polonia, cazacii au făcut o incursiune în stăpînirile otomane, ajungînd pînă la Istanbul. Contra lor, Poarta a decis organizarea unei mari expediții, cu ajutor moldovenesc și muntenesc. În schimbul acestei participări, principatele — în sarcina cărora cădea și aprovizionarea trupelor otomane — au fost scutite de dările, pe doi ani, către Poartă.

La conducerea expediției a fost numit Hasan Pașa, capudanul (amiralul) flotei otomane. Pe la începutul lunii mai 1627, acesta l-a înștiințat pe solul polon Ștefan Chmielecki, însărcinat cu tratativele, că domnul Moldovei a fost desemnat mediator, între cele două monarhii, pentru încheierea unei noi păci. Era o misiune grea, aceea de a acorda interese total contrarii, și faptul că ea a fost încredințată lui Barnovschi arată, pe de o parte, prețuirea de care se bucura domnul român, iar pe de altă parte confirmă statutul special al țărilor române în cadrul statelor vasale Imperiului otoman: nu se încredința o asemenea misiune unui principe lipsit de orice libertate de mișcare. Sultanul însuși l-a însărcinat cu paza drumurilor spre Polonia, pentru ca nu cumva cete de tătari sau chiar de ostași turci să mai încerce incursiuni în această țară. În acest scop — fapt fără precedent! — s-a îngăduit domnului să pedepsească fără înștiințarea prealabilă a Porții, pe oricine s-ar fi făcut vinovat de încălcarea acestei interdicții.

Lăsînd caimacami ai scaunului domnesc pe marele logofăt Dumitrașco Ștefan și pe marele postelnic Enache Catargiu, Barnovschi a pornit, la începutul lunii iunie 1627, spre Oceacov, unde a rămas pînă în septembrie. În tot acest răstimp, el și-a îndeplinit cu multă pricepere rolul de mediator între niște adversari care, contrar afirmațiilor lor, erau decișI să nu-și respecte prea mult timp angajamentele. Însuși castelanul Cracoviei, Zbarazki, recunoștea, într-o scrisoare din 8 august 1627, acest rol pe cît de dificil, pe atît de periculos al lui Barnovschi în tratativele turco-polone.

Cunoscînd realitățile la fața locului, nu din cancelarii și prin rapoartele diplomatice, Barnovschi a propus polonilor o soluție ingenioasă pentru potolirea tătarilor: înscăunarea, ca han, a prințului tătar Șahin Ghirai, care voia să se desprindă de sub tutela Porții. În legătură cu acest plan al său, aflăm amănunte dintr-o scrisoare semnată tot de castelanul Cracoviei și destinată cancelarului Coroanei: „Nu trebuie să ne mirăm că [domnul Moldovei] insistă atît de călduros în favoarea lui Șahin Ghirai, pentru că, mai întîi, e legat de acesta printr-o veche prietenie; apoi, are un mare interes să aibă un han binevoitor față de el, și, în sfîrșit, vede în aceasta un mijloc de a înfrîna pe tătari".

În cele din urmă, la Oceacov s-a ajuns la stabilirea unor condiții despre care Barnovschi scria: „ne-am aranjat în așa fel, încît negocierile începute să nu fie inutile", iar raportul asupra lor se încheia cu fraza: „Domnul Moldovei s-a pus chezaș pentru tot ce a promis pașa". La 15 octombrie, Miron vodă, revenit în Iași, trimitea regelui polon o frumoasă scrisoare, exprimîndu-și nădejdea „că lucrurile ce voi fi îndeplinit vor dura ani lungi și fericiți, spre slava celui Prea Înalt și pentru răspîndirea binefacerilor unei păci trainice și de nezdruncinat".

Numai că, în timp ce Barnovschi se străduia să împace adversari de neîmpăcat, şi să aducă liniştea la hotarele Moldovei — atît de pîrjolită de multele înfruntări care aveau loc pe teritoriul său între oştirile străine — intrigile contra lui se înteţeau. Lui Barnovschi i-au căzut în mînă scrisori deale principelui transilvan, Gabriel Bethlen (1613-1629), către poloni şi către tătari, aţîţîndu-i pe unii împotriva celorlalţi şi pe aceştia toţi împotriva Porţii. Asemenea incitări puteau dărîma aranjamentele — şi aşa destul de fragile — puse la cale de Barnovschi.

Alungat de tătari din ordinul hanului în funcţie, Şahin Ghirai — protejatul lui Barnovschi — se refugiase în Polonia, şi Miron vodă insista mereu ca el să nu fie predat Porţii. Într-o bună zi, însă, un sol al lui Barnovschi şi unul al lui Şahin trimişi către cazaci au fost prinşi de turci; scrisorile lor au ajuns la Poartă. Şi atunci a început să se scrie acolo răbojul „păcatelor" domnului român.

Un program general de redresare

De la moartea lui Ieremia Movilă, în 1606, rivalităţile dintre diverşii pretendenţi la tron, întreţinute de puterile care-şi disputau influenţa în Moldova, duseseră la crearea unor adevărate partide boiereşti, iar schimbările domnilor începuseră să echivaleze cu schimbări de regim politic, fiecare domn adus la putere de o partidă, persecutînd pe partizanii predecesorului său; consideraţi **haini, hicleni,** adică trădători, aceştia erau supuşi la cazne, li se confiscau proprietăţile, şi, în unele cazuri, erau chiar suprimaţi. Un asemenea procedeu ar fi dus, cu timpul, la ruinarea marilor familii şi la risipirea marilor domenii care constituiau — şi vor constitui din ce în ce mai mult, în deceniile care vor urma — baza producţiei economice a ţării. Împotriva unor asemenea practici, Barnovschi a luat măsuri ferme.

Ştirile cronicii lui Miron Costin, alăturate celor desprinse din documente, permit afirmaţia că el a propus sfetnicilor săi un program general de redresare a ţării. Marile frămîntări din perioada anterioară domniei sale, ca şi aspra politică fiscală a lui Radu Mihnea, veşnic în căutare de bani pentru „podoaba curţii", avuseseră şi o altă urmare: depopularea satelor, prin fuga vecinilor (ţăranii dependenţi, iobagii). De aici, o întreită influenţă negativă: asupra producţiei, prin reducerea braţelor de muncă, asupra vistieriei, prin reducerea masei de impozabili, şi asupra situaţiei demografice, care, la rîndul ei, afecta şi potenţialul militar al ţării. Se impuneau măsuri grabnice deci, şi unele dintre cele mai însemnate acte administrative ale noului domn au avut în vedere tocmai această stare de lucruri. Astfel, chiar din primele luni de domnie, Miron vodă a trimis „cărţi", chemînd pe foştii vecini fugiţi, să se aşeze în anumite sate, acordîndu-li-se unele privilegii: scutiri sau reduceri de biruri şi munci, exceptarea de la impunerile excepţionale (în contul satelor sau sătenilor care nu-şi plăteau datoriile) etc. „Şi oamenii ce vor hi ieşit din ţara domniei mele — se spune într-un asemenea document — printr-alte ţări, de bogate nevoi, sau de nescareva greşeli, ce vor hi greşit, toţi să aibă a veni la silişte la Murgeşti". Aşezările repopulate astfel se numeau „slobozii". Uneori, în acest scop erau chemaţi şi români de dincolo de hotarele Moldovei. Astfel, postelnicul Enache Catargiu, caimacamul din vara lui 1627, scria, în primăvara aceluiaşi an, că a adus în satele de pe moşiile sale „munteni din Ţara Românească".

Asupra maselor de ţărani iobagi continuau să apese toate obligaţiile în muncă şi bani. Crearea „sloboziilor" nu putuse uşura nici viaţa ţăranilor, după cum nu soluţionase integral nici problema iobagilor fugiţi de pe moşii. „Aşezămîntul" (un fel de decret) elaborat de un mare sfat, ţinut de domn la 16 ianuarie 1628 cu reprezentanţii clerului şi cu boierii de toate treptele, a stabilit trei categorii de măsuri faţă de iobagii fugiţi, în funcţie de data fugii lor: „vecinii ce vor hi duşi înainte de împăratul" (adică înainte de 1621, anul venirii lui Osman II în Moldova), urmau să fie liberi a merge „unde le va hi voia"; cei fugiţi „de după împăratul încoace", puteau fi căutaţi şi aduşi „înapoi, cine-şi pe la locurile sale", de oriunde s-ar fi sta-

Călăreţ tătar (gravură de epocă)

bilit: „sau în sat domnesc, hie în oraș, hie în sat boieresc, hie în slobozie, hie într-alte sate călugărești". Această măsură a fost luată — după cum arăta P.P. Panaitescu — în favoarea boierimii mici și mijlocii, „al cărei glas a fost deci ascultat în adunare". În fine, vecinii care ar fi fugit după data „așezămîntului" nu trebuiau primiți nicăieri, ci să poată „stăpînul lor a-i lua, ori într-al cui sat îi vor găsi".

Ziditor de țară

S-a făcut simțită nevoia unor noi tîrguri, și Barnovschi însuși a întemeiat unul lîngă Iași; numit, o vreme, „tîrgul lui Barnovschi vodă", el s-a dezvoltat ulterior, devenind tîrgușorul Nicolina, cunoscutul cartier al Iașilor de azi. Tot din inițiativă domnească s-au făcut heleșteie și mori, a fost încurajat comerțul cu vite, peste hotare, ca și extracția păcurii. Datorită acestei înțelepte politici economice, „au vinitu fără zăbavă țara la hirea sa, și pînă la anul s-a împlut de tot bivșugul".

Tot din dorința de a pune ordine în țară, Miron vodă a socotit necesară reglementarea normelor de viață obștească din mănăstiri. Întrunindu-se la Iași, în toamna anului 1626, soborul marilor ierarhi ai țării, în frunte cu mitropolitul Anastasie Crimca, a dat un „așezămînt pentru rînduiala mănăstirilor", înnoit și confirmat în anul următor. Se interzicea călugărilor să aibă avere personală, să facă negoț și camătă. Dispoziții precise priveau alte chestiuni, de la organizarea și administrarea gospodăriei mănăstirilor, pînă la desfășurarea slujbelor religioase.

Aceste două „așezăminte" — cel al vieții călugărești și cel privind starea vecinilor — îl desemnează pe Miron Barnovschi vodă ca un legiuitor a cărui gîndire și activitate în acest domeniu așteaptă, încă, o studiere amănunțită și competentă.

Dispunînd de mijloacele materiale necesare, domnitorul a inițiat și o bogată activitate constructivă: numai în Capitală și în jurul ei, s-a început construcția a patru biserici, trei de către voievodul însuși (Sf. Ioan, Barnovschi și mănăstirea Bîrnova) și una de către cumnatul său, hatmanul Nicoriță. Domnitorul a ridicat biserici noi la Toporăuți, unde fusese îngropat tatăl său, și la mănăstirea Hangu, pe valea Bistriței; a contribuit la terminarea mănăstirii Dragomirna, ctitoria mitropolitului Crimca și a boierilor din familia Stroici (rudele sale), precum și a bisericii moldovenești din Liov, începută încă din 1559, de Alexandru Lăpușneanu. „Mănăstiri și beserici cîte au făcut, așe în scurtă vreme, nice un domnu n-a făcut" — va nota, mai tîrziu, cu admirație, nepotul său Miron Costin. O caracteristică a zidirilor bisericești din această vreme o constituie fortificarea lor; chiar și cele din Iași au fost înconjurate cu ziduri ca de cetate. Activitatea constructivă a voievodului permite să se vorbească, azi, de o epocă artistică, în stare să poarte numele acestui domnitor. Ea formează puntea de legătură între alte două strălucite etape ale artei medievale moldovenești: cea a Movileștilor și cea a lui Vasile Lupu.

Pentru împodobirea unor biserici cu icoane, Barnovschi a trimis, în decembrie 1628, o mare solie, compusă din clerici (în frunte cu arhimandritul Varlaam, viitorul mitropolit) și din cîțiva boieri, la Moscova, unde existau străluciți pictori de icoane. În drum, solii s-au oprit la Kiev, unde conducerea Marii Lavre fusese preluată de vărul lui Barnovschi, Petru Movilă (fiul lui Simion vodă); lui, Varlaam i-a dat un manuscris adus din Moldova, care va sta la baza unei tipărituri din 1630, dedicată lui Barnovschi. Tot cu prilejul acestei vizite, se pare că Varlaam a transmis lui Petru Movilă dorința voievodului său de a introduce în Moldova tiparul. Movilă — care va deveni, peste puțin timp, mitropolit al Kievului și fondatorul Academiei teologice de acolo, însemnat focar de cultură ortodoxă din aceste părți — a înțeles să-l ajute pe vărul său din Moldova, și i-a scris și el, țarului Mihail Feodorovici al Moscovei, stăruind pentru îndeplinirea rugăminților lui Barnovschi. Icoanele au fost comandate, plătite și zugrăvite, dar nu au mai ajuns niciodată în Moldova: patriarhul Moscovei, tatăl țarului, s-a opus predării lor, întrucît — argumenta el — fuseseră pictate „nu după cum se cuvine", adică după canoane, ci după indicațiile lui Varlaam! Amănuntul e interesant și semnificativ pentru personalitatea marelui cărturar de mai tîrziu.

Dovezi... sunătoare, dar înșelătoare

La începutul verii 1629, Barnovschi a părăsit scaunul domnesc. Împrejurările care au pus capăt acestei domnii ce se anunța cu roade atît de frumoase nu sînt încă lămurite. Miron Costin scrie că vizirul ceruse o suplimentare a tributului cu 40 pungi de galbeni, iar Barnovschi „n-a vrut nice într-un chip să priimască, pentru obiceiu să nu facă asupra țării", preferînd să renunțe la tron. S-a presupus — și nu fără oarecare temei — că la mijloc a fost un șantaj politic. Anume, la începutul verii lui 1629 Poarta a ordonat lui Gabriel Bethlen și lui Barnovschi să-și unească oștile cu cele ale lui Cantemir pașa contra lui Șahin Ghirai. Sub motiv că nu-și poate părăsi țara, domnul Moldovei a refuzat să execute ordinul, trimițînd în schimb vreo 500 ostași în tabăra lui Șahin. Un document din 8 iulie arată că această participare, ca și prea strînsele legături cu polonii, au determinat mazilirea lui Barnovschi. E posibil că, pentru a nu denunța sultanului sprijinirea lui Șahin Ghirai, vizirul să fi cerut majorarea tributului cu 40 pungi. Neacceptarea acestui tîrg a pecetluit soarta lui Barnovschi.

Ultimul document intern al acestei domnii s-a emis la 30 august 1629, la Iași. De aici, domnul a plecat la Hîrlău, apoi pe la mijlocul lui septembrie, s-a refugiat în cetatea Hotinului, cu o mică oaste de 100 oameni, conduși de hatmanul Nicoriță. Cîteva zile mai tîrziu, la 22 septembrie, în scaunul de la Iași s-a așezat Alexandru vodă, supranumit Coconul, fiul lui Radu Mihnea. Barnovschi a rămas la adăpostul puternicelor ziduri de la Hotin pînă în martie 1630,

cînd a plecat, întîi în căzăcime, apoi în Polonia. Cîteva încercări de a recuceri tronul, fie prin forţa armelor, cu o mică expediţie condusă de Nicoriţă, fie cu ajutorul cazacilor, i-au arătat că, deocamdată, lucrul era imposibil. Însuşi marele hatman al Coroanei polone, Stanislas Koniecpolski, l-a îndemnat să aştepte, să nu încerce atacuri armate, ci să revină în domnie pe căi legale. Astfel, Barnovschi s-a aşezat, cu mama şi rudele sale, la Ustia, fostul domeniu al lui Ieremia Movilă, pe care îl cumpărase în 1628. Cîteva satisfacţii a avut în această perioadă de bejenie. Ajutoarele acordate bisericii şi tipografiei din Liov rodeau acum; o broşură, apărută în aprilie 1630, i-a fost închinată ca „o primă jerbă a secerişului, primul fruct al muncii întreprinse de tipografia bisericii", cum se spune în dedicaţie. În decembrie, o nouă carte i-a fost închinată — **Octoihul** tipărit după manuscrisul adus din Moldova de Varlaam.

Un an mai tîrziu, în decembrie 1631, Moise Movilă — care succedase lui Alexandru Coconul în aprilie 1630 — a fost mazilit şi înlocuit cu un urmaş grecizat al Muşatinilor, Alexandru Iliaş, a cărui administraţie a nemulţumit toate categoriile sociale — de la marea boierime autohtonă, care se vedea înlăturată de la funcţiile înalte şi bănoase în favoarea clienţilor greci ai domnului, şi pînă la ţărănime, asupra căreia au căzut noi biruri. Pe la sfîrşitul lui 1632, după ce intrase în legătură cu boierii moldoveni şi cu demnitarii Porţii, Barnovschi a început pregătirile pentru plecarea în Moldova. Într-o scrisoare din această vreme, el spune: „am primit zilele acestea un răspuns prielnic de la Poartă, la care trimisesem, între altele, dovezi care sună, şi astfel, fără să calc tocmelile, voi fi aşezat iarăşi în scaun..."

Întoarcerea sa era aşteptată cu mai multă bucurie de boierimea mică şi mijlocie, decît de cea mare, care se temea de el; nu degeaba scrisese, imediat după alungarea sa în 1629, însuşi marele logofăt că „în timpul domniei lui, noi, boierii, n-am putut avea nici atîta libertate [...] şi totdeauna am fost în bănuială înaintea sa, neprimind sfatul nostru".

O mare răscoală, a boierimii şi claselor de jos, a dus la alungarea lui Alexandru vodă Iliaş, în aprilie 1633, după care s-a întrunit sfatul pentru alegerea unui nou domn. O parte din boieri îl voiau pe Lupu vornicul (viitorul Vasile Lupu), care aţîţase la răscoala împotriva grecilor şi a lui Alexandru Ilîaş, urmărind el însuşi tronul, iar altă parte — pe Miron Barnovschi, pe care, din şiretenie, îl indicase şi Poarta. Lupu vornicul „au stătut şi el la sfatul acela", votînd pentru Barnovschi, dar trimiţînd, în ascuns, demnitarilor otomani, scrisori cu acuzaţii la adresa domnului.

Cînd vestea realegerii sale a sosit la Ustia, Barnovschi a anunţat pe regele polon şi sfetnicii săi şi a pornit imediat spre ţară. Un nobil polon l-a întrebat, atunci, de ce schimba „viaţa fără grije, pe viaţa cu grije şi cu cumpănă", căci „ce i-ar lipsi, fiindu ca şi un domnu în ţara lor, fără grije, cu tîrguri, cu sate". La care domnul a răspuns: „Dulce este domniia de Muldova!". „Iară şi obedzăle turceşti încă sînt grele", i-a replicat nobilul polon.

La 27 aprilie 1633, Miron vodă era deja la Iaşi. Pentru confirmare, însă, trebuia să plece la Poartă. Fusese chemat, la aceeaşi ceremonie, şi Matei vodă Basarab, şi el proaspăt aşezat în scaunul Ţării Româneşti, dar se întorsese repede cu steagul de domnie — alt şiretlic al Porţii, pentru atragerea lui Barnovschi. Nebănuind ce-l aştepta în capitala otomană, domnul Moldovei a pornit la drum, cu „mulţime de boieri, şi fruntea curţii, preoţi, călugări" şi „gloate de ţară".

La Bucureşti, alaiul domnesc a făcut popas la curtea lui Matei Basarab, care i-a destăinuit tot ce aflase la Istanbul despre intrigile ţesute împotriva sa. Pe la mijlocul lui iunie, domnul Moldovei a sosit, cu alaiul său, la Istanbul, fiind găzduit la Bogdan Serai. În cursul unei audienţe la vizir, domnitorul a fost arestat

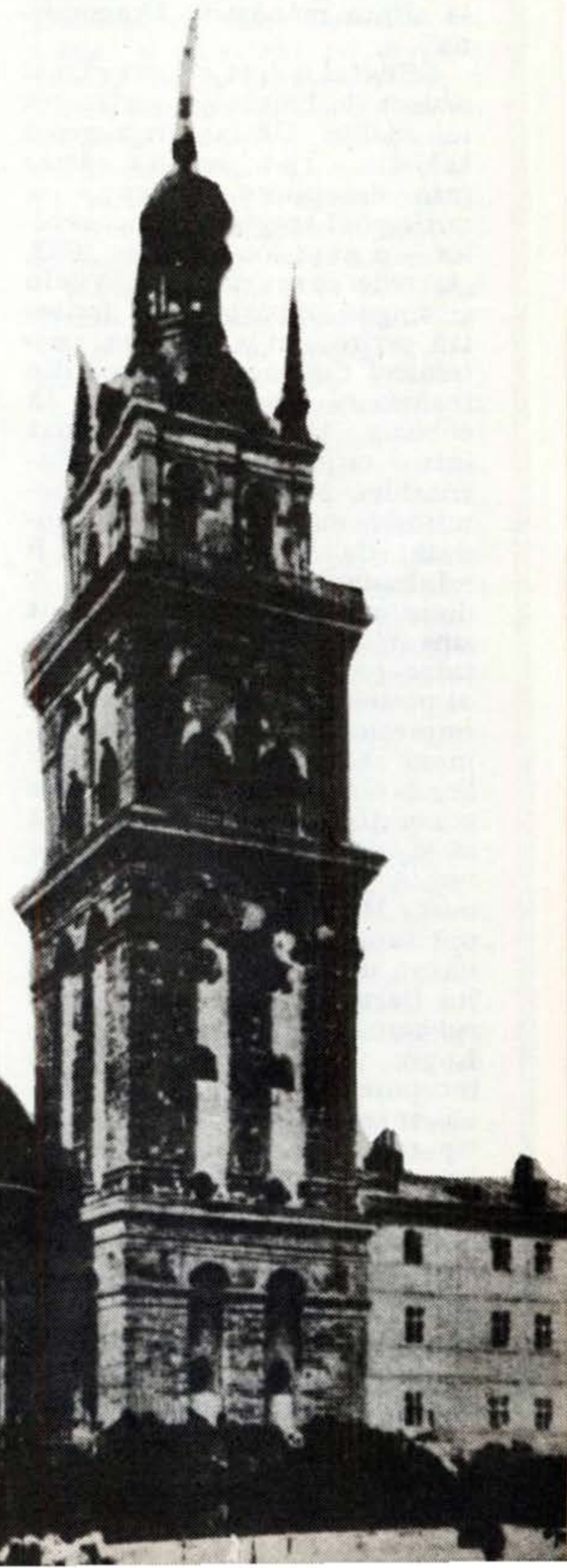

Biserica moldovenească din Liov

și trimis în închisoare; l-au urmat, curînd, și boierii cei mari. În temniță, Barnovschi și-a scris testamentul — sub forma unei scrisori către prieteni și rude — unul din cele mai frumoase acte de acest gen rămase de la voievozii noștri. Documentul — scris în românește — redă întreaga frămîntare a unui om care se știa condamnat la moarte și expune amănunțit dorințele voievodului; executori testamentari au fost numiți cumnatul domnului, vornicul Gavrilaș Mateiaș, și postelnicul Iancu Costin, căsătorit cu o nepoată a sa: „De ni să va prilejui moarte aice [...] să pue acești boieri nevoință, să nu-mi zacă oasele în păgînătate, ce să le aducă în țară, să le îngroape la sfînta mănăstire Dragomirna".

Sfîrșitul a fost cel prevăzut: acuzat de hainie — susținerea lui Șahin Ghirai, retragerea la Ustia — i s-a hărăzit moartea prin decapitare. Execuția — anticipînd tragedia Brîncovenilor — a avut loc la 2 iulie 1633, „la vederea divanului, prăvindu și singur împăratul pe feriastră perirea lui". Noaptea, postelnicul Costin a fost scos din închisoare, îngăduindu-i-se să coboare trupul descăpățînat într-o criptă din biserica Patriarhiei. Nu se știe dacă osemintele au fost scoase, vreodată, de acolo, pentru a fi reînhumate la Dragomirna. A doua zi, Costin s-a înapoiat singur la închisoare; demnitatea și spiritul de solidaritate al postelnicului moldovean i-au impresionat pe dregătorii otomani. Sultanul însuși, domolit, a ordonat ca boierii să fie eliberați și să li se permită să-și aleagă domn pe cine ar voi. A fost ales, pentru a doua oară, Moise Movilă. Dar, peste opt luni, istoria a pus ca adevărat moștenitor și urmaș al lui Barnovschi tocmai pe boierul care îi urzise căderea. Vasile Lupu va termina bisericile începute de Miron vodă și le va înzestra bogat, va aduce tiparul și, ajutat de Petru Movilă, va înființa un colegiu academic, va da Moldovei o carte de legi, concepută de mitropolitul Varlaam, va reașeza biserica moldoveană în drepturile ei — într-un cuvînt, va desăvîrși tot ce Barnovschi începuse sau doar gîndise.

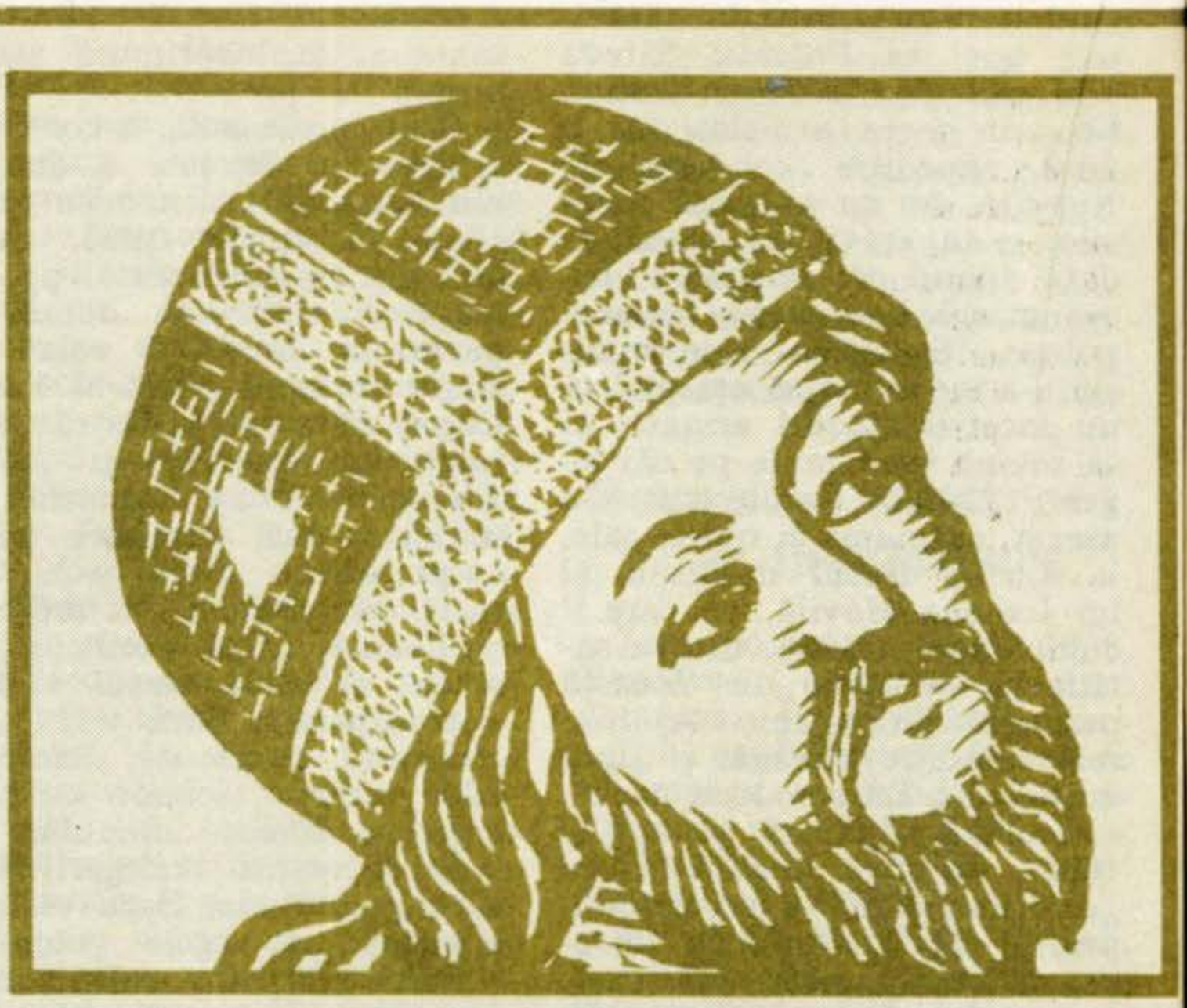

ANASTASIE CRIMCA

G. ȘTEFAN

O carieră dintre cele mai frumoase și cu realizări dintre cele mai bogate a fost rezervată principalului colaborator al lui Miron vodă Barnovschi, mitropolitul Anastasie Crimca, artist al culorii, prin care miniaturistica românească a atins noi culmi. Familia în care a venit pe lume aparținea orășenimii bogate din Suceava și avea înrudiri în marea boierime moldoveană a vremii.

Prima mențiune a viitorului mitropolit datează din 24 februarie 1587, cînd Petru vodă Șchiopul a răsplătit pe „Ilie diacul, fiul Crimcoaei din Suceava", cu seliștea Ungurașii pe apa Sucevei, pentru „dreapta și credincioasa lui slujbă către noi, la greutățile noastre, cînd au intrat în pămîntul nostru acei făcători de rău cazaci". E vorba de una din numeroasele incursiuni cazăcești care au tulburat domnia acestui voievod; în respingerea ei, Ilie Crimca — pe atunci diac, adică scriitor de acte — pare să se fi ilustrat în chip deosebit, de vreme ce a meritat o răsplată domnească. Datorită unei confuzii, s-a socotit că, în perioada 1588-1591, Crimca ar fi fost egumenul mănăstirii Galata; în realitate, la vremea aceea, viitorul mitropolit nu era nici măcar călugărit: o însemnare pe un manuscris — neobservată pînă acum de specialiști — arată că, la 26 martie 1599, Ilie era încă „slujitor în preoție" la biserica Înălțării din Suceava. 15 luni mai tîrziu, cu numele schimbat în Anastasie, el depunea — ca **episcop ales** de Rădăuți — jurămîntul de credință față de Mihai Viteazul, în calitatea acestuia de domn al Moldovei.

Putem presupune, pe baza acestor puține știri, că, în intervalul martie 1599-iunie 1600, Crimca s-a călugărit la Putna, sub numele Anastasie, iar atunci cînd Mihai Viteazul a hotărît înlocuirea înalților ierarhi moldoveni, fugiți cu Ieremia Movilă, el a fost găsit demn — datorită aleselor sale însușiri morale și cărturărești — de a urca, dintr-odată, în scaunul episcopal.

Păstoria lui Anastasie Crimca la Rădăuți a durat foarte puțin, pînă în septembrie 1600, cînd, odată cu întoarcerea lui Ieremia Movilă, a revenit și fostul titular al eparhiei.

Retras, poate la Putna, Crimca a inițiat, împreună cu marele logofăt Luca Stroici și marele vistier Simion Stroici, rudele sale, zidirea mănăstirii Dragomirna, construindu-se întîi în 1602, o biserică mică, după vechiul model moldovenesc (azi biserica cimitirului de la Dragomirna). Alegerea sa ca episcop de Roman (1605) l-a îndepărtat, pentru puțină vreme, de această ctitorie, la care a putut continua lucrul după ce, la sfîrșitul lui 1607 sau începutul lui 1608, a devenit mitropolit al Moldovei. În 1609, el a făcut unele daruri mănăstirii Dragomirna, care, însă, nu va fi desăvîrșită decît după aproape două decenii, cu sprijinul lui Miron vodă Barnovschi.

În prima etapă a păstoriei sale, Anastasie Crimca, a început să se ocupe de copierea unor cărți necesare slujbelor religioase, reintroducînd — după mai bine de un secol de uitare — obiceiul împodobirii manuscriselor cu miniaturi. Se consideră că un **Tetraevanghеliar** din 1607, în filele căruia este reprezentat Ieremia Movilă cu familia sa, ar putea constitui începutul bogatei activități artistice a mitropolitului Crimca. O adevărată școală de copiști și miniaturiști s-a format în jurul său. Produsele ei artistice — între care e foarte dificil de separat creația maestrului de cea a ucenicilor — se caracterizează printr-o exprimare și o tratare liberă a temelor religioase (ceea ce explică și icoanele pictate la Moscova nu după canoane, ci după indicațiile lui Varlaam, trimis acolo de Barnovschi și Anastasie Crimca).

Inspirate din picturile bisericilor moldovene, miniaturile școlii de la Dragomirna înfățișează scenele biblice în straie românești, dacă se poate spune așa, folosind o gamă cromatică în care alternează tonurile delicate și cele violente. O mare atenție acordau artiștii acestei școli portretului; chipul mitropolitului se întîlnește frecvent în paginile manuscriselor cu miniaturi. Pe pergamentul cărților sau pe ferecătura lor de argint sînt reprezentați și unii voievozi; astfel, s-a păstrat chipul lui Constantin Movilă (1607-1611) și al lui Ștefan Tomșa II (1611-1615; 1621-1623). De cel din urmă l-a apropiat simpatia — pe care curînd și-o va materializa — pentru păturile de jos ale poporului, căci Tomșa era — cum spune un izvor contemporan — „bun mai ales pentru săraci, dar aspru pentru boieri, pentru că aceștia erau nedrepți către sărăcime". Așa se explică și încrederea pe care acest domnitor a arătat-o mitropolitului Crimca, încredințîndu-i conducerea unei solii pentru încheierea tratatului de pace cu Polonia după lupta de la Cornul lui Sas (1612). O sarcină asemănătoare i-a încredințat Radu vodă Mihnea în septembrie 1616, cînd a trebuit să stabilească, împreună cu cîțiva boieri, condițiile unei convenții de graniță cu regatul polon, după lupta de la Dracșani (aceste două lupte au dus la căderea Movileștilor[1]).

La scurt timp după ultima misiune diplomatică, un conflict pare să se fi deschis între mitropolit și domnitor, căci, la începutul verii lui 1617, Crimca a fost înlocuit cu un anume Teofan. S-ar putea să fie vorba de opoziția lui Crimca față de obiceiul, tot mai frecvent practicat, de a pune bisericile și mănăstirile moldovenești sub tutela ierarhilor de la Locurile Sfinte. O confirmare a acestei ipoteze o constituie așa-zisul său testament — o notă pe un manuscris, redactată încă din 1610 — și care arată ostilitatea sa față de obiceiul amintit: „nu cumva să cuteze cineva, din domnitori, ctitori sau boieri din neamul nostru, a închina mănăstirea noastră [Dragomirna] Sfîntului Munte sau Ierusalimului, ori a o da sub autoritatea vreunui patriarh sau mitropolit sau a schimba pe călugării din țara Moldovei [aflători în mănăstire] sau a le pune egumen din mănăstire străină".

Doi ani mai tîrziu, în primăvara lui 1619, Crimca a fost rechemat la cîrma Mitropoliei Moldovei de către noul domn, Gaspar Grațiani (1619-1620), cu care a rămas în relații foarte bune. Imediat după revenirea în scaunul mitropolitan, Crimca a împărtășit domnitorului dorința sa de a construi la Suceava un spital — o **bolniță,** cum se spunea pe atunci; îi trebuia doar terenul. La 16 mai 1619, Gaspar Grațiani i-a dăruit un loc în mijlocul orașului Suceava, unde să poată ridica bolnița „pentru cei săraci și neputincioși și șchiopi și orbi, și alții cari vor să se odihnească tot aciia, acolo, într-acel spital". Domnul a avut grijă să asigure și veniturile necesare întreținerii și funcționării acestui așezămînt — primul de acest gen în Moldova — hotărînd, în aprilie 1620, ca, din venitul unei mori a Dragomirnei, „să aibă grijă să dea la bolniță, la săracii din tîrgul Suceava, cît va fi voia egumenului, căci acea bolniță a fost făcută, în numele lui Dumnezeu, de ctitorul sfintei mănăstiri, părintele și rugătorul nostru, chir Anastasie Crimcovici, mitropolit de Suceava".

Dar cel cu care acest prelat, însuflețit de idealuri artistice și umanitare, a colaborat în cele mai bune condiții a fost Miron vodă Barnovschi: îl cunoștea încă de pe vremea cînd era doar boier și, pe deasupra, se înrudea cu el, prin familia Stroici. Așa se explică de ce Miron vodă a acceptat să ia asupra sa terminarea splendidei ctitorii de la Dragomirna. Acolo, cum a scris cunoscutul istoric de veche artă românească George Balș, nici o piatră nu a rămas neîmpodobită. Mănăstirea a fost înconjurată cu ziduri puternice, cu turnuri și contraforți, iar deasupra turnului de la intrare s-a pus o pisanie amintind de cele din vremea lui Ștefan cel Mare și Petru Rareș; din această pisanie se vede că lucrările s-au terminat la 30 august 1627, pe cînd domnitorul era la Oceacov, ca mediator între turci și poloni.

Despre împrejurările morții lui Crimca avem mărturii contemporane. Un călător străin, misionarul franciscan Paolo Bonnicio, a relatat că, fiind primit în audiență de vodă Barnovschi, a avut un incident cu mitropolitul, căruia a refuzat să-i facă închinarea cerută de acesta; „dar — adaugă Bonnicio, cu o umbră de satisfacție, foarte puțin creștinească... — nu au trecut nici patru zile, că **a și murit, pe neașteptate, în fața domnului Barnovschi**". Moartea strălucitului artist a impresionat pe contemporani, dintre care unul a însemnat pe o carte că „în anul 7137 [1629] luna ianuarie 19, la Curtea din Iași, **a murit, năprasnic și iute, în fața domnului său,** arhiepiscopul Anastasie mitropolit [...] și l-au îngropat la mănăstirea sa nou zidită Dragomirna". A fost al doilea ctitor care și-a aflat acolo locul de veci, după Luca Stroici; al treilea ctitor, Miron Barnovschi, deși a dorit foarte mult să fie îngropat acolo, a rămas, după toate probabilitățile, în pămînt străin.

Mormîntul lui Anastasie Crimca la Dragomirna a dispărut în tulburările veacurilor care au urmat. Au rămas să-i perpetueze amintirea operele sale de artă, neasemuitele miniaturi de pe manuscrise, în care a turnat o nemăsurată dragoste pentru țara și neamul său.

---

[1] Vezi **Magazin istoric,** nr. 6/1973.

AȘA S-AU NĂSCUT STATELE UNITE ALE AMERICII

WINSTON CHURCHILL

Semnarea Tratatului de alianță cu Franța la 6 februarie 1778[1], a marcat pentru americani intrarea în cea de-a doua și ultima fază a războiului lor împotriva Angliei. Spre deosebire de prima etapă, cînd luptele principale se dăduseră în coloniile nordice, în această fază teatrul de operații militare s-a aflat mai ales în zonele de centru, vest și sud, deși acțiunile navale ale francezilor au creat amenințări serioase pentru marea bază britanică de la New York.

Așa cum se va vedea, în relatarea lui Winston Churchill se afirmă că în primii trei ani ai acestui interval, forțele armate ale lui Washington nu au înregistrat decît un singur succes de seamă — acela de a continua să existe. Pentru a fi mai exacți, am spune că ele au continuat nu numai să existe, ci și să reziste. După cum se știe, la izbucnirea ostilităților, nu exista o armată comună tuturor **celor 13 colonii, ci numai grupări locale de miliției — toți voluntari, care slujeau doar pe timp limitat, fără deprinderea unei discipline severe și a unor campanii de durată. Washington s-a plîns în repetate rînduri de ei: „Miliției îți vin, nu știi cum; pleacă, nu știi unde; îți consumă proviziile; îți golesc depozitele; și te lasă baltă în momentul cel mai critic".**

[1] Vezi Magazin istoric, nr. 4/1976

Glumeț exagerate, învinuirile nu erau însă cu desăvîrșire lipsite de temei. Formulîndu-le, comandantul suprem urmărea să obțină, din partea Congresului, sprijinul material necesar pentru a închega o armată regulată, care să funcționeze ca atare în tot cursul războiului. Adresîndu-se legislatorilor care proclamaseră independența coloniilor, Washington le scria: „Pentru a familiariza un bărbat cu îndatoririle ostășești este nevoie de timp. A aștepta din partea unor recruți neinstruiți și nedisciplinați aceleași rezultate ca din partea unor soldați călîți în lupte înseamnă a aștepta ceva ce nu s-a mai întîmplat niciodată, ceva ce nu se va mai întîmpla, probabil, niciodată".

Delegații la Congres nu s-au grăbit, însă, să-i pună la dispoziție fondurile trebuincioase armatei care era necesară unei victorii clare asupra britanicilor. Unii dintre ei, începînd să se îndoiască de șansele unei asemenea victorii, pierdeau din ce în ce mai mult din ardoarea lor revoluționară. Alții se temeau de riscul transformării unei oștiri permanente într-un instrument prin care Washington să-și impună dictatura personală. Alții, în sfîrșit, nu acceptau — nici în numele lor personal, nici în numele celor pe care-i reprezentau — sacrificiile materiale impuse de crearea și întreținerea unei armate regulate. Caracteristică, în această privință, este indignarea unuia dintre delegați, care declara: „Credeți

că voi consimți să împovărez cu impozite pe alegătorii mei, cînd putem da poruncă tipografului să ne facă o căruță cu bani, din care o testea va fi suficientă pentru a plăti totul?"

Din fericire pentru destinul Americii revoluționare, oamenii de rînd s-au dovedit mai puțin meschini decît unii dintre conducătorii lor. Muncitorii din ateliere au acceptat să lucreze neplătiți luni în șir, fermierii și-au cedat grînele în schimbul unor bonuri de rechiziții lipsite de orice valoare, femeile și-au dăruit modestele podoabe pentru a se cumpăra arme din străinătate. Și astfel, oștirea lui Washington a continuat să existe, devenind treptat armata care avea să dobîndească victoria finală.

Printre evenimentele menționate de Churchill în episodul de față se numără și succesul obținut într-o ciocnire navală de John Paul Jones (1747-1792), considerat de istoricii militari americani drept „primul amiral al S.U.A.". Trebuie adăugat că Jones a făcut și o tentativă, îndrăzneață dar nereușită, de a... debarca în Anglia, atacînd portul Leith. Trebuie adăugat, mai ales, că temerarul comandant a fost răsplătit cu multă ingratitudine de către cercurile conducătoare ale tinerei republici de peste Atlantic, care nu i-au mai încredințat nici o navă în cursul războiului. Victimă a unor insidioase intrigi, el a fost trimis cu misiuni comerciale în Franța. Jones a ajuns și în Rusia, unde împărăteasa Ecaterina II cea Mare dorea să-și modernizeze flota militară. Dar și acolo l-au urmărit invidia și calomnia: victoriile sale asupra marinei otomane în Marea Neagră, minimalizate de rivali, nu i-au atras încrederea țarinei și, pînă la urmă, el a trebuit să părăsească Petersburgul. Cu sănătatea zdruncinată și cu moralul minat, John Paul Jones a murit la Paris, în vîrstă de numai 45 ani.

Nicolae MINEI

Pe fronturi — situație nedecisă

În aprilie 1778, douăsprezece nave de linie franceze — care, împreună cu fregatele[1] ce le însoțeau, totalizau 800 tunuri și 4 000 soldați la bord — au ieșit din portul Toulon. Aflînd că se îndreptau spre America de Nord, Clinton și-a dat seama că sarcina lui imediată și vitală era de a împiedica pe inamic să ocupe principala bază navală britanică de la New York. Pierderea portului sau chiar instituirea unei blocade la vărsarea Hudsonului ar fi pus în primejdie întregul său dispozitiv din Lumea Nouă.

În consecință la 18 iunie, el a părăsit Philadelphia și, cu 10 000 soldați, a străbătut în marș forțat fosta colonie New Jersey. Dispunînd de efective aproximativ egale, ca urmare a recrutărilor de primăvară, Washington a pornit în urmărire, pe o direcție paralelă. Lîngă Montmouth Court House[2] a avut loc o ciocnire confuză[3], unde Clinton i-a respins pe americani, dar cu grele pierderi și ajungînd la New York abia la începutul lui iulie.

Era exact ultimul moment, căci curînd, în largul coastei, și-a făcut apariția flota franceză, comandată de d'Estaing[4]. În întîmpinarea acesteia a ieșit escadra amiralului Howe: vreme de zece zile cele două grupări au manevrat în apropierea portului. Francezii au încercat zadarnic să ocupe Rhode Island[5], iar Howe a respins toate tentativele de debarcare ale inamicului[6]. În toamnă, d'Estaing a renunțat la intențiile sale inițiale, îndreptîndu-se spre Indiile Occidentale. Dar și acolo Clinton a reușit să-i dejoace planurile, trimițînd de urgență trupe la St. Lucia, unde francezii au ajuns prea tîrziu pentru a le mai intercepta: insula, importantă pe plan strategic, a devenit o bază britanică[7].

Intervenția „corsarului" Jones

Aceste succese nu puteau ascunde, totuși, adevărurile fundamentale: proiectata campanie a lui Clinton în sud suferise o amînare de un an, iar britanicii nu mai erau stăpînii necontestați ai mărilor. Flota franceză controla Canalul Mînecii, punînd piedici transporturilor engleze de trupe și materiale, împotriva cărora corsarii din Noua Anglie duceau și ei un război susținut și rentabil.

Treptat, operațiile militare din America au scăzut în intensitate. Deși la 29 decembrie, 3 000 soldați ai lui Clinton au ocupat Savannah, el și-a putut aplica doar în parte planul de a folosi orașul ca bază de operații împotriva răzvrătiților din sud, nefiind în stare să intervină în înverșunatul război civil izbucnit acolo între loialiști și patrioți.

---

[1] **Fregată** — pe atunci navă militară cu pînze și tunuri la ambele borduri, folosită cu precădere în misiuni de recunoaștere sau de escortă.

[2] Vezi harta publicată în nr. 3/1976. Localitatea se numește astăzi Freehold (statul New Jersey).

[3] Lupta a avut loc la 28 iunie 1778 și vina înfrîngerii a purtat-o generalul american Charles Lee care, în plină desfășurare a atacului, a ordonat retragerea. Judecat ca trădător de Curtea Marțială, el a fost achitat, în ciuda unor antecedente compromițătoare: capturat în 1776, colaborase cu englezii împotriva propriilor sale forțe dar, eliberat printr-un schimb de prizonieri, fusese reintegrat în același grad.

[4] Amiralul **Charles Hector, conte d'Estaing** (1729-1794) avea să moară ghilotinat, ca dușman al Republicii Franceze.

[5] **Rhode Island** — cea mai mare insulă a statului omonim (circa 15/3,5 mile), la intrarea în golful Narragansett, avînd ca port principal Newport.

[6] Eșecul francezilor în fața Newportului se datorește parțial și unei violente furtuni care le-a risipit formația.

[7] **St. Lucia** — insulă în Marea Caraibilor (233 mile pătrate). Englezii încercaseră să o colonizeze încă din sec. XVII, fiind însă izgoniți de populația autohtonă care a rezistat cu dîrzenie pînă în 1803, cînd s-a instaurat ferm dominația britanică.

În aceeași situație nedecisă s-a scurs și anul 1777. O bucată de vreme, Lumea Nouă a încetat să mai fie principalul teatru de război al lumii[1].

Ambele tabere din America erau vlăguite: răsculații din cauza unor serioase dificultăți financiare, englezii din lipsă de întăriri. Obsedat de teama unei invazii franco-spaniole, guvernul de la Londra a reținut în metropolă trupele destinate lui Clinton. La rîndul lor, francezii au înțeles că pentru a ieși victorioși în America, trebuiau să înfrîngă Anglia pe mare, ceea ce, în orice caz, era mai pe placul guvernului de la Versailles decît sprijinirea directă a unor republicani răsculați. În acest stadiu, cu excepția unui mic număr de voluntari, miniștrii lui Ludovic XVI nu au trimis peste Atlantic ajutor militar propriu-zis, dar imensele cantități de arme și veșminte furnizate au permis americanilor să reziste în continuare.

În iunie 1779, conflictul s-a extins prin antrenarea unei alte puteri europene: diplomația franceză a convins Spania să declanșeze și ea ostilitățile împotriva Angliei. Aceasta a primit noi lovituri: comunicațiile sale prin Mediterana erau primejduite iar, peste cîteva luni, a început asediul Gibraltarului[2]. Dincolo de Atlantic, se anticipa o incursiune a spaniolilor în Florida, iar portul New Orleans servea drept bază corsarilor americani, care dezorganizau legăturile comerciale ale Londrei cu Antilele.

Un astfel de corsar, căpitanul John Paul Jones, de obîrșie scoțiană, a căpătat de la francezi o veche corabie comercială, transformată în navă militară și numită **Bonhomme Richard.** În septembrie 1779, în fruntea unui echipaj de diverse nații și însoțit de trei vase mai mici, Jones a intrat în Marea Nordului. În largul capului Flambsrough, interceptînd un convoi comercial care venea din Marea Baltică, el a atacat imediat navele militare britanice de escortă, **Serapis** și **Scerborough.** Corăbiile civile au scăpat nevătămate, dar, în seara de 23 septembrie **Serapis,** superioară ca structură, armament și blindaj, a angajat lupta. Jones s-a postat pe o direcție paralelă, începînd să tragă și el imediat. Toată noaptea cele două nave s-au ținut reciproc sub o ploaie de ghiulele care au provocat ambelor o serie de incendii simultane. Spre ziuă, pulberăria lui **Serapis** a sărit în aer, ucigînd numeroși marinari, scoțînd din uz tunurile și silindu-l pe căpitan să capituleze. Dar **Bonhomme Richard** suferise și el asemenea avarii, încît s-a scufundat peste două zile.

În tot acest timp, armata lui Washington fusese incapabilă de orice acțiune, nefăcînd altceva decît să-l „păzească" pe Clinton. Dar simplul fapt că și-a păstrat forțele de-a lungul acestor ani a constituit, probabil, cea mai importantă contribuție a lui Washington la cauza revoluției. Nici un alt conducător american nu ar fi reușit una ca asta. În ziua de 26 decembrie, Clinton, decis să-și mai încerce odată norocul în recucerirea coloniilor sudice, a pornit pe calea mării spre Carolina de Sud împreună cu 8 000 soldați. Stimulat și de vestea că flota franceză fusese învinsă în Indiile Occidentale de amiralul Rodney[3], el a înregistrat cîteva succese. Vremea rea l-a întîrziat și asediul orașului Charleston nu a început decît în ultimele zile ale lunii martie, dar, în 1780, orașul a căzut: 5 000 soldați s-au predat, în cadrul celui mai mare dezastru militar înregistrat pînă atunci de americani.

Trădarea de la West Point

Apoi norocul s-a întors împotriva lui Clinton. Deși cucerise o bază importantă, el nu avea de-a face cu o armată regulată, ci cu grupări de partizani, care îi hărțuiau liniile de comunicații și ucideau pe loialiști. A devenit evident că britanicii aveau nevoie de o imensă armată pentru a ocupa și pacifica țara. Din nou, însă, au intervenit forțele navale. Zvonuri despre trupe franceze care traversau Atlanticul l-au determinat pe Clinton să se înapoieze în grabă la New York, lăsîndu-l pe Cornwallis, locțiitorul său, să se descurce cum o știi mai bine în sud. Împotriva acestuia din urmă, Washington a trimis o mică forță, sub comanda lui Gates, învingătorul de la Saratoga. Cornwallis l-a învins în bătălia de la Camden și a pătruns în Carolina de Nord, zdrobindu-i pe partizani acolo unde îi întîlnea; dar, în spatele liniilor lui, toți fermierii se ridicau la luptă. Nu exista nici o concentrare de forțe pe care s-o poată lovi eficient și singurul rezultat al eforturilor sale a fost distrugerea unei părți din recoltă, pe care răsculații ar fi putut-o vinde în Europa, pentru a cumpăra în schimb arme.

În nord, Clinton se afla pentru a doua oară într-o mare primejdie. Într-adevăr, o altă flotă sosise din Franța și, de data aceasta, generalul britanic a ajuns prea tîrziu pentru a mai împiedica debarcarea inamicului. În iulie, peste 5 000 soldați francezi, sub comanda contelui de Rochambeau, au coborît pe țărm la Newport (actualul stat Rhode Island). Gata să intervină, Washington se afla la White Plains, în valea Hudsonului. La comanda fortului West Point, se găsea Benedict Arnold, care condusese expediția din Canada în 1776 și se remarcase în luptele de la Saratoga; în orice clipă, francezii, înaintînd spre interiorul țării, puteau face joncțiunea cu el. New Yorkul, ba-

---

[1] Aluzie la celelalte puncte de pe glob unde englezii se ciocneau de cei trei aliați ai americanilor. În afara amintitelor acțiuni din Canalul Mînecii, francezii și spaniolii au început în 1779, să asedieze Gibraltarul și să pregătească ocuparea Insulei Minorca, din Arhipelagul Balearelor (operația a avut loc în 1782). Trimițînd o escadră navală în Oceanul Indian, Ludovic XVI subvenționa totodată triburile din federația mahratassilor care amenințau de decenii Calcutta, Bombay și alte centre ale Companiei Indiilor Răsăritene.

[2] **Marele asediu** — cum a rămas cunoscut acest episod in istoria Gibraltarului — a debutat lent, în iulie-august 1779. În ianuarie 1780, ca și în noiembrie 1781, englezii au înregistrat unele victorii navale și terestre, dar garnizoana a avut mult de suferit. Asediul a luat sfîrșit, după aproximativ patru ani, la 6 februarie 1783, după semnarea preliminariilor de pace.

[3] **George Brides Rodney** (1718-1792) înregistrase, în prealabil, victorii asupra spaniolilor în largul Capului Finisterre (8 ianuarie 1780) și al Capului St. Vincent (15 ianuarie 1780). În schimb, bătălia navală din Marea Caraibilor nu a fost un succes clar al englezilor, cum afirmă Churchill, ci s-a terminat nedecis (17 aprilie 1780).

Iarna grea s-a adăugat dificultăţilor financiare care afectau oştirea lui Washington

za şi portul lui Clinton, părea pierdut. Dar trădarea i-a favorizat pe englezi. Nemulţumit de o bună bucată de vreme de comportarea patrioţilor, Arnold se căsătorise de curînd cu o loialistă, contractase mari datorii şi primise un blam din partea Curţii Marţiale pentru însuşirea de fonduri publice. Îndoielile sale sporind la vestea înfrîngerii de la Camden, el a oferit lui Clinton să-i predea citadela West Point în schimbul sumei de 20 000 lire sterline. Pierzînd fortul, nu numai că lui Washington i-ar fi fost imposibil să-şi menţină dominaţia asupra văii Hudsonului, dar toate forţele americane s-ar fi aflat în pericol. Văzînd în trădarea lui Arnold singura sa şansă de a restabili situaţia în nord, Clinton a trimis pe tînărul maior André, deghizat, pentru a pune la punct amănuntele capitulării.

La 21 septembrie 1780, pe malul de vest al Hudsonului, André s-a întîlnit, în plină noapte, cu Arnold, care i-a înmînat relatări detaliate şi în scris despre fortificaţii, armament şi depozite, copii ale ordinelor de luptă în caz de atac, precum şi procesul verbal al unui consiliu de război, recent ţinut la West Point. Pe drumul de înapoiere, însă, André a fost capturat de nişte iscoade ale partizanilor şi predat celui mai apropiat comandant american, care a găsit documentele în cizmele maiorului. Nevenindu-i să creadă că Arnold era trădător, comandantul i-a adresat o somaţie cerîndu-i să se explice. Reuşind să scape cu fuga, împreună cu soţia sa, Arnold a fost răsplătit de englezi cu gradul de general şi numit în fruntea unei mari unităţi. Douăzeci de ani mai tîrziu, el avea să moară, în dizgraţie şi mizerie. André a fost executat ca spion, dar, peste patru decenii, autorităţile britanice l-au reînhumat la Westminster Abbey[1].

Curînd după aceea, amiralul Rodney a sosit în largul New Yorkului, blocînd pe francezi la Newport pînă la sfîrşitul sezonului frumos. Apoi el a mai înregistrat o victorie în Indiile Occidentale, unde olandezii făceau un intens negoţ de arme şi muniţii cu coloniile răsculate. În toamnă, odată cu vestea că Olanda a intrat în coaliţia antibritanică, Rodney a primit ordin să ocupe Insula St. Eustatius, centrul acestui trafic. Amiralul a cucerit-o la începutul anului 1781 şi astfel o mare cantitate de muniţii şi provizii, destinate lui Washington, a căzut în mîinile englezilor.

---

[1] Locul de veci al multor monarhi şi altor personalităţi de seamă ale Angliei.

AUSTRIA 1925—1934

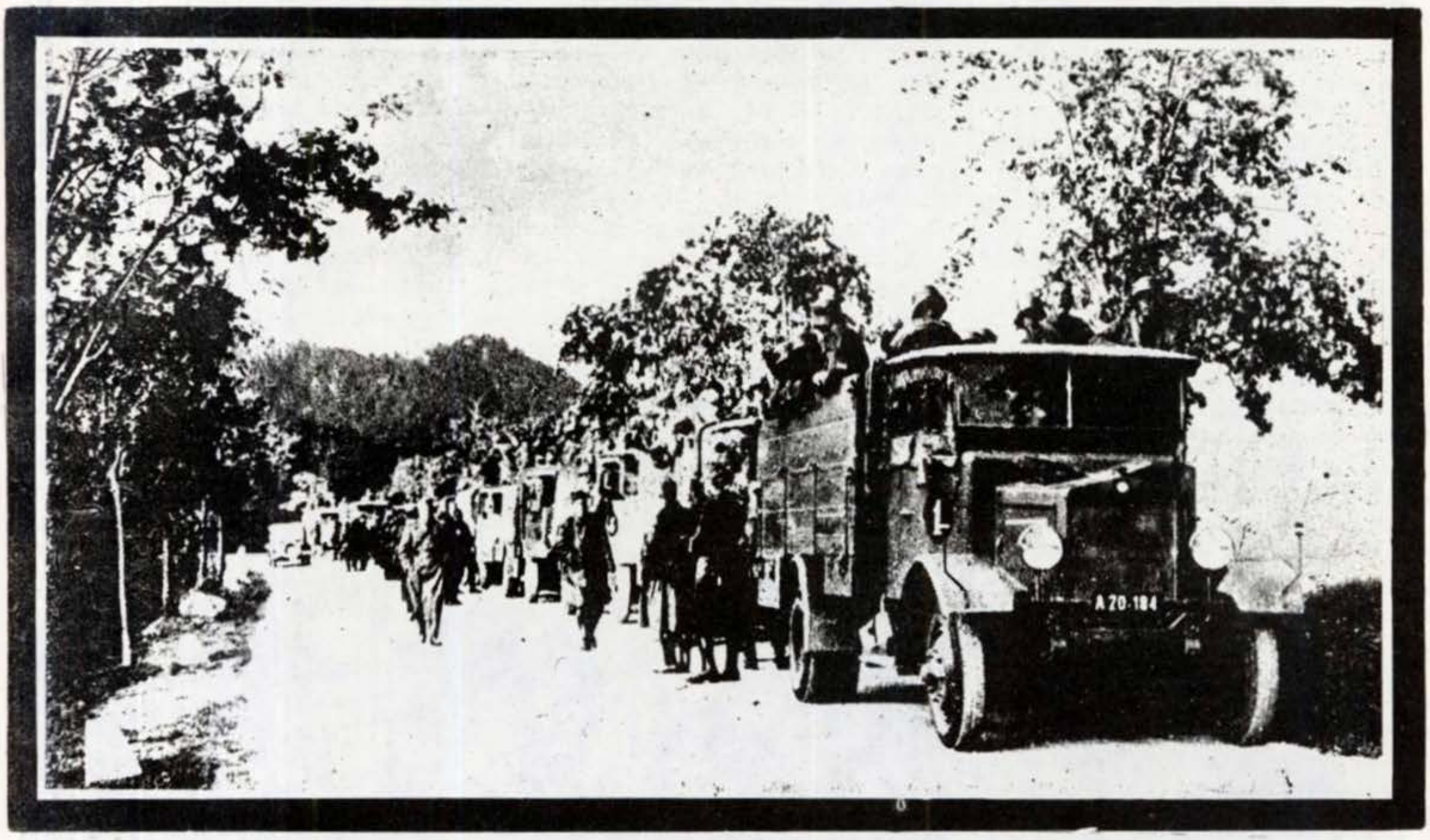

„Autrichelieu" face mărturisiri

GEORGE E. R. GEDYE

În numărul 4/1976 am început publicarea fragmentelor din lucrarea Bastioane căzute, **a publicistului britanic George Eric Rowe Gedye, în care erau redate episoade din viața social-politică a Austriei între anii 1925-1927. Inserăm, în continuare, relatarea altor evenimente petrecute între 1927 și 1931, în care autorul evocă încleștarea tot mai dramatică dintre forțele democratice și grupările politice fasciste, sprijinite de cercuri guvernamentale și de afaceri din această țară.**

Nimeni nu s-a dovedit atît de priceput în a răspîndi legenda „complotului roșu" ca monseniorul Seipel, acest Richelieu al Austriei, „Autrichelieu" cum începuseră să-i spună prietenii, în timp ce dușmanii îl supranumiseră „Cardinalul fără milă", poreclă pe care el însuși o prilejuise declarînd în Parlament că nu poate avea „nici o milă" pentru „criminalii" de la 15 iulie[1].

Întotdeauna Seipel mi-a dat senzația unei ființe născute în afara spațiului și a timpului. Ambițiile sale politice nemăsurate, ascetismul vieții private, însușirea de a-și lovi cu sînge rece adversarii, talentul pentru intrigă, devotamentul exclusiv față de interesele bisericii pe această lume, fiecare trăsătură ar părea tipică pentru unul din marii cardinali-miniștri din secolele monarhiei absolute.

Am avut deseori privilegiul de a mă întreține cu această înaltă față bisericească și întotdeauna am fost deopotrivă de impresionat de inteligența sa strălucitoare, dar și de limitele pe care părea să i le impună dogmatismul religios. La acest lucru contribuia și mediul lui de viață. La apogeul puterii, „Autrichelieu" nu a cunoscut niciodată pompa și fastul exterior cu care se înconjurase celebrul cardinal francez. Deși se afla în permanent contact cu șefi de stat și cu capete încoronate, Seipel mînca, se ruga și dormea în două chilii de la o mănăstire de călugărițe.

Fără să aparțină propriuzis Ordinului iezuiților, monseniorul avea toate caracteristicile atribuite de obicei acestei congregații, considerată a fi creierul politic al Bisericii Catolice. O dovadă este felul în care aborda spinoasa problemă a **Anschluss**-ului. De fiecare dată cînd venea vorba în public despre această chestiune, cuvintele sale nu constituiau un răspuns afirmativ sau negativ categoric.

Într-o zi am fost la sediul Asociației industriașilor austriaci, pentru a lua monsenio-

[1] Vezi **Magazin istoric**, nr. 4/1976.

rului un interviu. Speram că-l voi determina pe acest părinte spiritual al fascismului în versiune austriacă să-mi facă o declarație despre înarmările ilegale ale **Heimwehr**-ului. Cancelarul și-a dat toată osteneala pentru a-mi demonstra că această organizație paramilitară profascistă nu contravenea cu nimic legilor în vigoare. **Heimwehr**-ul, zicea el, nu era decît o grupare patriotică a foștilor luptători, ceva în genul Legiunii britanice[1], cărora le făcea plăcere să se adune din cînd în cînd, să-și pună vechile uniforme și medalii și să defileze. Atît și nimic mai mult. S-a străduit să mă convingă că, realmente, făceam un deserviciu Austriei, dînd impresia în articolele pe care le publicam că acești pașnici veterani ar fi fost capabili de tentative de putsch.

Mi-am permis să-i amintesc monseniorului că membrii Legiunii britanice se întîlneau foarte rar și purtau uniforma armatei noastre regulate; **Heimwehr**-ul avea, însă, o uniformă proprie, iar mulți dintre membrii săi nu erau foști combatanți de război. Am adăugat că membrii Legiunii britanice nu s-au remarcat deschizînd focul împotriva manifestanților laburiști și că șefii lor nu s-au lăudat niciodată că-l vor scurta cu un cap pe Ramsay Mac Donald[2]. În plus, ei nu se ocupau de ani de zile cu depozitarea de arme sub privirile îngăduitoare ale lui Baldwin[3].

— Dar **Heimwehr**-ul nu face acest lucru, m-a asigurat zîmbind suav cancelarul. De data aceasta, glasul lui avea parcă o undă de milă, ca aceea pe care o resimți față de un străin neavizat care crede în orice zvon auzit la cafenea. **Heimwehr**-ul nu are arme și, deci, chiar dacă ar vrea să treacă la acțiuni împotriva statului, n-ar putea s-o facă.

L-am privit neîncrezător, dar ochii lui cenușii și reci mi-au susținut netulburați privirea, de după ochelarii cu rame aurii; buzele subțiri au continuat să zîmbească păstrîndu-și expresia de binevoitoare compătimire și de neobosită răbdare față de un musafir bine intenționat, dar naiv.

— Dar, am insistat eu, Fey și Starhemberg, în discursurile pe care le țin, se laudă pe față cu armele deținute de **Heimwehr**, mai ales la Viena.

— Se laudă și nimic mai mult, a sunat răspunsul. Să vă mai explic și altceva. În Tirol există tradiția ca fiecare cetățean care se respectă să aibă o armă în casă; întîmplarea face ca mai toți aceștia să facă parte din **Heimwehr**. Dar secția vieneză a acestei organizații nu are arme. Cele cu care se laudă conducătorii lor se află în mîinile poliției vieneze.

Libertatea străzii

Acestea erau „noutățile" aflate de la Seipel, pe care le-am publicat în cadrul interviului spre deplina satisfacție a socialiștilor. De cînd urmăreau ei o asemenea mărturisire care să confirme că poliția era mînă în mînă cu conspiratorii! Șeful poliției, Schober, își bătea așadar joc de lume declarîndu-se imparțial, constituționalist și atașat principiilor democratice! Iată, însă, că însuși șeful guvernului, monseniorul Seipel, afirma că poliția înmagazina arme pentru fasciști, pentru a li le pune la dispoziție în ziua Z.

Furios, Schober a răspuns prelatului-cancelar printr-o dezmințire nu mai puțin absolută: nu-i adevărat, a declarat el, că poliția deține armele **Heimwehr**-ului; toate armele din depozitele sale aparțin numai poliției. În această situație, Seipel a ieșit ușor din încurcătură. Cuvîntul d-lui Schober, a spus el, nu putea fi pus la îndoială. Dacă șeful poliției declara așa, era evident că poliția nu deținea armele **Heimwehr**-ului din Viena. La rîndul lui, adăuga cancelarul, dl. Gedye este un om onorabil, cît se poate de onorabil. Dar într-o limbă cu care nu ești familiarizat, cum era cazul d-lui Gedye, e firesc să se producă ușoare neînțelegeri...

După aceasta, ziarul **Reichpost,** aflat în slujba lui Seipel, și ziarul profascist **Doetz (Deutsche-Öesterreichische Tageszeitung)** m-au făcut mincinos. M-am amuzat obligînd cele două ziare să insereze o luare de poziție a mea, potrivit legii presei de atunci, care obliga publicațiile să tipărească dezmințirea în aceeași pagină și cu aceleași caractere ca și articolul în care cineva fusese atacat. Numai că redacțiile, respectînd doar litera legii, înghesuiau răspunsurile celor vizați printre alte texte, în așa fel încît să treacă neobservate. În plus, adăugau o notă în care își reînnoiau punctul de vedere inițial.

Cu aceasta, „onoarea" era salvată. Sau nu era. Dacă aveai chef, trimiteai din nou mingea peste plasă sub forma unei noi riposte, care apărea însoțită de o notă redacțională și mai virulentă.

După înfrîngerea de către guvern a grevei generale din iulie 1927[4], în special prin folosirea spărgătorilor de grevă proveniți din **Heimwehr,** reacțiunea a cîștigat, an de an, tot mai mult teren. În acest timp, Seipel a continuat să sprijine din ce în ce mai puternic organizațiile fasciste, utilizînd toate mijloacele care îi stăteau la îndemînă. El a mers pînă la a mijloci trecerea surplusului de arme din stocurile armatei austriace în mîna **Heimwehr**-ului.

Social-democrații au răspuns prin sporirea forțelor **Schutzbund**-ului. Drept represalii, ministrul de Război, Vaugoin, s-a hotărît să pună mîna pe depozitele secrete de arme ale **Schutzbund**-ului. Iar cînd socialiștii au vrut să replice dînd publicității ascunzătorile **Heimwehr**-ului, autoritățile au avut grijă să transfere armele în altă parte. Mai mult, s-a făcut în așa fel încît armele confiscate de la socialiști să ajungă în mîinile dușmanilor republicii.

---

[1] Asociație a foștilor combatanți britanici în primul război mondial.

[2] James Ramsay Mac Donald (1866-1937), lider laburist, prim-ministru în 1924 și 1939; în 1931 a părăsit Partidul Laburist, devenind șeful unui guvern de coaliție între conservatori și liberali.

[3] Stanley Baldwin (1867-1947), lider al Partidului Conservator din Marea Britanie, în cîteva rînduri ministru și prim-ministru în perioada interbelică. În epoca de care se ocupă Gedye, Baldwin era ministru de Interne.

[4] Aceasta a fost riposta social-democrată la sîngeroasele evenimente de la 15 iulie 1927 (vezi **Magazin istoric,** nr. 4/1976).

Tactica fascistă era pretutindeni aceeaşi: provocări soldate cu încăierări (botezate „răzvrătiri bolşevice"), constituind la rîndul lor pretexte pentru noi ilegalităţi. În octombrie 1928, **Heimwehr**-ul a anunţat că 30 000 dintre membrii săi, înarmaţi, vor mărşălui pe străzile cartierului Neustadt, citadela muncitorească a Capitalei. Conducătorii fascişti îşi făceau socoteala că, dacă ciocnirile scontate nu vor avea loc, proletariatul va trage concluzia că socialiştii sînt atît de slabi, încît n-au putut s-o apere. Aceasta era în concepţia conducătorilor **Heimwehr**-ului „libertatea străzii".

Aflînd de acest proiect, social-democraţii au pregătit o contramanifestaţie; apoi, au propus guvernului Seipel să le interzică pe amîndouă. Cancelarul a refuzat. Fiind de prevăzut evenimente sîngeroase, în capitala austriacă au sosit trimişi speciali de la numeroase ziare din străinătate. Ciocnirile au fost, însă, evitate prin masarea unor importante detaşamente militare, care au scindat oraşul în două — o zonă „roşie" şi una „neagră"

De-a lungul anilor următori, socialiştii au propus dezarmarea simultană a **Schutzbund**-ului şi a **Heimwehr**-ului; propunerea a fost repetată în mai multe rînduri lui Seipel, apoi lui Dollfuss, cînd a ajuns cancelar. Din cele spuse pînă acum, nu e de mirare că soluţia nu a fost luată niciodată în considerare. Guvernele conduse de cei doi oameni politici nu voiau întărirea regimului republican, ci desfiinţarea lui. Aşa că lupta între cele două tabere a continuat, dar cu arme inegale, deoarece republicanii luptau cu o mînă legată la spate. Pe lîngă arme, **Heimwehr**-ul a adus, din străinătate[1], un expert în organizarea războiului civil, pe maiorul Waldemar Pabst, tehnician reputat al putsch-ului şi al terorismului.

Maiorul austriac Emil Fey, tipul militarului mărginit, îndrăzneţ şi brutal, a recrutat la Viena bande de bătăuşi, pe care i-a îmbrăcat în uniforme cenuşii, pentru a distruge opera socială a primarului socialist Karl Seitz şi a municipalităţii sale; cartierele muncitoreşti model, cunoscute în lumea întreagă, întărîtau reacţiunea austriacă asemenea unui stindard roşu.

La rîndul său, prinţul Ernst Rüdiger von Starhemberg, deţinătorul a 13 castele şi a unei liste de creditori lungă de un cot, şi-a rupt cîteva clipe din cele rezervate chefurilor, pentru a constitui în Austria de Sus o „legiune" hărăzită marşului asupra Vienei, care trebuia să se încheie cu lichidarea socialiştilor. În satele Stiriei, un magistrat, doctorul Walter Pfriemer, a creat în acelaşi scop o altă organizaţie paramilitară. El menţiona în plus că, ajungînd la destinaţie, va reteza şi cîteva capete catolice pe lîngă cele socialiste. În Tirol, doctorul Heidle înfiinţase o organizaţie similară.

În acest timp, în casele de bani ale **Heimwehr**-ului se revărsau în cascade bancnote provenind atît de la „Alpine Montan", cît şi de la Uzinele „Boehler", ca şi de la alte societăţi industriale controlate de capitalişti favorabili **Anschluss**-ului, cît şi de la bănci conduse de evrei, cum era „Boden-Credit-Anstalt". Nu se va şti niciodată exact cît a cheltuit nazismul pentru a finanţa înarmarea **Heimwehr**-ului. Era de bonton să faci parte din **Heimwehr** şi să te înscrii pe listele de subscripţie pentru a contribui la activitatea acestei organizaţii; era de prost gust să te abţii. Eminenţa sa monseniorul Seipel, apoi evlaviosul Dollfuss au binecuvîntat toate aceste pregătiri; şeful poliţiei, Schober, a jucat un rol echivoc.

[1] Este vorba de Germania.

În p. 54: *coloană de trupe austriace îndreptîndu-se spre Stiria pentru a înăbuşi rebeliunea lui Pfriemer*

Maiorul Pabst este primit la graniţa austriacă de Steidle şi alţi conducători ai Heimwehr-*ului (12 noiembrie 1930)*

Roadele timpurii ale pomului fascist

Pomul atît de bine îngrijit nu a întîrziat să dea roade timpurii, care promiteau o recoltă bogată. În 1929, **Heimwehr**-ul a atacat o manifestaţie socialistă în Stiria; ciocnirea s-a soldat cu morţi şi răniţi. Guvernul a refuzat să confişte armele fasciştilor.

Cabinetele de dreapta, care s-au succedat după moartea cardinalului[1], au alternat varianta catolică a politicii reacţionare cu cea nazistă. Schober le-a favorizat pe amîndouă. Numit în 1929 cancelar, a cochetat din cînd în cînd cu social-democraţii, dar nu le-a putut ierta niciodată atacurile din iulie 1927. Pe de altă parte, **Heimwehr**-ul a primit subvenţii substanţiale.

De fapt, Schober era un pangermanist convins, şi, dacă ar mai fi trăit, ar fi fost o personalitate nazistă de prim plan. A căzut de la putere[2] deoarece a refuzat cererea ministrului de Război, Vaugoin, de a încredinţa un post important unuia dintre şefii **Heimwehr**-ului, a cărui comportare fusese calificată cîndva de către tribunal ca „necinstită şi incorectă".

I-a urmat un cabinet condus de Vaugoin. Acesta a fost primul cancelar care a introdus în echipa ministerială doi reprezentanţi ai **Heimwehr**-ului: pe prinţul Starhemberg şi pe doctorul Hueber. Ulterior[3], drumurile celor doi aveau să se despartă; prinţul a ajuns în exil, iar Hueber, după ce s-a căsătorit cu sora mareşalului Goering, a căpătat un post bun în administraţia fantoşă a Austriei naziste.

Vaugoin a încredinţat conducerea căilor ferate austriace, drept recompensă pentru activitatea sa, unuia dintre cei mai activi militanţi ai partidului catolic, Engelbert Dollfuss. În fruntea Poliţiei din Viena, Vaugoin a numit un nazist, pe doctorul Franck Brandl.

Noul guvern nu a făcut nici un secret din pregătirea unei lovituri decisive împotriva regimului republican. Campania împotriva presei democratice s-a înteţit. Ministerul de Interne, avînd în subordine şi Poliţia, a fost încredinţat lui Starhemberg, care se lăuda în discursurile sale că apropiatele alegeri vor fi nule şi neavenite, deoarece **Heimwehr**-ul nu va ceda nici una dintre poziţiile cucerite[4]. Teroristul Pabst a fost rechemat din exilul în care îl trimisese Schober, iar poliţia lui Starhemberg i-a hărţuit tot timpul pe socialişti, făcînd săptămînă de săptămînă percheziţii la sediile organizaţiilor.

La alegerile din 30 noiembrie 1930, în ciuda presiunii autorităţilor, candidaţii **Heimwehr**-ului nu au obţinut decît 8 locuri în Parlament. Cabinetul Vaugoin a trebuit să demisioneze, fiind înlocuit cu unul prezidat din nou de Schober. **Heimwehr**-ul a intrat în opoziţie, iar şeful său, prinţul Starhemberg, şi-a consacrat prima şi ultima intervenţie parlamentară unui atac împotriva cancelarului Schober, pe motiv că acesta fusese decorat de guvernul francez cu Legiunea de onoare.

În alegerile din noiembrie 1930 — ultimele pe care le-a cunoscut Austria — naziştii au încercat să-şi trimită un număr cît mai mare de deputaţi în Parlament, dar n-au cucerit nici un mandat. Din cele 165 locuri, social-democraţii au obţinut 72, social-creştinii 66, „blocul Schober" (agrarienii şi pangermaniştii) 19, iar **Heimwehr**-ul 8. Dar partidul cu cei mai mulţi deputaţi în Parlament a fost ţinut în şah de către cartelul adversarilor săi.

Curînd după constituirea noului cabinet, Schober şi ministrul german al Afacerilor Externe, Curtius, au anunţat că Austria şi Germania au hotărît de comun acord constituirea unei uniuni vamale. Marea Britanie, Franţa, Italia şi Mica Înţelegere[5] au intervenit prompt, declarînd că această uniune vamală constituie o violare a tratatului de pace. Curtea de la Haga le-a dat dreptate şi proiectul a fost abandonat.

Vara următoare, în timpul guvernării cabinetului condus de Buresch, succesorul lui Schober, a avut loc o tentativă de putsch. La 13 septembrie 1931, organizaţiile **Heimwehr**-ului din Stiria au ocupat instituţiile publice. Walter Pfriemer a publicat o proclamaţie în care afirma că „răspunde apelului" de a deveni dictatorul Austriei. El chema toate ligile de dreapta să ridice armele împotriva statului, proclama starea de asediu şi dezlega armata şi poliţia de jurămîntul de credinţă faţă de republică, cerîndu-le să-i fie credincioase.

Poate că guvernul ar fi acceptat noua stare de lucruri dacă nu s-ar fi produs două evenimente. În primul rînd, Starhemberg din invidie faţă de Pfriemer a refuzat să i se alăture. În al doilea rînd, Koloman Wallisch, primarul socialist din Druck-an-der-Mur[6], a adresat un apel muncitorilor, chemîndu-i să se împotrivească planurilor lui Pfriemer. Detaşamentele muncitoreşti au rezistat încercării de putsch pînă cînd guvernul s-a hotărît să intervină cu trupele sale. În cursul ciocnirilor, au căzut numeroşi muncitori dar, în aceeaşi seară, rebeliunea a fost înăbuşită. Pfriemer a fugit în străinătate, de unde a continuat să comploteze, iar Starhemberg a fost arestat, fiind deţinut provizoriu într-unul dintre castelele sale.

După aceea, însă, nimeni din conducerea ţării n-a protestat că **Heimwehr**-ul şi-a păstrat armele şi că mărturiile privind complicitatea la putsch a anumitor funcţionari de stat au fost aruncate la coş. Ameninţarea împotriva regimului republican continua să planeze asupra Austriei.

---

[1] Gedye comite o eroare: aşa cum s-a văzut, Seipel a părăsit conducerea guvernului încă înainte de moartea sa, revenind chiar în 1930, în calitate de ministru de Externe.

[2] În 1930.

[3] Autorul se referă la perioada de după **Anschluss**, în 1938.

[4] Starhemberg se referea la postul său ministerial.

[5] Planul de uniune vamală făcea parte dintr-un complex de măsuri şi exprima tendinţele revanşarde ale imperialismului german, care voia să-şi constitue un hinterland în bazinul dunărean şi tindea să-şi impună hegemonia asupra unor teritorii străine. Franţa şi Anglia au protestat, aducînd cazul în faţa Curţii internaţionale de justiţie de la Haga, şi au sfătuit statele Micii Înţelegeri să se opună planului de uniune vamală. Reprezentanţii acestor state s-au întîlnit la Bucureşti între 4 şi 6 mai 1931, pronunţîndu-se în unanimitate împotriva planului Curtius-Schober (vezi: Eliza Campus, **Mica Înţelegere**, Bucureşti, 1968) — **n.n.**

[6] Oraş în Stiria de Sus, la confluenţa riurilor Mürz şi Mur, cu o puternică industrie siderurgică, ai cărei muncitori s-au aflat în fruntea luptei antifasciste din Austria.

„UN VIITOR 24 IANUARIE"

Studenții în lupta pentru unitate națională

ȘERBAN RĂDULESCU-ZONER

„În anul 1892, părintele Lucaci se afla în București, unde lupta pentru cauza națională. Era în luna mai [...], studenții se întruniseră la o agapă, la care participă luptătorul ardelean și Barbu Delavrancea. După masă s-au rostit, firește, numeroase cuvîntări. Cu acest prilej, Delavrancea a propus ca cei zece studenți din fruntea mișcării să primească numele de «decemviri»[1]. Astfel — potrivit relatării lui C. Bacalbașa, autorul cunoscutei lucrări Bucureștii de altădată **— și-au primit „botezul" conducătorii mișcării de solidaritate a studenților din România cu lupta memorandiștilor din Transilvania[2]. Tot de la Bacalbașa cunoaștem și numele lor: Emanuel (Nolică) Antonescu, Corneliu Axente, G. Ștefănescu-Goangă, Stanislas Cihoski, Aurel Eliescu, Dumitru (Take) Policrat, Mihail Policrat, G. Paulian, Emanuel Pantazi și Em. Vasiliu. Toți — studenți ai Universității din București.**

[1] Delavrancea făcea o asociere între numărul studenților și acei magistrați romani, desemnați pentru întocmirea codului de legi cunoscut sub numele „Cele 12 table".

[2] În imagine: 26 iunie 1892. Calea Victoriei din Capitală în timpul manifestației studenților în sprijinul memorandiștilor. Document de epocă, fotografia cuprinde, totodată, imaginea, de la sfîrșitul veacului trecut, a unor cunoscute clădiri bucureștene, azi dispărute sau mult modificate: hotelul „Continental" (1), cafeneaua „Capșa" (2), casa Oteteleșanu (3), fațada Teatrului Național (4).

În 1892, un grup de fruntaşi ai Partidului Naţional Român din Transilvania au întocmit un memoriu către Curtea imperială din Viena, care înfăţişa suferinţele populaţiei româneşti şi revendicările ei fundamentale. Împăratul Franz Joseph a refuzat, însă, să primească delegaţia trimisă pentru a-i prezenta documentul. Îndată ce s-a aflat despre acest refuz şi mai cu seamă după răspîndirea veştii asupra actelor de violenţă la care fuseseră supuşi memorandiştii la întoarcerea lor de la Viena — evenimente ce au culminat cu devastarea casei lui Ion Raţiu, de la Turda — pe întreg teritoriul României a izbucnit o puternică mişcare protestatară, în fruntea căreia s-a aflat tineretul universitar. Manifestaţii de solidaritate cu acţiunea memorandistă au avut loc la Iaşi, Craiova, Ploieşti, Tîrgovişte, Bîrlad, Galaţi, Brăila, culminînd cu marea demonstraţie de la Bucureşti din 26 iunie 1892, organizată sub auspiciile Ligii Culturale — asociaţie constituită în 1890, la Bucureşti, cu scopul de a susţine lupta pentru realizarea unităţii politice a poporului român — de către un comitet al studenţilor printre care se aflau tinerii menţionaţi de Bacalbaşa.

Pentru mobilizarea populaţiei Capitalei la această demonstraţie, Liga Culturală a publicat o foaie specială, purtînd titlul semnificativ **Turda,** prin care erau dezvăluite „nedreptăţile suferite de românii din monarhia austro-ungară" şi era afirmată voinţa de unire a tuturor românilor, izbînda pe care „generaţiuni au visat-o" şi care „trebuie să vină". Un cuprins asemănător, exprimat însă într-o formă mai îndrăzneaţă, l-a avut şi telegrama studenţimii bucureştene, trimisă, la 20 iunie 1892, regelui Carol I, ce se afla în acel moment în Germania. A fost lansat, totodată, un înflăcărat apel al studenţilor către ţară, în care se spunea între altele: „Români liberi! Patru milioane de fraţi ai voştri sînt ameninţaţi să piară [...], doinele neîntrecute ale românului blînd, graiul nostru păstrat prin atîta vigoare e amenin-

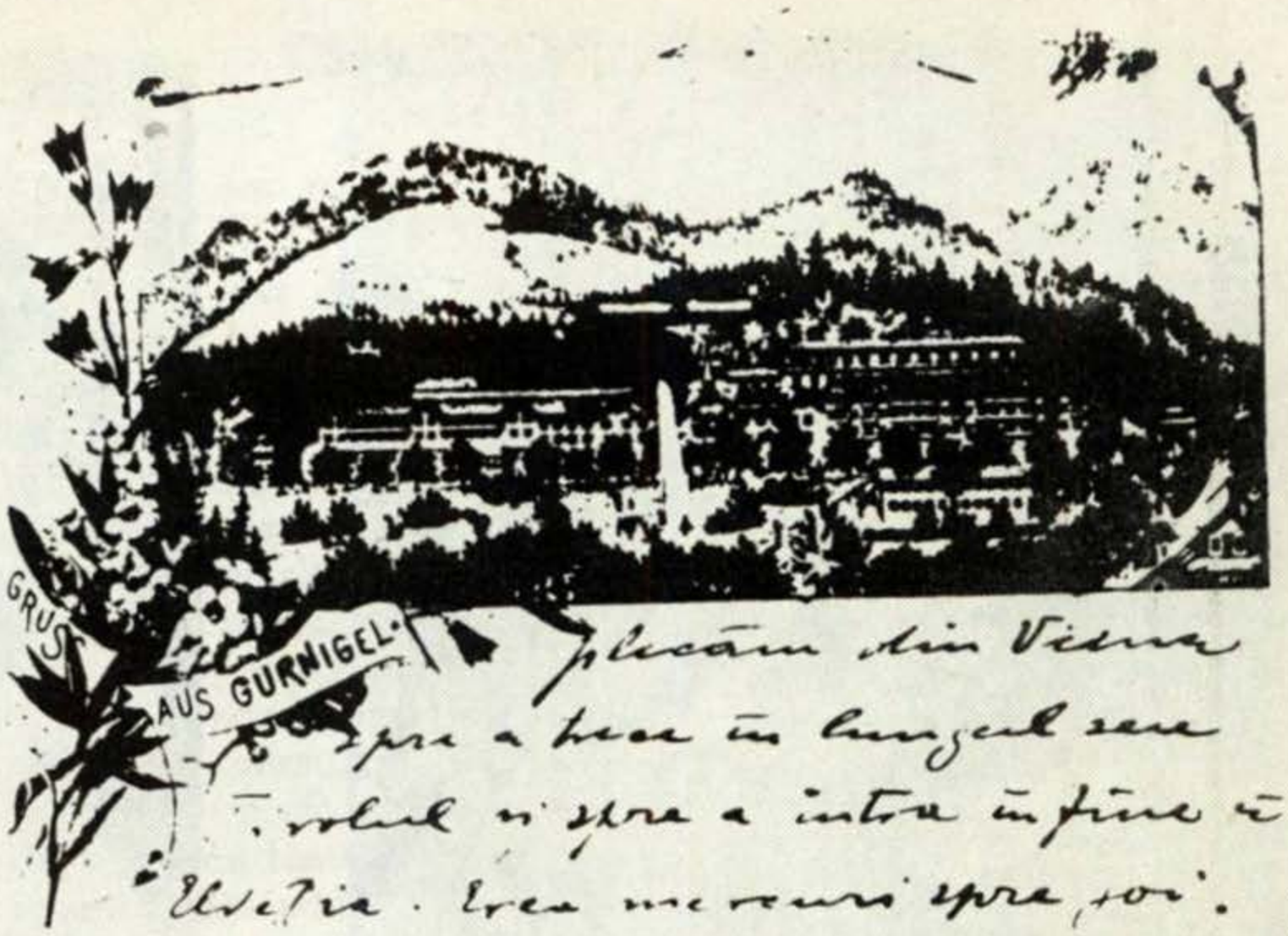

Hotelul unde au locuit studenţii români participanţi la Congresul de la Berna (antetul unei scrisori expediate de aici de A. Eliescu)

ţat să amuţească în văile Carpatului, acolo unde pentru întîia dată s-a rostit această limbă românească".

Cu mult înainte de ora stabilită pentru începerea adunării, o mare mulţime de oameni s-a adunat pe străzile din apropierea sălii „Orfeu". „În mai puţin de jumătate de ceas, Bulevardul Universităţii era pe deplin ocupat"; „pe Calea Victoriei mai multe case erau împodobite cu drapele tricolore; ambele trotuare erau întesate de lume" — relata ziarul **Voinţa Naţională.** Dar numai o mică parte a celor veniţi a încăput în sala destinată întrunirii. „Curtea era plină şi Strada Cîmpineanu din dreptul Pieţei Tribunalelor şi pînă în Piaţa Teatrului" la fel, încît, „tramvaiul nu mai putea circula".

În sala „Orfeu", unde a avut loc întrunirea, au luat cuvîntul personalităţi marcante ale vieţii publice din România: Al. Orăscu, G. Panu, G. Costa-Foru, C.G. Dissescu. Ziarul radical **Lupta** scria: „Domnul Orăscu, albit de ani, găseşte totuşi o voce caldă şi puternică, accente vii şi patriotice prin care, în aplauzele frenetice ale sălii, îmbărbătează tinerimea, elevii săi [...] «Şi victoria va fi a noastră, numai a noastră — striga cu convingere venerabilul rector al Universităţii — căci cu noi este raţiunea, cu noi este dreptatea!»" În numele studenţimii au vorbit Dumitru (Take) Policrat şi Emanuel (Nolică) Antonescu. Toţi vorbitorii au protestat împotriva exploatării sociale şi naţionale a românilor transilvăneni, precum şi faţă de intenţia guvernanţilor de la Budapesta de a înscena „procesul Memorandului".

Adunarea a continuat cu o manifestaţie populară. La îndemnul conducătorilor studenţimii, mulţimea s-a îndreptat spre statuia lui Mihai Viteazul, „acela care a realizat idealul unităţii naţionale". Aici, studentul C. Vasiliu, mulţumind celor prezenţi „pentru partea ce au luat [...] ice că ziua de 26 iunie va fi data premergătoare a unui viitor 24 ianuarie".

În vara aceluiaşi an, la Berna a avut loc un Congres internaţional al păcii la care, cu sprijinul unor personalităţi politice, au participat şi unii din cei zece studenţi aflaţi în fruntea mişcării tineretului universitar. La plecarea din ţară, au luat cu ei şi o broşură redactată de Take Ionescu, cu scopul de

Take Policrat...

...și Aurel Eliescu, alături de familia sa

a o folosi în susținerea cauzei poporului român. Dar, la punctul de frontieră de la Predeal, vameșii și grănicerii austrieci și unguri le-au confiscat broșura. În aceste împrejurări, tinerii au hotărît ca unul din ei, Emanuel Antonescu, să se reîntoarcă la București și, deoarece nu mai era timp pentru retipărirea textului, a luat cu sine chiar manuscrisul, reușind, de astă dată, să-l treacă prin punctul de vamă de la Vîrciorova. Astfel, materialul respectiv a putut fi retipărit în capitala Elveției.

La Congres a luat cuvîntul Aurel Eliescu, cuvîntarea sa fiind sprijinită cu căldură de marchizul Pandolfi, din partea delegației italiene. Tot Aurel Eliescu a rostit o cuvîntare și la mormîntul lui Cavour, cu ocazia depunerii unei coroane de flori la mormîntul renumitului bărbat de stat italian, de către grupul de studenți români, care, în drum spre țară, au făcut un scurt popas la Milano. Seara, la reprezentația teatrală dată în cinstea celor zece tineri români, după cum povestește același Constantin Bacalbașa, „cînd aceștia au apărut in corpore, purtînd la piept cocardele cu culorile italo-române, sala întreagă în picioare i-a ovaționat, iar presa italiană s-a ocupat mult de chestia română".

Un an mai tîrziu, la Constanța a avut loc un Congres al studenților români, care a constituit un nou prilej de afirmare a idealurilor unității naționale, la lucrările sale participînd și reprezentanți ai tineretului universitar din Transilvania și Bucovina. Dezbaterile, care au fost prezidate de studentul Ștefănescu-Goangă, au provocat o deosebită nervozitate la Legația Austro-Ungariei din București, cu atît mai mult cu cît populația Bucureștilor se pregătise să facă o primire entuziastă congresiștilor, cu ocazia reîntoarcerii lor de la Constanța.

Dar trenul ce-i aducea pe tineri spre Capitală s-a „defectat" în gara Fetești, reluîndu-și drumul abia peste cîteva ore. Pe această cale, guvernul a încercat să prevină noile manifestații populare ce ar fi avut loc în București, sperînd că, pînă la sosirea delegaților în Gara de Nord, mulțimea se va împrăștia. Oamenii au rămas însă pe loc, iar noaptea tîrziu au condus cu ovații pe reprezentanții studențimii pînă în Piața Universității, unde tinerii transilvăneni și bucovineni au depus o jerbă de flori la statuia voievodului unificator.

Și în anii următori, reprezentanții tineretului intelectual se vor afla angajați în activitatea politică și publicistică pentru înfăptuirea idealului național al unirii, vor acționa de partea forțelor democratice. Take Policrat, de pildă, se va număra printre apărători în procesul intentat comuniștilor după Congresul din 1921[1]. El și Aurel Eliescu s-au reîntors după încheierea studiilor la Craiova, unde, împreună cu Ioan Pavlovici și Eduard Diogenide, au editat ziarul **Vremea,** prin care și-au propus să lupte pentru „înălțarea conștiinței naționale". Așa cum se arăta în primul număr al ziarului, obiectivul principal îl reprezenta „în lăuntru — deșteptarea și ridicarea poporului, afară — realizarea idealului secular, o Românie mare și neatîrnată".

După arestarea și condamnarea, în mai 1894, a 14 membri ai Comitetului Central al Partidului Național Român — învinuiți de autoritățile austro-ungare că au publicat și răs-

[1] Vezi **Magazin istoric,** nr. 5/1971.

pîndit **Memorandul**[1] — și după Congresul naționalităților asuprite din cadrul Imperiului austro-ungar care a avut loc la Budapesta, la 10 august 1895, ziarul amintit a publicat mai multe articole în care se sublinia, în spiritul tezei lui Bălcescu, că „de la împărat nu se poate căpăta ceva". Autorul articolelor, A. Eliescu, ajungea la concluzia că în acel moment naționalitățile asuprite trebuiau să renunțe la discuțiile academice, „la desfășurarea teoretică ce legitimează revendicările naționale" și să treacă la acțiune. În acest scop, el cerea organizarea maselor și recurgerea la revoluție, acțiune pe care o înțelegea ca o ridicare la luptă a tuturor celor asupriți indiferent de naționalitate.

La 2 mai 1896, la Craiova, s-a ținut o întrunire consacrată aniversării marii adunări naționale a românilor de pe Cîmpia Libertății din Blaj (1848) și care a trimis „de aici din capitala Olteniei o îmbrățișare dulce și încurajatoare fraților care plîng în robie". Inițiatorii acesteia — după cum preciza un raport diplomatic austro-ungar — au fost tot Aurel Eliescu și Take Policrat. Din raportul lui Lippert, vice-consulul austro-ungar la Craiova, aflăm că deși în aceeași seară se dădea un banchet în cinstea lui D. A. Sturdza (aflat la Craiova în drum spre Turnu-Severin, pentru a-l întîmpina pe Carol I) mulți dintre invitați s-au retras mai devreme, pentru a putea participa la manifestație.

Marcată, firește, de unele limite specifice epocii și concepțiilor politice ale inițiatorilor săi, activitatea studenților de la sfîrșitul secolului trecut a contribuit alături de numeroase alte acțiuni la dinamizarea și dezvoltarea luptei pentru desăvîrșirea unității naționale și statale a poporului român.

[1] Vezi **Magazin istoric**, nr. 5/1973.

ORACOLUL DIN DELFI

(Urmare din p. 30)

Cu un glas destul de puternic și clar, pentru a fi bine auzit, solicitantul punea întrebarea. Preoteasa gemea, murmura, gîfîia, se bîlbîia, vocifera... „Interpretul", cu unealta de scris în mînă, transcria răspunsul în hexametri; în majoritatea cazurilor, oracolele au fost scrise în versuri. Precizarea putea fi perfect clară, sau de o obscuritate deplină, ca aceasta, de pildă, înregistrată într-o culegere romană: „22 și cu 5 fac 30, iar ploaia nu înseamnă timp frumos; totuși, pentru tine, va ploua în plin soare și 22 și cu 5 fac 30..."

Uneori, se întîmpla ca oracolul să-și bată joc de solicitant, așa cum a făcut cu un general grec, care lupta împotriva romanilor. La întrebarea, „Voi fi învingător sau învins?" Pitia a dat un răspuns în limba latină care putea fi tradus în două feluri: și că romanii îl vor învinge pe Eacide și invers.

Plutarh, în curioasa sa operă despre **Sfîrșitul oracolelor,** un fel de lamentare a unui istoric care vede credința de odinioară lăsînd locul superstiției, se plîngea că oamenii „în loc să-i întrebe pe zei despre marile probleme ale destinului, sau să încerce să cucerească știința, ca înțelepții din timpurile străvechi, nu le mai pun decît întrebări ridicole. Sînt siliți astfel să se contrazică ei înșiși".

Cresus, regele Lidiei, a dat un astfel de exemplu, însărcinînd un delegat să o întrebe pe Pitia: „Ce face Cresus la ora aceasta?" Pitia, care, din întîmplare, era atunci o femeie învățată, n-a avut nevoie de un „profet" ca să compună răspunsul:

„Am numărat firele de nisip și am măsurat marea;
Înțeleg gura închisă și aud vocea celui mut;
Simt miros de broască țestoasă cu carapacea zgrunțuroasă;
Fiartă în bronz cu carne de miel;
Bronz deasupra, bronz dedesubt..."

La lectura acestor versuri gravate pe o foaie de plumb, Cresus n-a putut decît să admire clarviziunea „inspiratei". Căci în ziua cînd mesagerul său consulta oracolul, el tocmai gătea, cu mîinile sale regești, o mîncare destul de stranie, în care amestecase carne de miel cu carne de broască țestoasă, totul într-un vas de bronz. Unii răuvoitori au spus, însă, că Pitia știa cu ce se ocupa regele chiar de la trimisul acestuia.

Atenianul nostru, ieșit din întunecimea **adyton**-ului, apoi din templu, își citea și recitea oracolul și nu-l înțelegea. Pitia nu-i răspunsese: însoară-te, sau, nu te însura, ci îi vorbise despre un grîu de aur ca soarele, încărcat pe un vas ce venea dinspre apus.

— Ce vrea să zică asta? îl chestiona el pe unul din prietenii săi, la han.

— De unde să știu eu? Întreabă un **cheresmolog.**

Pe străzile orașului mișunau tot felul de oameni care trăiau de pe urma pelerinajelor. Printre aceștia erau și **cheresmologii,** care îți explicau, pentru cîțiva bănuți, ceea ce nu înțelegeai din oracol. Atenianul, arătînd tăblița de ceară gravată, putea auzi această veste bună: „Da, fiule, te vei căsători! Vei lua o femeie cu părul de aur, ca grîul, care va veni de la apus, din Galia".

Poşta M I

— Cititorii noştri ne pot scrie fie pe adresa indicată, fie la căsuţa poştală nr. 702, Bucureşti.

— Atragem din nou atenţia tuturor celor care ne scriu că manuscrisele şi documentele anexe nu se înapoiază. **În consecinţă, corespondenţii noştri sînt rugaţi să-şi păstreze copiile corespunzătoare. De asemenea, ne vedem siliţi să subliniem pentru** cei care ne scriu de mînă, adesea cu creionul şi foarte neciteţ **că le vom răspunde mult mai puţin prompt decît corespondenţilor care nu ne pun probleme de descifrare a scrisului lor.**

— Unii cititori ne pun — în aceeaşi scrisoare — zeci de întrebări de amănunt din istoria naţională şi universală. A le răspunde la fel de amănunţit ar însemna a redacta în fiecare lună încă cel puţin o revistă. Rugăm a ni se scrie mai concis şi a ni se adresa eventualele întrebări numai pe marginea articolelor publicate.

ULTIMUL DRUM AL EROINEI

TRAIAN BELU *din* com. Muşeteşti, jud. Gorj: *din cele patru întrebări adresate, doar una singură se referă în mod direct (aşa cum am solicitat în repetate rînduri corespondenţilor noştri) la articolele apărute în* Magazin istoric. *Drept pentru care, vă furnizăm doar datele solicitate în legătură cu Ecaterina Teodoroiu.*

Eroina a fost înmormîntată iniţial pe o colină, în Valea Zăbrăuţului, în locurile unde căzuse răpusă de gloanţele inamicului. În iunie 1921, cu prilejul centenarului revoluţiei lui Tudor Vladimirescu, a fost deshumată şi transportată la Tg. Jiu, unde a fost depusă în mormîntul-monument (opera sculptoriţei Miliţa Pătraşcu) din piaţa centrală a oraşului.

O gardă de onoare a Regimentului 19 Romanaţi, cu drapelul Regimentului 43/59, a însoţit-o pe acest ultim drum de la Muncel (prin Focşani, Ploieşti, Bucureşti) pînă la Tg. Jiu.

MEHEDINŢI 1936

Dr. ION HURDUBEŢIU *din* Cîmpulung, jud. Argeş, *ne trimite o notă în completarea articolului* Frontul popular antifascist în acţiune, *apărut în nr. 2/1976, din care reţinem:* „Sondajul electoral care a avut loc la Mehedinţi şi Hunedoara în 1936 constituie încă o dovadă a faptului că poporul român nu s-a lăsat molipsit de ideile antiumanitare trîmbiţate de admiratorii Axei Roma-Berlin. [...] La puţin timp după întoarcerea dr. N. Lupu în Bucureşti, i-am făcut o vizită. Fratele său, Costache, mi-a arătat cîteva din «trofeele» capturate de la huliganii înfruntaţi şi înfrînţi în ciocnirea de lîngă comuna «Fîntîna Domnească»".

DOUĂ DOMNII

ONUŢ MOLDOVAN *din* Baia Mare, *ne întreabă dacă nu cumva în articolul* Mărturii ale identităţii, *din nr. 1/1976, s-a strecurat o greşeală în datarea domniilor împăraţilor Constantin cel Mare şi Liciniu, care par a fi ocupat tronul cam în aceeaşi perioadă de timp.*

Într-adevăr. Constantin cel Mare (307-337) şi Liciniu (308-324) au stăpînit Imperiul roman pentru o vreme împreună: primul ca Cezar al Occidentului, celălalt al Orientului. În anul 324, a avut loc între ei un război. Înfrînt în două bătălii, la Adrianopol şi Chrysopolis, Liciniu a fost capturat şi executat, un an mai tîrziu, la Thessalonic (Salonicul de astăzi). În acest fel, Constantin cel Mare a devenit unicul împărat al Imperiului roman.

COMPLETĂRI

SÁNDOR IOSIF LADISLAU *din* Odorheiul Secuiesc, jud. Harghita, *ne trimite cîteva note în completarea articolului* Scurtă incursiune în lumea mongolă *(nr. 1/1976).* „Uigurii — *ne scrie corespondentul nostru* — apar prin secolele III-II î.e.n., în partea sudică a lacului Baikal şi cursul inferior al fluviului Selenga. În primele secole ale erei noastre, ei au început să se deplaseze spre sud şi, prin sec. VII, s-au stabilit în regiunea rîului Tarim şi în deşertul Takla-Makan [...]. Hunii au început să se deplaseze spre Europa în a doua jumătate a sec. IV e.n., sub conducerea lui Balamir. Attila s-a născut în anul 394, în regiunea ocupată de huni dintre Dunăre şi Tisa".

GÎND LA GÎND

PAVEL C. MOTEA *din* Bucureşti, *într-o scrisoare din care reiese pasiunea sa pentru istorie şi fidelitatea cu care urmăreşte* Magazin istoric, *ne sugerează organizarea unui concurs avînd ca temă aniversarea unui secol de la dobîndirea independenţei depline de stat a României în 1877. Primim propunerea cu sporita bucurie pe care o dă ceea ce se numeşte — gînd la gînd. Redacţia este în plină pregătire a tematicii unui asemenea concurs.*

SALIGNY PREFERĂ ROMÂNIA

Reţinem din însemnările trimise de dr. GEORGE IONESCU *din comuna* Viţioara de Sus, jud. Prahova, *pe marginea articolului* Podul de la Cernavodă şi constructorul lui, *publicat în nr. 1/1976.* „În 1874, cînd Anghel Saligny a terminat cu succes Şcoala Politehnică din Charlottenburg-Berlin, unul din profesorii săi i-a propus să rămînă în Germania, oferindu-i un post bun. Saligny a refuzat. Profesorul a încercat să-l convingă, spunîndu-i că în România nu va avea condiţii să-şi valorifice pe deplin talentul şi strălucitele sale cunoştinţe tehnice. «*Nu-i nimic* — i-a răspuns Saligny — *dacă nu-s condiţii, le vom crea*»".

MAREŞALUL ROLA

MIRON D. PAVEL *din* Iaşi, *ne întreabă: 1) care este data reală a asasinării lui Grigore Ghica, deoarece* Magazin istoric, *nr. 3/1972, indică 12 octombrie 1777, iar nr. 12/1975, ziua de 1 octombrie 1777? 2) Cine a fost mareşalul polonez Michal Zymierski Rola, al cărui nume l-a întîlnit în volumul* Cruciadă în Europa, *de D.D. Eisenhower.*

Iată şi răspunsurile: 1) ambele date sînt corecte, cu precizarea că prima e dată în stil nou, şi cealaltă în stil vechi; 2) (furnizat de dr. M. Moldoveanu): *Michal Zymierski, pseudonim Rola (născut în 1890), a fost în perioada ocupaţiei hitleriste a Poloniei comandantul armatei populare, aflată sub influenţa Partidului Muncitoresc Polonez şi subordonată Consiliului Naţional al Ţării, primul Parlament (în ilegalitate) al forţelor democratice. În vara anului 1944, Michal Zymierski a devenit comandantul armatei populare formată atunci. A fost ministru al Apărării pînă în 1949. Este preşedinte de onoare al Uniunii combatanţilor pentru libertate (ZBOWID). A fost decorat cu ordinul sovietic „Victoria", în 1945, la sfîrşitul războiului.*

Poşta M I

„EXACT" CUM?

IOAN MANOLESCU *din* Bucureşti, *ne atrage atenţia că imaginea publicată la p. 18 a* Magazinului istoric, *nr. 12/1975, nu-l reprezintă pe domnitorul Moldovei Gheorghe Ştefan ci pe Eustratie Dabija*, „exact cum este înfăţişat în *Manualul de istorie* pentru cls. VIII, ed. 1910, de N. Iorga".

Spre a păstra formularea cititorului nostru, precizăm că atît gravura cît şi identificarea ei le-am reprodus „exact" *după volumul* Domnii români după portrete şi fresce contemporane, *tipărit în 1930 la Sibiu, tot de către N. Iorga.*

I SAU IV?

GHEORGHE URSULESCU *din* Caransebeş, *consideră că răspunsul dat cititorului Ion Ivănescu în nr. 1/1976 este eronat şi că urmaşul lui Franz Joseph la tronul austro-ungar ar fi Carol IV de Habsburg. Aveţi dreptate. Dar şi noi avem: este ştiut că în timpul dualismului austro-ungar, împăratul Austriei era şi rege al Ungariei, drept care, Carol I, împăratul la care ne-am referit, în momentul urcării sale pe tronul Austriei, a devenit şi rege al Ungariei, sub numele de Carol IV.*

NUANŢE

NATALIA FLORESCU *din* Bucureşti, *ne roagă să precizăm că forma iniţială a traducerii sale la articolul* Nelson înaintea bătăliei de la Trafalgar, *din nr. 3/1975, cere să se citească: la p. 58, col. 2, r. 6, „şase pînă la şapte mii de soldaţi"; p. 59, col. 1, paragraf 3, „Marinarii s-au amestecat* în masa *soldaţilor"; p. 59, col. 2, paragraf 2, r. 4 de jos, „ca flota inamică să se fi înapoiat"; p. 60, col. 2, r. 2-3 de sus: „satisfacţia celei de-a doua şi, totodată,* mai însemnate *lovituri".*

MULŢUMIRI

Din corespondenţa sosită în ultimul timp pe adresa redacţiei noastre, am reţinut sugestiile, propunerile, completările şi informaţiile transmise de următorii cititori cărora le mulţumim: ION SĂCUIU, *din* Cîmpina; TEOFAN FERARU, *din* Bucureşti; GHEORGHE BETIVU, *din* Bacău; GRAŢIAN C. MĂRCUŞ, *din* Zalău; SUCIU M. VICTOR, *din* Tg. Mureş; CONST. BERDAN, *din* Bîrlad; ROŞCA P. ONIŞOR, *din* Panciu; GH. PLETEA, *din* com. Răcăuţi, jud. Bacău; IOAN GHEŢOIU; NAE GHEORGHE, *din* Craiova; GHEORGHE MUNTEANU, *din* Sibiu; VICTOR CARJE, *din* Braşov; IORGA STAN, *din* Bucureşti; MIRCEA NEGRUTZI, *din* Timişoara; AUREL URSULEANU, *din* com. Pantelimon, Bucureşti; GHEORGHE ŞURUBARU, *din* Bucureşti.

Cristian POPIŞTEANU

CERERI ŞI OFERTE

SBÎRCEA NICOLAE *din* Sibiu, str. Aurel Vlaicu, nr. 12, *solicită: nr. 5/1974; 2/1975; oferă: nr. 12/1974; 8-12/1975; 1/1976.*

CĂLIN GHEORGHE *din* Bucureşti, str. Logofăt Luca Stroici, nr. 21, *solicită: nr. 4, 8-12/1974; 1/1975; oferă: nr. 1-12/1971; 1-12/1972; 1-12/1973; 1-3, 5-7/1974; 2-12/1975.*

PETRU MARCOANE *din* com. Pesac, nr. 429, jud. Timiş, *solicită: nr. 1-4/1967; 2/1968; 1/1972; 7/1974; 9/1975.*

DONISA AURELIAN *din* Botoşani, Aleea Viilor, nr. 4, bl. K-1, ap. 4, *oferă colecţia pe anii 1973, 1975.*

AUREL COSMA *din* Bucureşti, str. Brezoianu, nr. 47—49, sc. C, ap. 46, *oferă colecţia completă.*

DANCIU AUREL *din* com. Vărădia, nr. 303, jud. Caraş Severin, *oferă: nr. 7/1970; 7, 12/1973; 1-6/1974; 2/1975.*

GHEORGHE DULFU *din* com. Sălsig, jud. Maramureş, *solicită: nr. 1-5/1967; 11, 12/1969; 7/1971; oferă: nr. 7/1967; 12/1968; 6/1969; 11/1973; 8/1975.*

VIZITIU VLADIMIR *din* Piteşti, str. Ana Ipătescu, nr. 2, ap. 4, *oferă colecţia completă, legată.*

NEDELCU NASTASACHE *din* Bucureşti, str. I.C. Frimu, nr. 31 A, *solicită: nr. 4/1974; 2/1976.*

ALEXANDRU BĂLĂŞOIU *din* Craiova, str. Teleajenului, nr. 19, *solicită: nr. 2, 4/1967; 12/1968; 7, 8/1969; oferă: 5, 9/1967; 5-8/1968; 10/1969; 9, 10/1970; 5-9, 12/1973.*

ION GEORGESCU *din* Bucureşti, Calea Victoriei nr. 208, *oferă colecţia completă.*

PAVEL NICOLAE *din* Bucureşti, str. Litovoi, nr. 46, tel. 87. 32. 21, *oferă colecţia completă.*

2 793 RĂSPUNSURI EXACTE LA 100 ÎNTREBĂRI

Pop Maria — *B*; Rac Ilie — *B*; Ştefan Valer — *B*; Szekely Maria — *Baia de Arieş, AB*; Berindeiu Nic. — *Cîmpeni, AB*; Antonescu Ioan — *Ineu, BH*; Velicu Ioan — *B*; Zamfir Dorina — *Titu, DB*; Maria Enache — *IS*; Berceanu Mircea — *BV*; Donici Ştefan — *B*; Oancea Ion — *Cluj-Napoca*; Socoteanu Şt. — *B*; Socoteanu Barbu — *B*; Bogdan Constantinescu — *B*; Marinescu Jean — *Rîmnicu Vîlcea*; Pătraşcu Traian — *Timişoara*; Dinu Marin — *Timişoara*; Andraş Constantin — *Grinţieş, NT*; Răileanu Aurel — *Bicaz, NT*; Stancu Ecaterina — *Piteşti*; Cucinic Gheorghina — *Piteşti*; Nania Ion — *Piteşti*; Mocanu Gh. — *Piteşti*; Enache I. Adrian — *IS*; Constantinescu Traian — *IS*; Constantinescu Ioan — *B*; Simion Marcel — *BZ*; Ionescu Horia — *B*; Ciurtin Iosif — *B*; Stemate Anton — *B*; Simion Viorel — *B*; Stoica Ilie — *B*; Ştefan M. Const. — *Curtea de Argeş*; Zamfir Adrian — *Titu, DB*; Constantinescu Ioan — *B*; Ciobanu Iuliu — *GL*; Radoi Carol — *B*; Verziu Maria — *B*; Const Popa — *IS*; Terna Sergiu — *Baia Mare, MM*; Bragă Maria — *Stoeneşti, AG*; Mîndru Virgil — *B*; Bănică Amelia — *B*; Mihail Gheorghe — *BC*; Dragomirescu Ioan — *IS*; Iulia Mucenic — *B*; Funieru Maria — *Colibaşi, Piteşti*; Gherga Constantin — *Timişoara*; Fotescu Elisabeta — *CT*; Podaru Mircea — *B*; Cireaşă D-tru — *GL*; Mărgărit Mihai — *B*; Ana Petru — *Ploieşti*; Stătescu Eugeniu — *B*; Ana Maria — *B*; Stătescu Lucica — *B*; Stătescu Emil — *B*; Negescu Marin — *Valea Mare, AG*; Elena Chiriac — *B*; Preda Liliana — *B*; Novac Aurel — *Oradea*; Onofrei Maria — *Ploieşti*; Popeia Radu — *BV*; Szabo Bela — *Călan, HD*; Marc Cornel — *AR*; Gurgu Aurelian — *Piteşti*; Ghiţulescu Mihai — *B*; Sofronie Adrian — *Dobra, HD*; Onofrei Vasile — *Ploieşti*; Călin Marin — *BR*; Teodorescu Marian — *B*; Teodorescu Ileana — *B*; Mînza Vasile — *BC*; Mînza Lucia — *BC*; Marinescu Claudia — *BV*; Mărginean Emil — *Aiud*; Mărginean Ana — *Aiud*; Şuteu Maria — *Rădeşti, AB*; Căldăraru Maria — *Bîrlad*; Pojan Zina — *Tg. Mureş*; Iovanovici Izidor — *Reşiţa*; Pojan Călin — *Tg. Mureş*; Mădăraş Margareta — *SM*; Rusu Tamara — *Cluj-Napoca*; Puşcaşu Gh. — *Zalău, SJ*; Olah Horia — *Oradea*; Kina Walter — *Lugoj*; Aurel Popescu — *Craiova*; Ungureanu Paula — *CT*; Rodenciuc Aurelian — *SV*; Măceanu Letiţia — *Deva*; Rus Victoria — *Deva*; Rusu Romulus — *Cluj-Napoca*; Purcariu Bernard — *Roman*; Reteşan Doina — *Cîmpia Turzii*; Rădulescu Silviu — *Ploieşti*; Grigoriu Grigore — *Roman*; Constantinide Dan — *B*; Gheorghison Elvira — *GL*; Nicolescu Şt. — *Slatina*; Nicolescu Gabriela — *Slatina*; Mihai Titus — *Axente Sever, SB*; Tămaş Vasile — *Cavnic, MM*; Morar Iosif — *Miercurea Ciuc*; Ştefănuţ Octavian — *Teremia Mare, TM*; Marin Mitică — *B*; Mareş Virgil — *Rîmnicu Vîlcea*; Alex. Barbu — *Mineciu, PH*; Răducu Valerica — *Berevoeşti, AG*; Gheorghe Păiuş — *Aiud*; Şerbănescu Gheorghe — *Ploieşti*; Pricop Adrian — *IS*; Poptămaş Eugenia — *Frunzeni, MS*; Mustaţea Ionel — *Oradea*; Morcov Marius — *Turnu Măgurele*; Morcov Florin — *Turnu Măgurele*; Morcov Radu — *B*; Rusu Ioan — *SM*; Eftimie Maria — *Oradea*; Sufleţel Emil — *Alba Iulia*; Pela Victoria — *Reşiţa*; Pela Mihai — *Reşiţa*; Comarnescu Ana — *AR*; Begu Viorel — *AR*; Alexa Mircea — *BC*; Alexa Lucian — *BC*; Alexa Elena — *BC*; Petrean Petru — *Ploieşti*; Petrean Virginia — *Ploieşti*; Petrean Cornel — *Ploieşti*; Călin Voicu — *Rîmnicu Vîlcea*; Bereşteanu Petre — *Codlea, BV*; Barbu Diana — *Mineciu-Ungureni, PH*; Zaharescu M. Mircea — *Gh. Doja, IL*; Ştefan Aurelia — *B*; Georgescu Radu — *Tîrgu Neamţ, NT*; Safciu Valeria — *B*; Ştefan D-tru — *B*; Pavel Cornelia — *Oradea*; Moraru Petrache — *GL*; Prigoreanu Maria — *Roşiori, SV*; Prigoreanu Dan — *Roşiori, SV*; Goanţă Ion — *B*; Prigoreanu Vasile — *Roşiori, SV*; Avram Elena — *B*; Florincaş Aron — *Lugoj*; Doru Puşcaşu — *B*; Rădulescu Cristina — *B*; Iordache Vasile — *Săveni, BT.*

CONTENTS (Romanian History) **NICOLAE CEAUȘESCU: THE SUPREME GOAL OF THE ROMANIAN COMMUNIST PARTY — DEVOTED SERVICE OF THE PEOPLE AND HOMELAND'S INTERESTS...** 2 ● **G. ZAHARIA** and **P. NICHITA** The Romanian Communist Party 1921-1976... 7 ● **N. COPOIU** 1862-1866. Documents concerning the Union... 13 ● **S. SCHWANN** A German Study Made in 1742 of a Medical Inscription in Dacia... 16 ● **M. OROVEANU** September-October 1944. The Romanian Air Force Cooperates with the Allies... 17 ● **F. TUCĂ** Monuments to the War of Independence (1877)... 31 ● **D. TUDOR, G. BICHIR, B. MITREA** and **C. PREDA** Thracian Populations and Tribes... 36 ● **I. URSU** 1622. Martin Opitz in Transylvania... 41 ● **H. GOLIMAS** A Reign and an Age: Miron Barnovscki (1626-1629; 1633)... 43 ● **G. ȘTEFAN** A Remarkable Moldovan Miniature Painter of the 17th Century... 48 ● **S.R. ZONER** Bucharest 1892. An Episode in the Struggle for National Unity... 58

SOMMAIRE (Histoire roumaine) **NICOLAE CEAUȘESCU: LE BUT SUPRÊME DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN — SERVIR AVEC DÉVOUEMENT LES INTÉRÊTS DU PEUPLE, DE LA PATRIE...** 2 ● **G. ZAHARIA** et **P. NICHITA** Le Parti Communiste Roumain 1921-1976... 7 ● **N. COPOIU** 1862-1866. Documents concernant l'Union... 13 ● **S. SCHWANN** Une étude allemande de 1742 sur une inscription médicale de Dacie... 16 ● **M. OROVEANU** Septembre-octobre 1944. L'aviation roumaine collabore avec les Alliés... 17 ● **F. TUCĂ** Les monuments de la guerre d'indépendance (1877)... 31 ● **D. TUDOR, G. BICHIR, B. MITREA** et **C. PREDA** Populations et tribus thraces... 36 ● **I. URSU** 1622. Martin Opitz en Transylvanie... 41 ● **H. GOLIMAS** Un règne et une époque: Miron Barnovschi (1626-1629; 1633)... 43 ● **G. ȘTEFAN** Un remarquable miniaturiste moldave du 17e siècle... 48 ● **S.R. ZONER** Bucarest 1892. Un épisode de la lutte pour l'unité nationale... 58

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) **НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ: ГЛАВНЕЙШАЯ ЗАДАЧА РУМЫНСКОЙ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ — ПРЕДАННОЕ СЛУЖЕНИЕ ИНТЕРЕСОВ НАРОДА, РОДИНЫ** ... 2 ● **Г. ЗАХАРИЯ, П. НИКИТА** Румынская Коммунистическая Партия—1921—1976... 7 ● **Н. КОПОЮ** 1862-1866: документы Воссоединения ... 13 ● **С. ШВАНН** Немецкая работа 1742-го г. про дакийскую медицинскую надпись... 16 ● **М. ОРОВЯНУ** Сентябрь — октябрь 1944: румынская авиация сотрудничает с союзниками ... 17 ● **Ф. ТУКЭ** Памятники войныза занезависимость (1877)... 31 ● **Д. ТУДОР, Г. БИКИР, Б. МИТРЯ, К. ПРЕДА** Фракийские племена... 36 ● **И. УРСУ** 1622 — Мартин Опиц в Трансильвании... 41 ● **А. Х. ГОЛИМАС** Господарь и его эпоха: Мирон Барновски (1626-1629; 1633) .... 43 ● **Г. ШТЕФАН** Выдающийся молдавский миниатюрист XVII-го в... 48 ● **С. Р. ЦОННЕР** Бухарест 1892: эпизод борьбы за национальное единство... 58

INHALT (Rumänische Geschichte) **NICOLAE CEAUȘESCU: DAS ALLERHÖCHSTE ZIEL DER RUMÄNISCHEN KOMMUNISTISCHEN PARTEI — GETREUE WAHRUNG, DER VOLKSINTERESSEN, DES VATERLANDES...** 2 ● **G. ZAHARIA, P. NICHITA** Die Rumänische Kommunistische Partei 1921-1976... 7 ● **N. COPOIU** 1862-1866: Dokumente der Vereinigung... 13 ● **S. SCHWANN** Eine deutsche Abhandlung des Jahres 1742, mit Bezug auf eine ärztliche Aufschrift in Dazien ... 16 ● **M. OROVEANU** September — Oktober 1944 — Die rumänische Luftwaffe kollaboriert mit den Verbündeten... 17 ● **F. TUCĂ** Monumente des Unabhängigkeitskrieges (1877)...31 ● **D. TUDOR, G. BICHIR, B. MITREA, C. PREDA** Trakische Geschlechter und Stämme... 36 ● **I. URSU** 1622 — Martin Opitz in Siebenbürgen... 41 ● **A.H. GOLIMAS** Eine Herrschaft und eine Epoche: Miron Barnovschi (1626-1629, 1633)... 43 ● **G. ȘTEFAN** Ein beachtenswerter moldauischer Miniaturmaler des XVII. Jahrhunderts... 48 ● **S. R. ZONER** Eine Episode aus dem Kampfe um nationale Einheit... 58

SUMARIO (Historia rumana) **NICOLAE CEAUȘESCU: EL OBJETIVO SUPREMO DEL PARTIDO COMUNISTA RUMANO — EL SERVIR CON FIDELIDAT LOS INTERESES DEL PUEBLO, DE LA PATRIA...** 2 ● **G. ZAHARIA P. NICHITA** El Partido Comunista Rumano 1921-1976... 7 ● **N. COPOIU** 1862-1866 Documentos de la Unidad... 13 ● **S. SCHWANN** Un trabajo alemano del año 1742 sobre una inscripción medical de Dacia... 16 ● **M. OROVEANU** Setiembre-octobre de 1944: La aviación rumana colabora con los aliados... 17 ● **F. TUCĂ** Los monumentos de la querra de independencia (1877).. 31 ● **D. TUDOR, G. BICHIR, B. MITREA, C. PREDA** Linajes y tribús tracios... 36 ● **I. URSU** 1622 — Martin Opitz in Transilvania... 41 ● **A.H. GOLIMAS** Un reino y una epoca: Miron Barnovschi (1622-1629, 1633).. 43 ● **G. ȘTEFAN** Un notable miniaturista moldavio del siglo XVII... 48 ● **S. R. ZONER** Bucarest de 1892: un episodio de la lucha por la unidad nacional... 58

ABONNEMENTS : ILEXIM — Departamentul export-import presă, București, Calea Griviței, nr. 64-66, P.O.B. 2001, telex : 011631

magazin istoric

București, Intrarea Ministerului nr. 2, parter — Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 1, Căsuța poștală 702, telefon 16 68 72.

REDACTORI : Gheorghe David, Florentina Dolghin, Ioan Dragomirescu, Ștefan Sorin Gorovei, Ioan Lăcustă, Vasile Șimandan, Marian Ștefan, Ioana Ursu, Domnica Zavoicinschi
SECRETAR GENERAL DE REDACȚIE : Valeriu Buduru
PREZENTAREA ARTISTICĂ : Radu Ion Popescu
TEHNOREDACTOR : Anton Tănase
CORECTURA : Constanța Avram, Ana-Maria Șerbănescu

Apare lunar, se găsește de vînzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali, difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate. Prețul unui număr 5 lei, abonamentul pe 6 luni — 30 lei, pe un an — 60 lei.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii" — București

42 427

8 MAI 1921
8 MAI 1976

Cluj 7/V/921 ora 10.

Congresul muncitorilor

★

Salutăm congresul partidului

Brăila 10/V/921 ora 19.30

Cu sufletul alături de voi tovarăși demni și hotărâți, urăm ca desbaterile primului congres al munciși din țară să dea roadele de noi spre binele maselor

Baia Mare (Ardeal) 10/V/921 ora 19

10/V1921, ora 19

1) Trăiască primul nostru con- a

T.-Măgurele

Muncitorimea din T.-Măgurele trimete salutu

CONGRESUL COMUNIST ACADEMIEI 47 BUR

1102

111

BRAYLA 02007-40-12-124=

DEPUTANDUNE INTRUNI CAUZA FERIREI EXPRYM IN NUMELE MAJORITATZII COVARASYLOR

CONGRESULUI PARTID SOCIALIST

JONICA BUC

105

GALATZ 6432 47 11 18=

COMITETELE TUTUROR SINDICATELOR PRECUM SI DELEGATZII SFATURILE SECTZII

PARTIDULUI SI COMISIA LOCALA SALUTA IN NUMELE INTREGEI MUNCITORIMI

GALATZENE CONGRESU PARTIDULUY SI AL YINDICATELOR URGAZA MUNCA RODNICA

CONGRESULUI SI HOTARARE DE LUPTA PENTRU DESROBIREA MUNCITORILOR

la Congres

Adeziuni primite